

ΛΙΘΟ ΤΟ ΙΩΝ ΚΙΧΟΤΟ

Ο ΤΡΙΒΟΥΛΕΤΟΣ

Στὴ γυναικί μου.

Ἀπόψε εἶναι τὸ κέφι μου τρελλὸ
κι' ὄλο γελῶ μαζί σου καὶ μιῶ
καὶ λέγω λόγια
ποῦ μοιάζουν — εἰ παρξενὴ βραδυνά!
μὲ τοῦ βοριά πρὸς ἔξορον τὰ κλαδιὰ
τὰ μοιρολόγια...

Ἐλα κοντὰ σιὸ τὸ σβαστό.
Τὸ μάτι σου θ' ἀνοίξει γελιασιὸ
μὲ τὸν πανσέ του.

Ἀπόψε δὲ θὰ πιά πιά πὼς πεινῶ
σιὸ χέρι τὴ μαρτίκα θὰ κοννῶ
τοῦ Τριβουλέτου.

Στὰ μίγουλά μου βάλε τὰ λιγνά
τὸ κοκκινάδι. Ξέρεις ; δὲ γερνά
ὁ Πιερρότος !

Μὴν κλαῖς, κι' ἂν εἶναι ὁ δρόμος σκοτεινός,
δὲν εἶμ' ἐγὼ ὁ ζητιάνος ὁ σιερνός
οὔτε εἶμαι ὁ πρῶτος.

Κι' ἂν σοῦ θυμίζει τὸ αἷμα — ἐγὼ γελῶ!
Μὴ βάζεις μαῦρες σκέψεις στὸ μυαλό,
γιατὶ δὲν κάνει.
Σκέψου πὼς αὔριο πάλε τὸ πουρνὸ
ὁ γῆλιος θὰ φανεῖ στὸν οὐρανὸ
νά μᾶς ζεσταίνει.

Θυμᾶσαι; ὅταν μὲ βρήκες μιὰ φορὰ,
τὰ γέλια μου εἴταν τότε σὰ νερά
μέσα στ' ἀντάκι.
Καὶ σοῦπα σοῦπα λόγια καὶ κακῶ
κ' ἐοὺ μὲ πῆρες σὰ διαμαντικὸ
ἀπ' τὸ σοκάκι.

Καὶ μούπες πὼς σ' ἀρθεῖ ὁ οὐρανός,
καὶ σοῦπα: εἶμαι ὁ Σεβὰχ Θαλασσοῦδ;
καὶ πάω στὰ πλάτια.
Καὶ σοῦπα: εἴταν ἡ μάνα μου, Ξωθιά,
καὶ μούπες: μὴν κντιῶς ἔτσι βαθιὰ
μέσα στὰ μύτια.

Καὶ σοῦπα: εἶμαι τοῦ Μάγου τὸ παιδί
καὶ κάνω τὴν καρδιά νὰ κελαιδεῖ
μέσα στὰ στήθια.

Καὶ μούπες πὼς ἂν διοῦν τί πολεμᾶς,
θὰ γίνεις βασιλιάς στῆς Χαίμας
τὰ παραμόδια...

Τὰ χρόνια — πὼς διαβήκανε πικρά...
Νεκρὰ τὰ κοίνα πέσαν τὰ νεκρὰ
ποῦ σοῦχω ράνει —
τραγοῦδι ἀπελευσιᾶς... μὰ ἐγὼ γελῶ!
μὴ βάζεις μαῦρες σκέψεις στὸ μυαλό,
γιατὶ δὲν κάνει.

Καὶ μ' ὅσα λόγια βρήκα λυρικά
π' ὄς καὶ τὸ Βέδα τὸ γλυκὸ τόσο γλυκὰ
δὲ λείπει ποτέ του,
ποιὸς ἐδίπλιζε πὼς τώρα ποῦ πιναῶ
στὸ χέρι τῆ μαρτίτα θὰ κουνῶ
τοῦ Τριβουλέτου...

Ο ΜΗΕΚΕΣ

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Ἦσαν μιὰ φορὰ
— στὸν παλιὸ καιρὸ
στὰ παλιὰ τὰ χρόνια —
κάποια ἀκρογιαλιά,
ἡμερὴ φουλιὰ
γιὰ τὰ χελιδόνια.
Ἄπονη τοιά,
ποῦ στὸ χαλαρόμ
τῆς νοχτιᾶς μὲ σπρώχνεις!
Θάλασσα πλατειά,
δίχως κλεισμό,
ποῦ ἀπ' τὸ γυρισμό

πέρα μὲ τραβᾶς
καὶ μακριὰ μὲ διώχνεις!
Κι' ὅλο λαχταρῶ
κι' ἄδικα θωρῶ
σκίζοντας τὸ σκότο,
νᾶβρω τὴ μεριά
— ὦ ἀκρογιάλι πρώτο,
Πρώτη μου χαρά —
νᾶβρω τὴ στεριά,
ποῦ νὰ γείρω πάλλι
στὴ ζεστή ἀμμουδιά
τὸ βαρὸν κερῆλι.

Κι' ὅμως, μιά φορά,
 ἦταν, κάπου ἐκεῖ,
 τῶμορφο νησί
 σι' οὐρανοῦ τὴν ἄκρη
 — ὦ χαρὲς κι' ὦ γλύκες!—
 Τῶμορφο νησί
 δλον Λύπη εἶον
 κι' ἐσὺ πόνου δάκρυ
 τόπο δὲν ἐβρῆκες.
 Πόσο γὰ τὴ βρῶ
 τώρα λαχταρῶ
 τὴ θερμὴ σου ἀγκάλη,

Σύνεση, Φιλιππῆσι

σιτὰ ἤσυχα νερά
 νᾶβρω τὴ χαρὰ
 μάγο μου ἀκρογιάλι!

Καὶ σὰν τὸ θολὸ
 κῦμα, τ' ἀφροσιμένο,
 ποῦρχειται δειλὸ,
 ψῶφιο, κουρασμένο,
 ποῦρχειτ' ἀπαλὸ
 καὶ σιτὴν ἄμμο σβύνει,
 ἔτσι ν' ἀπλωθῶ,
 ν' ἀποκοιμηθῶ
 σιτὴν πλατειὰ γαλήνη.

ΑΙΜ. ΒΕΛΚΗΣ

ΑΠ' ΤΑ «ΝΟΣΤΑΛΓΙΚΑ» (1)

... ἀνακρούοιτο δὲ ἄκου ἐπιγρητὴ
 ἱκανοῖς, οἱ δὲ ἀνέμιστα καὶ θεῖται τὰ λῆ-
 κη καὶ πόθοι πατριῶνα, γαστρίων, γενναί-
 κων, αἰθέων οὐκ αἰχλοῖ ἐνομιζοῦν ὡς
 ἀγαθῶν.

ΞΕΝΟΦΩΝ | Κύρουσ' Δγ, Κεφ. Γ'· 37

ΠΡΟΛΗΑΚΡΟΥΣΜΑ

ᾠ τραγοῦδια μου — ὦ τραγοῦδια,
 ἔχετε ἀπ' τὰ σπλάγχνα μου ἐοεῖς
 σιτάλες αἶμα,
 μέσα σ' ἄγριον ἐφνιτρώσατε χιοσιῶ
 σὰ λουλιούδια...

1) Στάλητὴ τραγοῦδιῶν ἀρχοῦσε ἀγοιμὴ τῶν μετὰ πότι ποτὶ ἔνοσηρε ἢ ἀσθρο-
 πητὴ γαστὴ σὺν τελετικῶ κατωτέρωκατω πότιμ. Τὰ ἀγοιμὴτῶν τῶν ἀσπασίωσων
 ἀπ' τὰ ἀγοιμὴ μέρη τῆς σπλάγγης.

ᾠ τραγοῦδια μου — ὦ τραγοῦδια,
 μέσ' σιτὰ τρισιτρία γραμμένα
 καὶ ψηλὰ σιτῶν ἄγριων τῶν βουνηῶν
 τις ἀνιάρες,
 εἶστε κόπος, ροσιτιλγῆ καὶ καῦμὸς
 καὶ κατάρες...

Καὶ νότιες ἔχειε
 ποῦ βιολιά θὰ σπάνιν καὶ δοξάδια
 καὶ λόγια ἔχετε
 ποῦ ἀκουσαν καὶ σκῆφανε
 τὰ μελένια, τὰ μελαχροινὰ
 λῆσβια πύλληκάδια.
 ὅπου δὲ θὰ ἰδοῦν τὴ μέρα — ὦϊμὲ! — ξανά!

Κι' ἔχετε κινήματα
 σιτὸ ἀνέγγιχτὸ μου ἐγὼ
 καὶ μηνύματα
 ὅπου κλαίω πικρὰ σὰ θυμηθῶ!

ᾠ τραγοῦδια μου — ὦ τραγοῦδια!
 ἔχετε ἀπ' τὰ σπλάγχνα μου πηχιές
 σιτάλες αἶμα
 μέσα σ' ἄγριον ἐφνιτρώσατε χιοσιῶ
 σὰ λουλιούδια...

Σύνεση — Ὀργάνου: 1918.

Ο ΑΚΑΡΙΟΣ

Μὲ λέν' πῶς δὲν πονῶ σιὴ δυστυχία!
 «Νά, ὁ ἄκαρδος, φωνάζουν, ποιητὴς
 κι' ὁ ξένος σιῆς ζωῆς τὴν τρικυμία».

Πέντε χρονάκια πέρασαν, ἀλήθεια,
 μ' ὀλόκλειστη τὴν πόρτα τῆς ψυχῆς
 δίχως καρδιά μέσ' σι' ἄχαρά μου σιγήθια.

Τὴν κομμάτιασαν — φρίκη! — οἱ λαβωμένοι,
 ποὺ τὴν πῆραν' κοράικοι, σιῶν νεκρῶν
 τίς σάρκες ποὺ βοσκοῦσαν φρενισμένοι!

Πὰ σὺ βράχο τοῦ πόνου — Προμηθεὺς
 τοῦ καθυμῶν τῶν μαριύρων νοσιαλῶν —
 κρᾶζω μὲ σπαραγμῶ: ὦ δυστυχισμένοι!

Πέρας — 2 — 7 — 19.

HUBERT HOOKE 1.

Καλότρω γυμνὸ μου πειρονήσι —
 Σκῆρο μου ἐρημικά, μέσ' σις Κοκλάδες,
 οἱ χαιρετιάω εὐλαβικά — διαβάτης
 πολεμιστῆς, πολεμιστὴ τεχνίτη

μακροῦθα χαιρετιώντις. Ἐρμολκλείνεις,
 ὦ κιβωτὸ ἱερῆ, σιῆς γῆς σου τόφο
 τὸ σῶμα τὸ ἀπαλλῶνιο ἐνός μαρτύρου
 ἀπὸ τὸν λόγους ποὺ ἔγραψεν — ὠϊμένα

1. Ἐγγὺς καὶτις ἄριστος σιὴ Σκῆρο πᾶν 1911. — ἔχει πεθάνει ἡλικίας κατὰ
 ἄκου ἐκρηκτοῦσι τῆς.

ἡ μαιωμένη πέννα τοῦ πολέμου!
 Κοιμήσου σιὴν φιλόξενην Ἑλλάδα,
 ὦ ποιητὴ μου ὠγαίε, ποὺ τόσο ἀγάπας.

Δὲ σοῦ ταράζω ἐγὼ τὸν ὄπνο μόνο
 ἓνα φιλὶ σοῦ στέρωσι ἀπὸ τὸ πλοῖο —
 ποὺ σὲ νηοὶ πανόμοιο μὲ ὀδηγᾶει!...

Σέρας — 2017.

ΑΠΕΛΠΙΣΤΑ

Εἴκοσι μέρες περπατῶ κι' ἡ νόχια πάλι ἐμπρός μου.
 Μαγνάδι πάχνης μ' ἔγραψε τὸ στενὸ μονοπάτι
 πλαγιά-πλαγιά ὄλο-τὸ βοσνὸ τ' ὀλόμαυρο ποὺ ζῶνει.
 Ἄπ' τοὺς συντρόφους δὲν ἀκούω παρὰ βαρετὴς βλιστήμιες,
 μόνο πικρὰ παράπονα καὶ μακροντὸς λαχιάρες...
 Ὡ θεὲ μου παρηγορητὴ, σ' ἐμὲ γνώριμος μόνο
 ποδοῖ, καὶ σιὴ συντρόφισσα — τὴ μοναχὴ χαρὰ μου
 ποὺ ξεκουράζει μ' ἱσιτὰ γλυκά, τὴν Οὐρανία —
 ὡς πότε, πὲς μου, θὰ γυρνῶ σὲ ξένες μέσα χῶρες
 κι' ὡς πότε τὸ τσαρτεῖρι μου θὰ στήνω σὰν τὸ γύφτι
 μὴ ἔχοντις μῆτε ἀνάταρη, μῆτε χαρὰ σιὸν κόσμω;

Δὲ μὲ γνωρίζουν τὰ βουρά, κι' ἐγὼ δὲν τὰ γνωρίζω.
 Καὶ ποῖος δικός μου ἂν μ' ἔβλεπεν θὰ γνώριζεν ἐμένα
 μὲ τὴ γενάδα τὴ μακροῦ, τὴ λερωμένη κι' ἄγρια,
 μὲ τὰ κουρέλια ροῦχα μου καὶ τὴν περπατησιά μου
 τὴ γέρικη κι' ἀνήμπορη; Ἔτσι συχνὰ ποὺ τρέμω
 εἶθε νὰ πέσω ἀναίσθητος, νὰ πέσω πεθαμένος
 δίχως καμιά μετάνοια καὶ ἑομολόγησι μῆτε
 γιὰ δὲν ἔχω ἐγὼ θεῶ, μῆτι' ἔχω κι' ἁμαρτίες.
 Μάρτυρας εἶμαι κι' ἅγιος, καὶ κάτι παραπάνω
 ἀπ' ὄλους, μὰ, καὶ τίποτε. Ἐγὼ εἶμαι σιῆσιότης!

Πέρας — Μάης 1919

ΣΕ ΝΕΑΡΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

Τῶν δάφνειων πολέμων οἱ ὕγρασιες
 κι' ἡ μοῦχλα ἔχουν τὰ νιάτα σου μαράνη,
 τριανταφυλλένιο ἀγόρι. Μήτε κρίνη
 σοῦ πρέπαν καὶ ντουφέκια κι' ἀγρονήτες,

καρτέρια φονικά κι' ὀχτρομαχίες.
 Σὰν παιχιδάκι ὁ πόλεμος σοῦ ἔφάνη
 καὶ γλέντι μὲ κανένατε σοῦ ἀκράνη
 σὺς παιδικὲς ἡμέρες τ', ἀγίες.

Σὰν φεύτικη κουκλίτσα εἶχες προβάλλει
 κι' ἀρματωμένος ἔβρωτας θαρροῦσα
 πῶς εἴσουν, μὲ τὴν ὄψη ἐκεία τὴ ροῦσα.

Τὴ θλιβερὴ σφραγίδα του ἔχει βάλει
 καὶ σ' ἔσενανε ὁ πόλεμος — κι' ἀλλοιά σου!
 σώριασε τὰ ὄρατα τριαντάφυλλά σου...

Σκρό — Γενάρης, 1918

ΝΟΣΟΚΟΜΑ

Χαμογελάς, γλυκέτατε ἀγγελέ μας!
 Ἡ πληρωμὴ σου ἀνάλογη στὰ σούβνια.
 Γιὰ μᾶς — τῶν νοσητῶν τὴν ὀρφάνια
 ἢ θυσία σου ἀ, ἴα. Μίλησέ μας,

πονεικὴ ψυχοῦλα, κι' ἀγγιξέ μας
 τὰ φλογισμένα μέτωπα. ὦ! τὸ χέρι
 τὸ σπλαχνικὸ τ' ἀγιάσει, κι' ἀγιοκέρι
 ἢ ψυχοῦλα μας μαρὸς του. Πίστεφέ μας.

Ἀπόφα σὰ σαράκι ἢ μαύρη θέρμη
 ἔτριξε μέσ' στὰ κόκκαλά μου πάλι
 ἤρθες σὺ μοσοκεμμένο προσκεφάλι
 γλυκόλογα γιομάτη γιὰ ψυχὴ ἔρημη:

Νοσοκομείον — 1919

ΣΕΡΥΧΙΣΜΑ

Μὲ τὴ ρομφαίει ὁ θάνατος — μὰ κᾶρα
 σὺ δῶμα σὰ σκιὰ κρῶα σιγαλομπαίνει.

[Νόχια ἔναι: ἡ καταιγίδα λυσοσασμένη
 περᾶ δειτρομαζώχτρα ἀναμαλλιάρη.]

Τρομάζει ὁ ἐτοιμοθάνατος ζαρώνει
 κάτω ἀπ' τὸ ξεσκισμένο τὸ σεντόνι.

Ζητάει τερὸς: Σιωπὴ. Κάνει γὰ κράξει
 μὰ ὁ θάνατος ὀρμῶει γὰ τὸν ἀρπάξει

Ἀρχίζει ὁ παλεμὸς: Τρεῖς φορὲς πέφτει
 ἀπ' τὸ κρεβάτι, κι' ἔφυγε τὴν πέφτη

ἢ δόλια του ἢ ψυχὴ λαχταρισμένη.

Ἡ πανοπλία του μένει κρεμασμένη.

Σὺ ξόδι του ψέλνουνε, ἀντὶ παλάδες
 πολεμιστὲς δὲν κλαῖνε... Οὔτε λαμπάδες

Ἄν ἔχει οὔτε λιβάνι λιβανίζει

μὰ ὀβίδα ποὺ ἀγριοσκάει καὶ ποὺ θερίζει!...

Μοσαίον — Ὀχτώβριος, 1917

ΤΟ ΡΗΜΑΓΜΕΝΟ ΧΩΡΙΟ

*Ὅταν ἀνθεκτικότεσαν οἱ ἔρημοι
 περπατοῦν ἢ ταχιστοῦσα

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἀπ' τίς σκεπὲς φωνάζουνε μονάχα οἱ κοκκουβιάγιες
 καὶ δὲν ἀκοῦς περπάτημα σὺς ἔρημες τίς σιράτες
 τὰ χόρτα ποὺ τίς φράζανε τὰ χαλασμένα σπύτια.
 Κάπου βαρὸν κι' ἀπότομο περπάτημα θ' ἀκοῦσαις
 φαντάρον ποὺ περίεργος κσιτάει πρὸς τὰ ἐρείθια...

Κι' ἂν τραγουδήσεις κόβοντας τῆς ἐρημιᾶς τὴ φρίκη
θὰ πάρεις ὡσὼν νῆκαμες κάποια βαρῆν ἀσέβεια
κι' ὁ ἴδιος σου ὁ ἀντίλαλος νομίζεις πῶς σοῦ λέγει:

— Μὴν τραγουδᾷς, κ' εἶνε πολλὲς χυρὲς ἐδῶ θαμμένες,
πολλὰ τραγούδια πάρανε, γέλοια πολλὰ σβυοιῆκαν
Μὴν τραγουδᾷς μόν' δάκρυσε σιὸ νύσκαφτό τους τάφο
ποῦ κλείνει ὅτι ἔχουμε σιτὴ γῆς ἀγαπητὸ καὶ θεῖο!

Νιζάτολη — Αὐγούστου 1917.

Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

Σιὸ σπασμένο κρῦσταλλο — μοναχὸ ρημάδι —
τώρα πειὰ δὲν ἔρχονται νὰ καθρεφτιστοῦνε
νέφες μέσ' σιτὴ λαμπερῇ τῇ λευκότητιά τους,
κόρες νὰ χτενίσουνε τὰ σγουρὰ μαλιά τους.
Δὲν τηροῦν περίεργα τὴν ἀθῶα τους ὄψη
οἱ παιδοῦλες οἱ ὁμορφες, τὰ γοργὰ τ' ἀγόρια
κ' ἡ γιαιγιά ἢ λυπητερῇ γιὰ τὰ γερατιὰ της.
Μόνο καθρεφτίζονται κηπινομένα κι' ἄγρια
τοῦ σπιτιοῦ λυπητερὰ τὰ μουγγὰ τὰ ἐρείλια...
Σιὸ σπασμένο κρῦσταλλο μιὰ σπασμέν' εἰκόνα
φαίνεται ποῦ μαύρισε μὲ τὸ κάπνισμά τους
ὅπως καὶ τῶν δύστυχων μαύρισε ἡ καρδοῦλα!

Νιζάτολη — Αὐγούστου 1917.

ΦΟΙΒΟΣ ΑΝΑΤΟΛΕΑΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΑ

Ξέσκαφοι οἱ τάφοι κι' ἄδειοι, ἀπείραχτοι οἱ σταυροί!
Σιτὴν ἐρημιὰ μονάχα ἢ νύχτα ἀστρομαχῶντας
σκεπᾶ, ὀδηγήτρα πλάντα, τὴ νεκροπομπή,
τὸ φωσφορῶσκαμματισμὸ της ψηλαφῶντας.

Κάλου σιὸς τῶν τῶν γύρω ὁ νεκροθάφτης τώρα περπατᾶ.

Μιάς μουσικῆς καρπάνας τόνοι μέσ' τὸ ἀπόλυτο ἀπηχοῦν
καὶ τοὺς ἀκοῦν μόνο οἱ ψυχὲς ποῦ τυχοπερπατοῦνε.
Τὸ φωσφορένιο κῦμα γδύνουντιαν κι' ἀόρατες
ψηλά, σιὰ αἰθέρια κόματα βουτοῦνε.

Κάλου σιὸς ἄδειους τάφους γύρω ὁ νεκροθάφτης τώρα σταματᾶ...

Α. ΜΑΜΜΕΛΗΣ

ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ

Μάταια ἐπροσπάθησα σιὸς πλαιονόητους κόσμους,
σιτῆς Ὁμορφιάς κι' Ἀλήθειας τὰ παλάτια νὰ σὲ φέρω...
Μικρόψυχη! Καταμεοὶς τοῦ δρόμου ἀλόστασες
Κι' ἀνήμπορη ξαναγυρνᾷς σιτῆς σκλάβας τὰ συνήθια...

Τῆς Κας Α.

ὦ, τὸ λατατένιο σου κορμί, π' ἀργοθυγῶνται
οὐ δέηση τρικυμισιὴ σιὸ φῶς καὶ σιτὴ χυρὰ...
Μηροστά μου φέρνει ἀντιφεγγιὲς μιᾶς Ἀφροδίσιαις χάρις
καὶ τῆς Ζωῆς τρανότερο ξανάφτει μου τὸν πόθο...

Τῆς Ιας D. G.

Σιὲς πίκρες τῆς βαρῆς ζωῆς, ὦ τὴ γλυκειὰ ξανάου
τὸ πέρασμά σου τὸ ἄξιαφο, Ἰητευικὴ Παρθένα!
Κι' ὦ χρυσαφένιε ποταμέ! Σιτὴ βορειανὴ θωριά σου
τὰ ρυτὰ καὶ τὴν προσταγὴ μιᾶς Ἰλντας Βάγγελ βρῖσκω...

Κάλου, 1918

ΓΙΑΓΚΟΣ ΗΛΙΑΔΗΣ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ

ΝΕΟΥΣ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

Όταν μία αλήθεια πιστεύεται βαθιά απ' τόν κάποιο κύκλο, που τήν πρωτογνώρισε, πηγαίνει μπρός, με αποτελεσματική πάντοτε τή νίκη της.

Όταν ένα Έθνος αρχίζει να χαι δική του συνείδηση, θα πει πως πιστεύει στην αλήθεια της ξεχωριστής του ύπαρξης — τραβά προς τή νίκη της αποκατάστασης του.

Με μία τέτοια σκέψη, γεμάτη απ' τό θάρρος της περηφάνειας, ερχόμαστε να γιορτάσουμε τό εκατόχρονο της Αναξαρτησίας μας. Μία τέτοια σκέψη μας ύψώνει σήμερα, γιατί μπορούμε να ξεχωρίσουμε γύρω μας, και μέσα μας, τά πρώτα στοιχεία αυτής της Έθνικής συνείδησης, που οδηγεί τους λαούς εις τήν απόλυτη γνωριμία της πολιτισμένης πραγματικότητας.

Γιά τούτο τό δρόμο, που οι έμπορικές τόν προγορίζουν, μόλις καταλαβαίνουμε τώρα, πως αρχίζουμε τήν έτοιμασία μας. Πριν τό άγνωσάμε, και καταλαβαίνοντάς το σήμερα, σημαίνει πως ή διαφορά στη στάση μας έχει γίνει αφάνταστα γρή.

Συνοδμε! Κάθε μας μέρα τό φωνάζει, και μας τό δασκαλεύει κάθε μας βραδεία. Δεν είναι μονάχα τούτο — ξέρουμε τώρα και που πάμε. Η Έθνική μας όρμη έχει κάμει πηδήματα γίγαντα, μία που μονάχα αυτά έχει μάθει, δεν πειράζει αν κάποτε πέφτει, γιατί έτσι πιστότερα άγκαλιάζει τή σημασία του ψηλωμού. Μας μιλά όχι πιά σαν χλωμούς ξένους, που με άπονο κόπο προσπαθούν να έννοήσουνε, αλλά σα σεφά μνημένους στην πεποίθηση της άπειρόβελτης κατεύθυνσής της. Μας περικλείνει όχι για να μας διδάξει, αλλά για να μας δει πιά βασισμένα δικούς της, πιά άνοιχτομάτηδες στην έκλογή μας, και να μας αγαπήσει.

Η Έθνική όρμη μας ζητά τώρα όλοταλα δικούς της. Και πρέπει μονάχοι μας, μαζωγμένοι στον έαυτό μας, να συλλογιστούμε, και να δειούμε τί έχουμε να της δείξουμε, και τί ακόμα μπορούμε να πάρουμε γι' αυτήνα. Τήν ύπαρξη της ανέκαθεν τή γνωρίζαμε, αλλά ποτέ από τό νού μας δε μπορούσε να περάσει ή σκέψη της ένωτικής σχέσης που στέκουνταν ανάμεσά μας, άκαλλιέργητα. Τηνέ θαιμαζάσαμε τήν Έθνική δύναμη, σαν κάτι τόσο όραίο. Άιστε τό λογαριάζαμε άφταστο για τις δυνάμεις, που σ' εκείνηνα τήν εποχή διαθέταμε. Ίσως να μ'ην είχαμε ά-

δικο. Άλλ' αν σήμερα τολμήσουμε να ύποπτευθούμε καν μια τέτοια άνημι ποριά, θα πει πως άσύστολα σκαδιάζουμε ένα έγκλημα χτικιασμένων κουρελιάρηδων, για να νοθέψουμε τήν πνοή της Φυλής. Πρέπει να ναι κανείς τυφλά ταπεινωμένος για ν' άρνηθει, έτσι και μια γραμμή, απ' τή βαρύτητα ατόσο του έγκλημάτου.

Με τή δύναμη της ψυχής μας, που θα πιστεύει, θα φέρουμε σιμότερα τις ιδέες των ματράων, που δύσκολα ακόμα τις ξεχωρίζουμε. Πιστεύοντας θα ύφάνουμε έμεις τό στερέωμα της τύχης μας, θα προσάδουμε μια θετική άχτινοβολία στο θέαμα των δσων μας προσμένουν, για να μας αναγκάσουνε μετρημένα στην εξέλιξη της κυριαρχίας. Η εξέλιξη αυτή θα μας έδηγήσει κατόπι από γενεά σε γενεά, στην ιδεολογική εκείνη άκρίβεια, που συγκαντρώνει τή διάκριση της πραγματικότητας. Μία παρόμοια άριστοκρατική πραγματικότητα ίσως θ' άξίζει να πη ότι άγκάλιασε, για κάποιους αιώνας, τό ξεκούρασμα του Έλληνισμού. Και μέσα σ' αυτήνα, εσο κι' αν οι άγώνες μας τήν έτοιμασαν για ξεκούρασμα, θα έχουμε να μελετήσουμε, θα έχουμε να γνωρίσουμε τήν κρίση της άνάπαψης ενός τέτοιου Έθνους. Θα τήν αγαπήσουμε τήν πραγματικότητα, που θα στηλωθεί μπρός μας σαν ένα άριστούργημα άγώνων άξιο να χρησιμέψει για ράθρο ενός καινούριου αιώνα άκμης! Άς μη τρομάζουμε θεωρώντας ότι μακριά, μακρότατα στέκει ή προφητεμένη εποχή ή ιδέα ότι κ' ή δική μας γενεά έχει προορισμό της τήν έργασία παρόμοιου σκοπού άρκαι για να μας καντρίσει τις πιά βαθιές άρετές της περηφάνειας.

Άς έργαστούμε πιστεύοντας απόλυτα στην άσύγκριτη φυλετική μας όρμη. Άς έργαστούμε ξεχωρίζοντας ότι ή δική μας έργασία κάποιους πιά άφηλά ιδιαίτερους δρόμους έτοιμάζει για τόν πολιτισμό της Αναγέννησης, που αρχίζει με τήν μεταπολεμική εποχή. Άς ρυθμίσουμε, με άλλα λόγια, τό ποσό της έργασίας μας με τή σημασία, που έχουμε έμεις ως παράγοντες πολιτισμού — Έδω στέκει τό Εόαγγέλιο της Έθνικής διαπαιδαγώγησης.

Άς τό δισούν, ως τό μελετήσουν, οι διανοούμενοι, αυτοί οι μεγάλοι και μόνοι δάσκαλοι των άλλων τόσο, εσο και των άγκων. Άς τό μελετήσουν, κι' ως τό γράψουν αυτοί ακόμα καλύτερα, δίνοντάς του πλατύτερη τήν άξία στην εξέλιξη του πρώτα και κατόπι στην έκτέλεσή του. Με τήν επίδραση της λογοτεχνίας, του βιβλίου γενικά, θα οδηγηθεί τό άτομο να φέρει τά αποτελέσματα, που ελοι μας όνειρευόμαστε. Το πνεύμα του συγγραφέα θα δώσει σπόρο της ιδέας εκεί που έρμύζει, και πριν να περάσουν πολλά χρόνια θ' άπορήσουμε βλέποντας ν' άπλώνει τά πλούσια κλαδιά του τό θετικό δέντρο.

«Χρειαζόμαστε λιγότερο από έναν αιώνα, λέγει ο Leibniz, για να παιδαγωγηθούμε ή νουτροπία ενός λαού.» Και τοπο είναι πολύ πιο εύκολο να γίνει σ' εμάς, που ο λαός έντας παρθένος στο πνεύμα του — μονάχα με ανεκτίμητη προίκα παραδόσεων — δεν θα μπορούσε ν' αντιδράσει και να μας δυσκολέψει στις προσπάθειες μας. Γρήγορα θα διηγή την αλήθεια, φτάνει να του την παρουσιάσουμε με πειστικά τὰ θέλητρά της και θα την φωνάζει αυτός με μια φωνή, ακόμη πιο άντρική απ' τή δική μας. Πρέπει να είμαστε βεβαιότατοι για τοπο.

Πριν ν' αρχίσουμε τή διδασκαλία στο λαό μας θάνα: εύχης έργο να γνωρίσουμε καλλίτερα ποιό μέρος της αντίληψης παρουσιάζει μεγαλύτερη τήν ευδιαθεσία, και ν' απευθυνθούμε κατ' ευθείαν προς τά εκεί.

Απ' οποιαδήποτε όψη κι αν θελήσουμε να πάρουμε τήν κεντρική ανάγκη του σήμερα μας, θα πεισθούμε πως αυτή είναι ή μόρφωση, ή διαπαιδαγώγηση των λόγων και του λαού μας. Αξίζει ν' ακούσουμε τον Kenna όταν μας λέγει: «Τό ζήτημα της διαπαιδαγώγησης είναι για τις σύγχρονες κοινωνίες ένα ζήτημα ζωής ή θάνατου, ένα ζήτημα, που στηρίζει ολόκληρο τό μέλλον.» Όσο και να τάλαγε τά λόγια του αυτό στα 1860, δεν μπορούμε να τους άρνηθούμε τήν αλήθεια τους και στην εποχή μας. Ίσια ίσια μπορεί τοπο να δείξει ότι τό ζήτημα της ανατροφής της κοινωνίας, είναι τό πιο σημαντικό για τή ζωή ενός έθνους σε κάθε εποχή — ιδιαίτερα δε στην τωρινή μας.

Όταν μορφώσουμε κατάλληλα τό λαό μας, δε θα υπάρχει κανένας λόγος να ξοδεύουμε τό ποσό της ενεργητικότητας μας, γυρεύοντας άλλα μέσα για τή μελλοντική νίκη. Προχωρώντας προς τόν τελικό σκοπό μας θα εργαζόμαστε μ' άλλη δύναμη, γιατί θα ζούμε μέσα στην ψυχή τή βεβαιότητα της νίκης, που είναι ένας παράγοντας άπειροδύναμος θετικής δημιουργικότητας.

Βρίσκεται σε τούτη τήν ιδέα εκείνο, που άριστα μπορούμε να τό καλέσουμε: Έθνική αισιοδοξία. Ποιός θα τολμήσει να της άρνηθεί ελη τήν έλπιδοφόρα ζωή; Αδτή δε στάθηκε ή μόνη αίτια της Άνεξαρτησίας μας, που σήμερα της γιορτάζουμε τά εκατόχρονα;

Υάχνοντας μέσα στο θησαυρό των άρετων μας, βρίσκω πως μια από τις χρησιμότερες είναι ή ροπή που τό Έλληνικό άτομο έχει προς τήν Έθνική αισιοδοξία. Σ' άλλα έθνη ολόκληρη προπαρασκευή σχολείων και πανεπιστημίων προσπαθεί να τήν επιβάλει. Σ' εμάς τό έναντίο είναι έμφυτη, και καρμιά συνέχεια αντίθετων πολιτικών γεγονότων δεν είναι ικανή να μας τή σβύση. Έκείνο που πρέπει να μας παραξενέψει είναι ότι υπάρχουν πολυάνθρωπες ομάδες σοφών μας, που έπιμένουν σε τοπο είναι ένα δείγμα της έπιπολαιότητάς μας. Μια άπάντηση έχουμε να τους δώ-

σουμε, που άμέτρητες φορές επαναλαμβάνόμενη, μας έχει στα σκευρά κουράσει: ή κρίση του καλλιεργημένου ταπεινού είναι πιο επικίνδυνη κι απ' τή σκληρότερη άμάθεια!

Εγώ κάτι άλλο ξεχωρίζω στην αισιοδοξία του λαού μας: τή βαθιά Ιερά του πίστη στα μέλλοντα της Πατρίδας μας. Έκει βλέπει από μια άνώτερη διαίσθηση κυριαρχημένος, που δεν μπορεί να έννοηθεί από κανένα άλλο λαό της Άνατολής και ακόμη πιότερο της Δύσης. Δεν άρνιέται ότι και άλλοι λαοί γνώρισαν τήν αισιοδοξία, αλλά τήν γνώρισαν για μια όρισμένη κρίσιμη εποχή. Ποτέ όπως ο Έλληνας που πάντα κρίνει, και αφήνει τήν ήρωική ματιά του, πάνω από τήν ίσορροπία του χρόνου, θέλοντας να βεβαιώσει τήν Έθνική του αλήθεια ίσια με τό μακρινότερο μέλλον. Και τοπο γιατί ξέρουμε πως ποτέ δεν θα τελειώσουμε εμάς, γιατί αισθανόμαστε πως πλέρια είμαστε δεσμένοι στην άκοιούθηση του σκοπού, που σφιχτά δένει κάθε Έλληνική γενιά. Δέ ζούμε μονάχα τά δικά μας χρόνια, αλλά κι όλα τά κατοπινά, που θάρουν πάνω στο μαγαλειό ή στην ύπερήφανη φτώχεια της Φυλής μας, κι όλα που πέρασαν. Για τοπο ο Έλληνας, κι ο πιο άμόρφωτος, διατηρεί στα μυστικά της ψυχής του μιάν άλλη αντίληψη της ζωής και του χρόνου! Διαισθάνεται ότι μέσα στην κάθε μέρα περνά ή θεϊκή πνοή των μοιραίων μας...

Μελετούμε, κάμποσα χρόνια τώρα, τήν Έθνική μας ύπαρξη με σκοπούς που δεν ένδιαφέρουνται εύτυχώς καθόλου πιά για τήν προσωπική μας ίκανοποίηση, αλλά για τή στεντόρια διακώρηξη ότι οι παράγοντες της όρμης μας, παρουσιάζουν στο δικό μας κόσμο έναν άλλο κύκλο άντοχής. Αυτό δεν πρέπει να τό πάρουμε μονάχα σαν έλατήριο άμεισης πραχτικής ωφέλειας, αλλά κυρίως βεβαίωση για ήθικό διαμέρφωμα. Πρέπει να τό πάρουμε και να ποήμε: Διός, λαέ, κ' ή όρμη σου ακόμα στις ρίζες της διαφέρει απ' τους άλλους, διαφέρει ή άντοχή σου. Ό λαός έτσι θα κυταχτεί μ' άλλο μάτι, και θα βυθιστεί σφώτερα στο Φανατισμό του που θα του δίνει τό σωτήριο Φυλετικό μας ξεχώρισμα.

Επείγουσα είναι ή ανάγκη της φωτεινής παρουσίας όλων αυτών των σχετικών με τήν ιδιαίτερη ικανότητα της Έθνικής μας ύπαρξης, στα μάτια του λαού μας, στον αδελφών μας τά μάτια, που είναι καιρές πιά ν' ανοίξουν διάπλατα για να διοσνε όχι τις πονηριές των καθημερινών μας ύποχρεώσεων, αλλά τό συμφέρον των ιδεών μας. Αυτό γυρεύει τό αίμα της Φυλής, από εμάς που έρχόμαστε τώρα, ακολουθώντας προγονικές διατάξεις, να έδηγήσουμε τή νεολαία, τήν άξια του Έλληνικού μέλλοντος.

Με τὴ μὀρφωση θά φέρουμε τὸ λαὸ νὰ γνωρίσει τὸν ἴδιο ἑαυτό του, θά τὸν ὀπλίσοιμε μὲ τὴ χρειαζούμενη κριτικὴ ἐμπνευση γιὰ ν' ἀκολουθήσει μονάχος του κατόπι τῆ μελέτη τῶν ἰδανικῶν του, καὶ νὰ βεβαιωθεί ὅτι αὐτὰ πάντα συμβαδίζουνε μὲ τὰ Πατριωτικὰ ἰδανικά. Ὁ Φανατισμὸς μας νὰ ὀψῶθαι στὴν σημασία τῆς ἱστορικῆς του ἀλήθειας, ποὺ πλέριε τὴν κατέχει. Ἔτσι θά φτάξει τὴ βάση τῆς ἐπιβολῆς του τὸ διαλεγμένο ἄτομο, ποὺ θά σκίπτεται Ἐθνικά. Σ' αὐτὸ θά στηριχτοῦνε οἱ τίμιες προσοχές, καὶ θά ἀκολουθήσουν κατόπι φυσικὰ νέα ἄτομα, καὶ κατόπι ὀμάδες, καὶ νέες ὀμάδες. Θά πλατόνει ἡ Ἐθνικὴ ἀξία μὴ ἀφύγοντας ἔξω ἀπὸ τὴ σειρά τῆς καμμιάνε Ἐλληνικὴ καρδιά, καμμιὰ στερεὴ δύναμη.

Ἐκαίνο ποὺ λίγα πρόσωπα, μὲ τὴν ὀπεβολὴ τοῦ Γένους τους, πρωτοκδηλώνουν μὲ μιὰ ἀγέρωχη παποίθηση σήμερα, θά θ' ἀργήσει νὰ γίνεῖ ἡ ἠρησκείε ὀλων μας. Ὅχι ὀμαδικὴ ἠρησκείε — ποὺ θάρμοζε μονάχα στοὺς κουρασμένους λαοὺς — ἀλλὰ ἀνεξάρτητων ἀτόμων ποὺ θά τείνουν νὰ φτάζουνε τὸ ἴδιο ὄψος γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς φυλῆς μας τὸ ἴδιο ὄψος ἐκτέλεσης!

Ὅταν ὁ λαὸς μας γυρίσει στὸν ἑαυτό του, ὅταν ὁ ἴδιος κατορθώσει ν' ἀγαπηθῆῖ λατρεύοντας τὴν χώρα του, χωρὶς κανέναν πιὰ ν' ἀρχεται στὸ πλευρὸ του γιὰ νὰ τὸν δασκαλεύει τὰ μαθημένα, θ' ἀρχίσει ἀπὸ μιὰ ἱερὴ φιλοτιμία σπρωγμένους νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴν καλλιτέρεψη τῶν τρογυρνῶν του — κι' ὀπως θαυμάσια λέγει ὁ Carlyle: Ἐνας ἀνθρώπος εἶναι ἀρκετὸς γιὰ ν' ἀναστήσει ὀλόκληρο τόπο.» Ὁ καθένας θά γίνῃ ἑθελούσια μεγάλους εὐεργέτης, καὶ θά θά προφταίνη ν' ἀπορήσει, γιὰτὶ ὀμέσως κοντὰ του ἄλλος θά ξεπατιέται μιμητῆς, ἀκόμη τολμηρότερος στὴ δωρεὰ τοῦ κόπου καὶ τῆς ἠέλησης του.

Κι' ὀλα αὐτὰ τ' ἀπίστευτα, στὸ πρῶτό τους κῶτταγμα, θαύματα θά ζητοῦνε γιὰ τὴν πραγματοποιήση τους παρὰ τὸν ἐρχομὸ ἑνὸς Μεσοία: τὴ μὀρφωση τοῦ Ἐλληνισμοῦ. Εἶναι καιρὸς ν' ἀφήσοιμε κατὰ μέρος κάθε μικροπάθεια ἐγωισμοῦ, καὶ νὰ δώσοιμε στὸ κοινὸ μας — νὰ πάρει νὰ τὸ συνάζοιμε αὐτὸ τὸ κοινὸ ἂν μοναχὸ του δὲν ἔρχεται — τὴ γνώση ἐκαίνηνα, ποὺ θά ὀδηγήσει στὸν Πατριωτικὸ τρόπο τῆς ἐργασίας του, ἀφοῦ πρῶτα τὸ γνωρίσει μὲ τὴ διάκριση τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἀς τὸ ὀψώσοιμε στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο, ποὺ πρέπει ν' ἀποκτήσοιμε γιὰ νὰ διοῦμε τὸ ἐρόμιο τὸν καινούριο ἐρόμιο ποὺ ἑκατὸ χρόνια ἐργασίας ἐτοίμασαν. Αὐτὴ θάναῖ ἡ πιὸ ἄγια προσπάθεια.

Ἀς ἐτοιμάσοιμε τὸ Ἐθνος μας γιὰ νὰ διῆ τοὺς νέους ὀρίζοντας καὶ νὰ προχωρήσει.

Ἔτσι ἀπ' τὸ γιόρτασμα τῶν ἑκατόχρονων μας θά δοκιμάσοιμε τὴν τόλμη μιὰς βαθύτερης Ἐθνικῆς ἐρμης.

Δοξαομένη ἡ ἀνάμνηση τῶν ἡρώων, ποὺ κρατήσανε τὴν ἀρετὴ τῆς Φυλῆς.

M. ΒΑΣΣΑ

Ἡ ΡΩΜΗ ΝΙΚΗΜΕΝΗ (U. C. DXXXVI 316 N. X.)

ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΡΩΔΗ

(Μεταφρῶσα)

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ

III

Ἡ ΕΣΤΙΑΔΑ

Non Vestis, «horatius», utra Civitas
Cognovit et puerorumque omnia facta.
Προλόγιος

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

Τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Ἐστίας. Στὸ δάθος δεξιὰ ὁ ναός. Ἀριστερὰ μπροστὰ ἑνα φαρδύχαίλο πηγάδι. Δεξιὰ ἡ μπρονοντινή πόρτα ἑνὸς ὀπόγειου. Λέντρα. Σούρουπα.

ΣΚΗΝΗ XII

Βεσταιπόρ, κατόπι Γάλλε.

Βεσταιπόρ (μῶνιχρονῶδαιε γυλιζοντας τὸν τριποδο).

Τραγουδάτε λαοί

Ἡ Ρώμη ἐδόρεται:

ἡ ἀγωνία τῆς στερνῆς

ἄρας πνίγει τὸν ἐλέθριο

λαὸ στοὺς λαοὺς.

Πάνω του ἡ Ἀφρικὴ κυλιέται:

οἱ ναοὶ του καὶν

τρέχει τὸ αἷμα του.

ὁ Βρῆνιος στὸν ἀννίδα θανατηγόνει.

Γάλλε (μῶνιχρονῶδαιε ἀπο τὸ πο).

Βεσταιπόρ-τραγουδῆς:

Βεσταιπόρ.

Σιγοδουλεύοντας.

Γάλλε.

Ποῦθε ἔχεις τόση μιὰ χαρὰ;

Βεστιάπορ,

Πούθε έρχεται

τὸ ἄρωμα στούς ἀνθούς; πὸ τὸ χυμὸ τους; Ἐ
λοιπόν, βαθειά, μέσα ἀπ' τὰ φυλλοκάρδια μου,
Γάλλα, ἡ χαρὰ μου ξεπηδάει... ἄμωρ ἐσὺ
στενάξεις! Μὴν κατάντησες... Ρωμαία, ξανθὴ
παιδοῦλα, θρέμμα τῆς Πατρίδας μου;... Ἐσὺ ποῦ
στὸν ἱερομένω τοῦτο χῶρο, ἀκούγωντάς
με νὰ μιλῶ γιὰ τὴν πατρίδα μας, τόσες
φορὲς τῆς ξενιτειᾶς τὰ δάκρυα ἀμόλησες,
ποῦ τὴ μορφὴ σου ρήμαζαν. Γάλλα, μπορεῖς,
τοῦ κόσμου τὴ χαρὰ μέσα στὰ στήθεια σου
πλημμυριστὴ νὰ μὴν τὴν νοιῶνῃς, δταν στὸν
ἄνεμο ποῦ τὸ δέρνει, τὸ λατινικὸ
δέντρο αὔριζα τρίζει;

Γάλλα

Καὶ πῶς νὰ χαρῶ

σὰν χάσῃ τὸ παιδί τῆς ἢ κυρά
μου;

Βεστιάπορ

Τὸ παιδί τῆς;

Γάλλα

Ἡ Ὀπιμία, ἱέρεια

κόρη τῆς κόρης τῆς!

Βεστιάπορ

Ἐαρραῖς καὶ... ποιὸς στέπαι;

Γάλλα

Πῶς;

Ὃ ἐξέρεις τίποτα;...

Βεστιάπορ

Κίθας πῆπῶς στὸ ναὸ

τὴν Ἐστιάδα;

Γάλλα

Τώρα μόλις. «Ἦθελα»

μοῦ εἶπε «νὰ ἴδῃ προτοῦ ἀποθάνῃ τὴ γιαιγιά
μού!» Στὴν Ποστούμια νὰ τῆς μάθῃ πῶς μπορῶ,
τὴν συμφορὰν αὐτὴ; νὰ πάγω νὰ τῆς πῶ
«Ἡ Ὀπιμία θὰ πεθάνῃ! Κι' ἔρχομεν
σιμὰ τῆς νὰ σὲ πάγω ποῦ σὲ καρτερεῖ...»
Ἦσοί! Τί ἀπαίσιον ἀγγεῖμα... ἀπὸ μίαν τυφλὴ
νὰ τῆς ἀρπάξουν τὸ παιδί τῆς!

Βεστιάπορ

Λεούταρη

ἡ κόρη τῆς εἶναι ἀκόμα καὶ δὲ θὰ χαθῇ!

Γάλλα

Ποιὸς μπορεῖ νὰ τὴ σώσῃ;

Βεστιάπορ

Ἐγώ!

Γάλλα

Πῶς;

Βεστιάπορ

Ἄκουσε...

Μένει ὁ δῆμιος ἄεργος, οἱ δικαστὲς
σὰν ἀμειβάλλουν. Ἐνα σκλάβο ἀδίκαστο
μποροῦν νὰ σφάζουν. Αὐτὴν ἄμωρ; μὴ Ρωμαία!
δὲν τὴν ξεγράφουν ἔτσι. Μιὰ ἄθελῃ κραυγὴ
δὲν εἶναι: παρὰ ἀχνάρι ἀβέβαιο κι' αὐτὸ
ποῦ νὰ ὀδηγήσῃ μπορεῖ εἶδαι... ἐκτός παιὰ
σὰν τὸ ἀποσύσουν. Πράγματα ὀλοφάνερα
καὶ θεβαιωμένα θέλει ὁ νόμος, μὲ πολλὰς
ἀποδειγμένα σύμπτωσες. Ποιὸς δύνανται
τέτοια μπροστὰ στῆς Ὀπιμίας τοῦς δικαστὲς
νὰ φέρῃ; ὁ ἀγαπητικὸς τῆς ὁ Λέντουλος;
Νικημένως σφιδάστηκε μὲς' στὸν αἰσχρὸ
τῆς ἀτιμίας κάμπο. Ἡ Φράμια ξάπλωσε
τὸν πρόστοχον αὐτὸν Ρωμαίων εἴψυχο
σὲ Ρωμαίων σφιδάσματα: αὐτὸς πέθανε,
γι' αὐτὸν εἶδαι εἶμαι. Μὰ ἐγὼ μάρτυρας
στὸ κρίμα του, ἀνασαινω καὶ θὰ δίνωμεν
εἶλα νὰ πῶ... ναί, Γάλλα, φτάνει νὰ ἴθελαι!
Σοῦ ἐρκίζομαι ἄμωρ στοῦς θεοὺς μας, στῆς ἱερῆς
βαλαντιδῆς μας, ναί, στὰ νεκροκόκκαλα
τῶν πρόγονών μας, ὡ Γαλάτισσα: ποτὲς
δὲν θὰ δρεθῇ οὔτε πονηριὰ οὔτε βίασῶ
φριχτὴ, οὔτε ἀπαίσια γοητεία ποῦ νὰ μπορῇ
τὴν Ἐστιάδα νὰ μὲ βιάσῃ στοῦς Ρωμαίους
νὰ προδώσω. Κάλιο μ' αὐτὰ τὰ χέρια μου
τὸν ποντίφηκα θὰ βαροῦσα... ὅσοτε λοιπόν
ἀπ' τὴν ἱέρεια μένει φόβος μοναχά.
Μὰ ποιὸς θὰ ἀλέσῃ τὸ σπυρὶ; Μὴ νοιάζεσαι,
τίποτα δὲν ἀμέλησα ἀπὸ τὸ πρῶ!
Κι' ὁ κίνδυνος μέγας ἂν εἶναι, ὁ γλυτωμὸς
βέβαιος στίκει. Τέσσαρις Γαλάτες μας
σὲ λίγο ἴδῃ θὰ νῆρθουν στὸ σουρούπημα
νὰ τὴν ἀρπάξουν νὰ τὴν ὀδηγήσουνε
ἀπὸ ἕνα δρόμο σκοτεινὸ μὲ εἶδαι.

Γάλλα

Τί λές;

Βεστιάπορ

Μακριὰ ἀπὸ τὴν Ρώμη αὔριο
θὰ φέρῃ τὴν Ρωμαίον ποντίφηκα

- Γάλλοι** Μά αυτή
θα στέρξη να κλουθήση ένα σκλάβο ποτές;
Είναι περήφανη! 'Αν ζούσε ο Λέντουλος!
- Βεσπασιανός** 'Α ναι! μά ο θράχος δεν ανθίζει ούτε ο νεκρός
μπορεί να αναστηθή. Είμαι μόνος, μόνος μου
πρέπει το κάθε τι να σώσω, και 'γι' αυτό
μόνος μου άρκει. 'Αμε την κυρά σου ήσούχασε.
Μά μη λές κάλλιο τίποτε' αποπλάνεψε
την στην αγάπη της. Το ψέμα υπέροχο
στάκει σαν στάζει βάλσαμο παρηγορίας.
- Γάλλοι** Θα την γελάσω σήμερα ίσως: . . . μά αύριο; . . .
αργότερα; . . . Κι' αν μά όλο σου το θάρρος, ή
σάρκα σου από τους δήμιους καταξέσχιστη . . .
- Βεσπασιανός** 'Η σάρκα μου στους δήμιους, μά όχι ο έρκος μου!
- Γάλλοι** Μένει άφοσιωμένος ως το θάνατο;
- Βεσπασιανός** Πειότερο ακόμα αν δώσωμαι.
- Γάλλοι** Μά τί; για μιάν
ξένη;
- Βεσπασιανός** 'Από θαύτην κρίνεται το πόλεμο
ή τύχη' στο χαμό της είναι άχώριστη
ή σωτηρία των Ρωμαίων. 'Όλοι το λέν,
και το πιστεύω. 'Όλα συμβαίνουν
- Γάλλοι** Σπλαγχνικές
γλυτώνεις για να θανατώσης' ή εχθρητα
μαλάζει την καρδιά σου.
- Βεσπασιανός** 'Εχω στις 'Αφρικής
τή στρατιά δυό γυιούς' δυό ήρωες: ο στρατός
θριάμβεψε' θα τους δής εδώ. 'Από τους θεούς
ή Ρώμη χάρι δεν θα ιβή, επειδή εγώ
θα την βοηθήσω να μαλάξη την όργή
τους! Βέβηλος θα μίνη ο πολιεύχος τους
αυτός ναός. Σάν είναι ανάγκη, και άθελω
θα ζήση ή ήφραι! Σε δυό μερόνυχτα
ο 'Αννίδας θα μπαίνει στη Ρώμη! 'Εγώ είμαι, εγώ!
μέσ' στο ναό το κήμα που προστάτεψα'
κι' ενώ το θύμα καρτερεί ο ποντίφηκας.
Βλέπω άντικρύζω, εγώ σκουπίδι, στο ρηχό
θυρό το έσορκο να σκαλύρ, όλόδυμνα

- μπράτσα να σταματούνε που βουλεύουνε
μέσ' στο σκοτάδι, και απ' της γης τα έγκατα
μιά λεγεώνα σκυθροική κι' άμίλητη
στο άτσάλι και στην εχθρητα άρματόντυτη
να ξεφυτρώνη όλοέτοιμη με μιá κραυγή.
'Τήν οικουμένη εμπρός άς λουτερώσουμε! . . .
- Γάλλοι (δύο)** 'Αλλοίμονο!
- Βεσπασιανός** Τι όθς να πής;
- Γάλλοι** Πατό δυνατή
είναι ή Ρώμη!
- Βεσπασιανός** Μαριές πέτρας άγκρέμιστες,
έξω απ' τις σαύρες κι' από τους έρημικούς
διαδάτες που θα φέρνη ή τύχη' κάτω εκεί
στη μοναξιά και στο σκοτάδι ο Τίβερις
'άτονα τα νερά του σιγοσίρνωνας
τα θολοπράσινα' εκεί θα ποτίζονται
τα κοράκια που αόγκλωσσόνα στα βαθιά
παλιά μνημείρια: Σένα χρόνο εδώ κανείς
θα δλίπη αυτά. 'Όμως άμε, φέγγα . . . σήπαινε!
- Γάλλοι** Πώς σι άγαπη το ξέρεις, σένα που ήτρομος
τα πέλαγα άψηφώντας μόνος πήγαίνες
Στης Σένας της έννηά παρθένες, ταχτικά
κάθε χρονιά, τα μυστικά της μοίρας μας
να κρυφοκλέψης και ίζουτεφάνητος
ξανάρχουσυνρωτώντας στις παλάμες σου
τις καρδιές που έσφυζαν των ταύρων, που σφαχτοί
καίτονταν στα ντολμάνια ματσιώλιστου.
Μή σκιάζουσι απ' τη Γάλλια τίποτε' γερó
κράτα το θάρρος σου και τρέμέ αν σά στερνά
πάνω σου ή θέλεια ξεσπάση άκάθεκτα
'Ας ξεσπάση!
- Βεσπασιανός** Σε άφίνω.
- Γάλλοι** Στην Προτομία
πήγαίνε να εύρη.
- Βεσπασιανός** (Μένει ή Γάλλοι)
οί Ρωμαίοι για να χάθων
την 'Οσιρία άς σώσω. Δεν μπορείται πια

τίποτε τὴν ὁρμὴ τοῦ ἥρωα· σὲ τρία
πηδημάτα ἀπ' τῆς Κάννας πέφτει κέραυνός
στὴ Ρώμη. Δυὸ μέρες ἀκόμα... κι' ὕστερα
ἀγόρια μου! τί ἐλπίδα! ἀγαπημένη μου
πατρίδα θὰ σὲ ξαναἰδῶ

οἱ ναοὶ τοὺς καὶν

τρέχει τὸ αἷμά τους,

Ὁ Πρέννος στὸν Ἄννιβα ξανανοιώνει.

(Στέκει ἀκίνητος μὲ τὸν Τριτόδα στὰ χέρια, χαμογελώντας ἐκατακλιθεὶς. Ηγείσασθε.)

Μπαίνει ὁ Λέντουλος καὶ καταπέδι του ὁ Ἐννιος.

ΣΚΗΝΗ XIII

ὁ ἴδιος, Λέντουλος καὶ Ἐννιος.

Λέντουλος (μπαίνοντας μὲ προσέλαξη)

Μὴ μὲ ἀκολουθῆς πιά δὲν τὸ στέργω.

Ἐννιος

ἠέλησα

πρὶν τὴν γνωρίσῃς νὰ τὴν σώσω.

Λέντουλος

Τὸ ἱερὸν

ἄλλος μὲναι σὲ δλους κλειστό. Τὸ θάνατο
σὲ κάθε θεῖμα...

Ἐννιος

Τὴν Ἐστιάδα ἄς σώσουμε!

Στάσου· ἐκεῖ κάτω νὰ ἴνας σκλάβος

Λέντουλος

Φίλος μας!

(προσχωρῶντας καὶ κριζώντας)

Βεστιάπορ!

Βεστιάπορ (ἀνασπαστικά καὶ σηκώνοντας)

Ποῖός μὲ κρῖζει; ... Λέντουλεῖ πῶς; ζῆς;

Λέντουλος

Γιὰ τὴ ντροπὴ μου! ὅμως ἐκείνη; Μίλησα·
ζῆ; μὲναι ἔδω ἀκόμα; πέτυχε ὁ κριτής
τὸ ἔργο του τὸ θανάσιμο; Στὴν Ἀγορὰ
ἔτσι λένε. Εἶναι ἀλήθεια; Τί! τὸ κρῖμα μου
σπρώχνει στὸν τάφο καὶ ἄλλο θεῖμα! Μόνο ἐγὼ
παντοῦ γλυτώνοντας θὰ στέκω ἀνήμπορος
μάρτυρας σὲ ἕσες συμφορὲς προξένησα!

Βεστιάπορ (μέσω του)

Αὐτὴ θὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ὅπου κι' ἂν πάῃ
ἄς τὸν ἀκολουθήσῃ. Τί γθαίνει ἂν αὐτὸς
τὴν σώσῃ; ἄρκει νὰ ζῆσῃ!

(Στὸ Λέντουλο μὲ προσποιημένην ἀπόλη).

Ἄπο τὸ γέροντο

Βεστιάπορ τί προσμένεις;

Μοῦ ἤσουν πάντοτε

ἀφροσιμένος καθὼς καὶ εἶσαι ἑδάτα

Χτὲς ἕπως σήμερα.

Μιά χάρι κάνε μου.

Σὰ σκλάβος ποῦ εἶμαι νὰ σὲ ἀκούσω πρέπει.

Ὅχι!

στὰ μάτια μου σκλάβος δὲν εἶσαι παιά.

Ἄμε τί;

Φίλος πολυάκριβος, πρὶν ἀπὸ αὐρισ ζηλευτός
θὰ νάσαι σὲ ἔλας.

Ἀπόψε ἂν γιὰ χάρι σου

ἀφηγήσῃ τὴ ζωὴ σου:

Ἐχεις στὰ χέρια σου

τῆς Ὀπιρίας, τὴ δική μου.

Ἄς κλέψωμε

τὸ θεῖμα ἀπὸ τὰ νόγια τοῦ Ποντίφηκα!

Στέργεις;

Εἶμαι ἕτοιμος.

Τρέχα λοιπόν, ἔμπρός.

φέρτῃν ἔδω.

Ναὶ πάγω νὰ τὴν εὕρω τὴν

Ρωμαϊὰ ἴερεια. Μὰ... σὲ τί κίνδυνο

σκέψου ποῦ εἵσκασαι ἂν πιαστῆτε, στὴ στιγμὴ
θὰ τὴ σκοτώσουν!

Λέντουλος (Καταθλιμμένος)

θὰ τὴ σκοτώσουν!

Βεστιάπορ

Ἐξω ἀπ' τὰ τείχη πρὶν ἀπ' τὰ χαράματα
πρέπει νὰ βγῆ.

Ἐννιος

Σὰς καρτερὰ! στὴν Ὀστια

μιὰ βάρκα.

Βεστιάπορ

Πές μου, τὸ καλοποφάσις,

παρὰ νὰ ἀφίσης τὴν ἀγαπημένη σου

ν' ἔρπάζων οἱ παπάδες, στέκεις ἕτοιμος

τὸ αἷμα τους, τὸ δικό σου, ἀκόμα κι' αὐτῆς

τὸ αἷμα νὰ χύσης;

Λέντουλος Θά ζήμιονα δλόκληρη
τήν Οίκευμένη έγω γι'αυτήν! Τήν άγαπώ!

Βεστιάπορ (ήγού την καλοκίταζε' ζαφνικό)
Έξω από αυτό τό σκοτεινό τό υπόγειο
θά σας παράσω' κι' όταν από πάνω μας
βαρειόκλειστη σφαλήση τούτη ή χάλκινη
πίρτα, άς κοτήση ό Λεύκιος! οί ραβδοσχοι του
μέ τους μπαλτάδες τους πριν τήν βουλήσουνε,
προτού τήν ξεκολλήσουν, σας θά φτάσεται
στόν Παλατινο.

Έννιος Έκει στη σκέπη της νυχτιάς
θέ νά σιθώτε! Και αύριο στην πατρίδα μου
τό καράδι σου θά άρμενίζη.

Βεστιάπορ (Κι' άμποτες,
Ρωμαίον, ό Ήσος νά σας φέρη ως εκεί,
άτός του. Τρέχει στην έρπαια. Θέλωιντας
και μή, έδώ στο άλσος θά τή φέρω Λέντουλε
τρέχει στο ναό, κάρου σταματά και φωνάζει).
Και τώρα, Έστία, γιά νά σ' έγδικήσουνε
Ποντίφηκας άς γείνη ό Άννίδας σφάζωντας
τή Ρώμη θυμα!

ΣΚΗΝΗ ΧΙΥ

οί ίδιοι έξω από τον Βεστιάπορ

Έννιος Γιά τή Ρώμη τί λάλει ;
Λέντουλος Σκλάβος θά τήν μισεί!

Έννιος Μά γι' αυτόν
είσαι ; . . . σαν μάς προδώση!

Λέντουλος Έννιε τρισόγεννη
καρδιά! άκυσέ μου τώρα μιάν παράκληση
μή μου άρνηθής μιάν τελευταία χάρι . . .

Έννιος Διάταξε, Λέντουλε . . .

Λέντουλος Έγώ τί χρειάζουμαι,
μπορώ νά βασισθώ γιά έκείνην πάνω σου,
ένας θεός σε ώδήγησε. Στην άδολη
σου άγάπη επίτραπέ με νά σοσ πιστευτώ
κάτι από τή ζωή μου παιδ πολύτιμο . . .
αυτήν που καρτερώ, τήν Όπιμία μου.

Έξω μάνατ της ή μάνα, ή Ποστούμα
ή ή άκόμα. Έννιε, άπ' τήν πύλι θγαίνοντας
φανέρωσέ της τοσ παιδισό της τό άσυλο.

Έννιος Μαζί μας, Λέντουλε, δέν φεύγεις ;

Λέντουλος Όχι, έγω
γιά πάντα μέσ' στη Ρώμη μένω.

Έννιος Μου έταξε
πως ός τήν δατια . . .

Λέντουλος Έ πράξεις μάς θγάνουν συχνά
τά λόγια ψεύτικα. Μαζί σας δέν θά έρθώ.

Έννιος Νά ξέρω κέν μπορώ ; . . .

Λέντουλος Γιά τό καθήκόν μου
σίμωσε ή όρα, άπ' τά τείχη μόλις διαβή
της Ρώμης, άφοδς παιά κι' άπαλεύθερος,
σαν άντρας θά δαιχτώ κι' από τό θάνατο
τά διαφαντίψω τήν τιμή μου.

Έννιος Σό!

Λέντουλος Ναι έγώ,
τή Ρώμη έτσι στη Ρώμη δίνω κι' έκταλώ
τόν νόμο. Πώς τριστύχος θά άπάνταχα
τό Χάρο!

Έννιος Τό ποτήρι είναι ξεχειλιστό
της πίκρας σου και σε μεθθ. Καρτέρησε
λίγο, ώσαμε που ή ταραγμένη σκέψη σου
ήσυχάσει.

Λέντουλος Ή ήσυχία είναι ή θάνατος!
θέλω ν' άφανιστώ.

Έννιος Μά δέν άρκαί ή θανά
σου τί είναι μπρός στη θάτανο; Πρέπει έγώ
νά σοσ θυμίσω πως τή φταίχτρα σάζοντας
ειάξεις τόν νόμο που θαρρείς πως έκταλεις,
νόμο σφαγής και πλόνης νόμο που έπρεπε
νά καταργήσουν ;

Λέντουλος (με μιάν άγέρωχη και ποθητική πατριωτική ένταση)

Έμεις καταργήσαμε
τό νόμο της νίκης από μάς άπαιτά
τή δόξα του ό θεός Κουίρινος του Νομίσ
γάνου άς δαιχτώμε που σεβόμαστα! άρκατά
τους προγονός μας έν νεροπιάσαμε ; μόνο

μας μεγαλειο, μόνη μας ἀπέμειναν
ή φήμη τους, ἀλοήμενο! . . . μέσ' στους ναούς
μή αφήσουμε τους θεούς' ως παρατήσουμε
τορά στο νικητή της φλόγας τ' άψυχα
πατριμένα κορμιά μας, πού μέσα τους πειά
καρδιά δέν πάλλει.

Έντιος

Μά της Ρώμης ή καρδιά
μέσα τους πάλλει ακόμα, έλη άποτριπιασμέ
και μίσος για τήν Καρχηδόνα. Πρέπει έμεις
τή Ρώμη άπ' τή σφαγή ν' άποφυλάξουμε,
κι' έτσι έμεις πολεμώντας και παλεύοντας,
γδινώντας την ως ζήσουμε ή ως ποθάνουμε
στρατιώτες!

φαίνεται ο Βεσπασιανός από βάθος κρατώντας την Όπιμία από το χέρι, και σφραγίζοντας
την δίχως βία, άνήσυχος και προσηλαστικός

Όπιμία (στο σκλάβο) Στο σκοτάδι πού με σέρνεις! Όω;
άνατριχιάζω. . . με κορόϊδεψες κανείς
δέν φαίνεται.

Λέντουλος

Όπιμία!

Όπιμία

Αυτός! Θεοί!

Βεσπασιανός (στών Έντιο)

Έμπρός,

τή φευγάλα τους πάμε να έτοιμάσουμε.

(ο Έντιος αλαργίζει με το σκλάβο)

ΣΚΗΝΗ XV

Λέντουλος Όπιμία

Όπιμία

Ζήεις:

Λέντουλος

Ποιός θα μπόρεσε να τό έλπίση;

Όπιμία

Λέντουλα!

Λέντουλος

Τι εύτυχία!

Όπιμία

Ναί. . . εύτυχία σε χίλιους δυό
κίνδυνους. Σας, θεοί, πού μευ τήν δίνεται
μπορώ να εύχαριστήσω;

Λέντουλος

Στά μαλλιά σου τήν
προή μου να πλανιέται.

Όπιμία (μέσα της)

Βέβαια τίποτε

δέν ξέρει.

(δύναται)

Μή ζυγώνης, φύγα, π' γαινα!

Τό θέλω. Τήν άμέριστη αγαθότητα
των θεών μ'ην περιπαίζουμε' άτιμώρητη
έναν θα με άφησαν για να λαλήσω, άδύνατη
δεν είμαι πώς να μετανοήσω δύναμαι,
άν σύ, γενναϊόκαρδος, δέν στέρξης μακρυν
να χωριστούμε; πειά να μή με άποθυμάς
έμε πού έν μπορώ του γάμου να χαρώ
τή γλύκα, πού ζουλεύει κάθε σπιτικό,
ίέρεια με βέβηλη καρδιά πού βρέθηκα
ένοχη σαν άγάπησα!

Λέντουλος

Ένοχη Έπειδή

με άγάπησες!

Όπιμία

Ένοχη' ναί!

Λέντουλος

Ποιά τάξιμο

πού μόνη καλοσκέφθηκες, και πρόφεραν
τά χείλια σου, έδασε τή ναιότη σου σε αυτή
τή λατρεία τήν άπάνθρωπη; Ένας ίερέας
δεικέγρονο κορμιά σε άποδιάλεξε
σε πέντα του σερνώταν με άναφυλλητά
εί γονηοί. «Λούσια» του έλέγαν «άστιας
τήν κόρη μας! άφησε μέσ' στής άγκαλιές
μας να φωντώσει ή ναιότη της.» Μά όμως αυτός
άμπόχωντάς τον άπ' τό χέρι σέουρα. . .
Ήό τόν καύμό του πέθανε ο πατέρας σου. . .
ή μάννα σου τρελλάθηκε, και ξέρεις πώς
ή άμοιρη ζωή της τέλειωνε άμοιρα. . .
και στα στερνά

Όπιμία

Τι θύμησες μου άνακαλιές!

γιατί; . .

Λέντουλος

Είναι φταίχτης αυτός πού σε σκλάβωσε,
πού κάθε έλπίδα, κάθε ζωή άπό τήν ψυχή
σου έστράγγισε, μ'άν έγνωια μόνη άφίνοντας
αιώνια, για μια φλόγα αιώνια! Έίρεια
είγως να θές έδω κλεισμένη, στους θεούς
έρκος έγι δικός σου σε παράδωκε.

Όπιμία

Μά αυτοί οι θεοί με δέχτηκαν μέσ' στο ίερό
τους τό κατώφλι' σαν παιδί τους σεδαστή
τιμές του τίτλου μου στη Ρώμη άπόλαφα. . .

Κι' . . . έγω τό διαδημά μου κατασείλωσα,
πρόδωσα τό θεμό . . .

Λέντουλος

Άς πύση πάνω μου
τό κριμα στήν ψυχή σου ήταν υπέροχος
ολικτος ή αγάπη.

Όπιμία

Όχι, άγνή σ' αγάπησα
τό κράζει ή τύψη μου.

Λέντουλος

Άχ ναί . . . μ' αγάπησες!

Όπιμία

Και άκόμα ώς τώρα σε αγαπώ τό έννοιωσα πριν,
στόν άπριχό μου πόνο όταν άπόχασα
νά σε ξανάειδο κάθε έλπίδα τόρα δι,
ή παραγμένη μου καρδιά τό διαλαλε!

Φύγε για τή γαλήνη μου, μακρύσου από
τόν τόπο αυτό της δυστυχίας! Τό αίμα σου
μήν κινδυνεύς για μία θέδηλη! άστραψε
κι' ελας ή αλήθεια μ' άπονουδν κρυφά . . .

Λέντουλος

Έγώ, Όπιμία σ' αγαπώ! σ' αγαπώ!

Όπιμία

Πόσες φορές τριμουλισσέ μου κόπηκε ή
φωνή σε αυτή τή μαρτυρία . . .

άν με αγάπες

άδίσταχτα νά με άκολουθήσες πρέπει.

Όπιμία

έγώ:

Λέντουλος

Τά χέρια μου άς σ' ελευθερώσουν άμποτες!
Στέρξε! Στέ θάνατο άν κανείς μας τάχτηκε,
δέν είσαι σύ.

Όπιμία (μέσα της)

Θεοί μ'ήν ξέρν:

(δυστυχία.)

Κίνδυνο

τρέχω κανένα:

Λέντουλος

Και θαρρείς πού ή σταθερή
καρδιά σου θα γελάση τήν αγάπη μου;
ελα τά ξέρν, ελα.

Όπιμία

Έστία έκδικήτρια!

Λέντουλος

Άς φύγωμε!

Όπιμία

Νά φύγω έγω για νά σωθώ
άπ' τους νόμους των προγόνων μας; νά φύγω
έγω για νά χαθώ για πάντα ή Ρώμη; για νά ήγουν
φύγτες οι θεοί;!

Λέντουλος

Πίστι νά δώσω δέν μπορώ,

άντρας, σε όνειράτα παιδιών.

Όπιμία

Όνειράτα.

Λέντουλε: για θυμήσου τήν άπαίσια
τήν ώρα πού ή αγάπη σου νικήτρια
θαμάζοντας τή θέλησί μου μ' έσυρε
στήν άγκαλιά σου. Μόλις άδοθήτη,
άποαφημένη Έστία, μέσ' στά δάκρυά σου
τό έέδηλό μου μέτωπο χαμόγειρα,
σειστήκε ή γή στή στέρια θάσι της: σαν μία
Μοίρα στά οράνια ό ήλιος κρύφτηκε: κι' εύθως
οί άνέμοι ξεχαλίνονται με πένθιμες
κραυγές δογγούσανε στή Ρώμη άπλώνοντας
τά σκότη . . . Και ένφ' στόν ναόν πού κλαίγανε ή
παρθένες ή ίερή φλόγα άποσβόνονταν
στόν τρίποδα τον χάλκινο, άντικρύσανε
τήν Έστία τά μάτια μας, τήν ίδια τήν
Έστία νά σιγκακαταβαίνη φοδερή,
έλόρθη στο θεμό τή μαύρη στάχτη, και
νά με άποδύωγη ίέρεια κατάτρομη
στής άγκαλιές σου κρίζοντας - Πόλι αίσργή,
θα χαθής τρέμε! - Ένοχη μέρα, άπαίσια
στό μεγαλειο της Ρώμης, πού τήν είδα νά
γχεριζεται στή θρασυμένη!

Λέντουλος

Σύμπτωση,

τύχη! . . .

Όπιμία

Όχι, φταίγω έγώ! ή αίσργή ή αγάπη μου
προξένησε τις συμφορές μας, ρίχνοντας
πάνω μας τον Άνείδα! μόνη πρέπει, έγώ
νά της πλερώσω.

Λέντουλος

Συλλογίσου, θύστυχη,

τί φοδερή θανή θα σε έτοιμάσουν!

Όπιμία (μέσα της περήσανη όργή πού στή στιγμή ξεθινάται)

Σκέπτομαι πού αίμα . . . πού ήμώνα παιδί
τόν φάβισον!

Λέντουλος

Τό αίμα πού αυτοί θυσίασαν
έλόρσοι ή δόξα με τιμές άθάνατες
τή θάσανό σου θα σταφάνονε ή ντροπή . . .

Όπιμία

Η ντροπή!

Λέντουλος (τονίζοντας τις λεπτομέρειες)

Και τί δάσανο! Ένα υπόγειο
χαμηλό μνήμα, υγρό, στενό, αθόρυβο
μια χάλκινη λυχνία λίγο λάδι έχοντας
για λίγες νύχτες, λιγαστές, λιγόφωτη
θα χαμοφέγγει στον τοίχο κοντοζυγής
Ένα κρεβάτι σιδερένιο πτρακεί
γάλα γιομάτη με γαδάθα κατά γής
κι' ένα μισό ξερόψομο θα φαίνονταν
πώς βλαστημιούν την πείνα . . .

Όπιμία (τρομαγμένη) Έλεος, σώπασε!

Λέντουλος Δυό δήμιοι θα σε καταδάσουν μέσα εκεί
και θα σε τριχοκλείσουνε στη σκοτεινιά
χαμένη, δουτηχτή στη λήθη των νεκρών,
σε άγωνα ανώφελο λυσιμένη, ως που να δρής
στη θανά λύτρωση, θα να μακροζευτής
την πείνα και τη δίψα και τη στέρηση
του άγρια, της ανθρώπινης λαλίας, δίχως θεούς,
χωρίς έλπίδα! . . .

Όπιμία (κουρνιασμένη στην άγκαλιά του και τρέποντας σάστισμη)
Άχα! ως φύγεμα, Λέντουλα!
Παράσπισέ με, σώσε με . . . φοδερμαί!

Λέντουλος Έλα, έλα, Όπιμία!
Ω, ναί!

(την σήκνει λίγο βήματα, μά σπύτη κατόπι άμπαχροντας των Λέντουλο πίσω γρηνα
και σταματά λορασιμένη)

Όπιμία Ναί . . . έχι, έχι! . . .

Λέντουλος Πώς!

Όπιμία Άλήθεια, πώς γυναίκα όντας άνέμπορη
μια τόσο φριχτή δάσανο είναι αδόνатов
άτάραχη να φανταστ. Μά έμως Ρωμαία
και Έστιάδα" σόγκαρδα άποτροπιάζομαι
διπλα να την άΐζο! έμα φεύγω την
άνιερη σκληρότη της, και, σύντροφη
της ζωής σου, αϊώνια την ντροπή μου να κρατώ
και τόσοσ συμφορές πού θ' άκλουθήσουνε.

Λέντουλος Μά άλλωπως για να γλυτώσες είναι αδόνатов.

Όπιμία (μέ ποθήση)
Θερρείς!

Λέντουλος Θεοί! . . . θά ήθελες! . . . θά ήθελες
το ίδιο σου χέρι; . . .

(με θρηνηκήν άπόφραση) Άς είναι! ως συμποθάνωμα!

Όπιμία (στην άγκαλιά του Λέντουλου) Άχα!
Σάν με άγαπας! . . .

Λέντουλος Στις γλωμές Μοίρες ως μάς πάη
ή ίδιο στιγμή! Η Άγάπη μας στο θάνατο ως
μάς σμίξη, κι' οί ήσαιο μας περνώντας σύγχρονα
στο ίδιο μέλλον ως διαδοθον μακαριστοί
του Ταίναρου την νύχτα σφιχταγκάλιαστοι.

ΣΚΗΝΗ ΧVI

Οί ίδιοι, Έννιος

Έννιος (μακροζυγία, άπό ύπνου βρησε)

Όλα έτοιμάστηκαν' ο σκλάβος καρτερεί
Λέντουλος (βημαίζοντας κατά δαστον ήστος και άγοστροπάτητος)
Τό άδελφικό φιλέ μου για στερνή φορά
δάξω, Έννιε. — Μένσομα για να εξιλώσομα
πύ κριμα μας, στη Ρώμη άφιερώνομα
θώμα δικλό.

Έννιος Πώς! θα διαφτήτε στο αίμα σας!
Μπορείτε να σμιήτε και γυρεύετε
το θάνατο! Έλεος!

(Στην Λέντουλο)

Γι' αυτήν καν έλεος!

(Στην Όπιμία)

Έλεος για τον άδελφό μου!

Όπιμία (αλήφροντας με κραστή όλο άφάτη και τρομάρα)
Λέντουλα!

Λέντουλος (τό ίδιο)

Όπιμία!

Όπιμία άλλοίμονό μας!

(απαν Έννιο.)

Τι να κάμομα;

Έννιος Τό σκλάβο να προφτάστε και να φύγετε,
Παμα παιά, έμπρός!

Όπιμία (μέ δυναμούμενον έντροπίαρο)

Με σέρνει ή Μοίρα μου, κι' έγώ
άνώφελα άντιστάομαι! Εγώ! Εγώ!

νά σέ σκοτώσω; . . . Κρίμα ολέθριο! ἄς κυλιστῶ
βαθειά ὡς τὴν ἄβυσσο, ἄς χαθῶ μέσ' στὴν ντροπή,
πέρα καὶ πέρα ἄς γαίνω ἀτιμῆ! . . . Θεά,
μοῦ καίει τὸ μέτωπο τὸ διάδημά σου . . . Αὐτά,
τὰ ἱερά πέπλα μακρὰ μου! . . . ἀλάργα μου
τὸ τεῖχος ποῦ ἔνοχη μὲ δείχνει! . . . Φτάνει παιά,
μὴ μασκαρεύσασαι γαίνου τρισβέβηλη!
Χαίρεται, Αἰδῶ, Ναί! . . . δική σου Λέντουλε,
νόμι!

Ἔντιος (φοβισμένος ἀπὸ τὸν ἐκνευρισμό τῆς Ἄσπιδος)

Ἰέρεια!

Λέντουλος (πρὸς αὐτὸν)

Εἰ ἀγάπη τῶν θεῶν!

Ἄσπιδος

Μὴν τοὺς ἐπικαλιέσαι, μὴν ξυπνάς αὐτοὺς
τοὺς θεοὺς ποῦ ἀρνήθηκα γιὰ σένα, εἰδεμένη
πρόσμενα ἀπάντησῃ μόνο ἀπ' τὸν κεραυνό!

ΣΚΗΝΗ XVII

Οἱ ἴδιοι, Βασταίπορ

Βασταίπορ (στὴν πόρτα τοῦ ἐπιταγίου)

Ζυγῶστα! εἶναι ἀσφαλῆς ὁ δρόμος.

Ἔντιος (στοὺς δισυφορομένους)

Πάρτα ἔμπρός!

Βασταίπορ (δειχνοντας τοὺς τὸ δρόμο)

Ἀπὸ ἔδου.

(στοιματῶ τὸ Λέντουλο πρὸς τὴν Ἄσπιδος)

Ρωμαία, μαζί της αὔριο

νά εἶσαι μακρὰ ἀπ' τὴ Ρώμη, ἀλλοίως ὁ κόπος σου
πάγει χαμένος. . . Ποίος εἶναι;

(τὸ Λέντουλος χάνεται στὸ υπόγειο με τὸν Ἔντιο καὶ τὴν Ἄσπιδος. Φωνάζουνται
φωβδοῦχοι στὴν βαθὸς.)

Ραδδοῦχοι! ἄργά!

πολὺ ἄργά. Σοὺ γλύτωσαν ποντίφηκα
καὶ ἐνίκησα. Κυλίσου πόρτα χάλκινη!

διαλοκλειδώνει τὴν πόρτα καὶ τραβᾷ τὸ κλειδί.

ΣΚΗΝΗ XVIII

Λεύκιος, Καίσιος, Βασταίπορ, γερμανικοί, φωβδοῦχοι.

Λεύκιος Σκλάβε!

Βασταίπορ

Τὴ εἶδες εἰς

Λεύκιος

Ἄνοιξε τὸ υπόγειο.

Βασταίπορ

Πάγει νὰ φάξω τὸ κλειδί!

Λεύκιος

Ἡ ἀδιαντροπία

σου εἶναι μεγάλη! Σὲ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου,
Γαλάτη, νὰ σφαλῆς τὴν πόρτα· οἱ ἔνοχοι
ἐκαὶ εἶναι!

Βασταίπορ

Προθε πέρασαν;

Λεύκιος

Δὸς τὸ κλειδί!

σοῦ λέγω ἀμέσως.

Βασταίπορ

Τὸ ἔχω χάσῃ.

Λεύκιος

Φτάνει παιά.

Πάρτα το μὲ τὸ ζῶρι ἀπὸ τὰ χέρια του!

Βασταίπορ (τραβᾷ

αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀσπίδος τὸ κλειδί καὶ πετώντας τὸ κλειδί φωνάζει)

Πάρτα το σεῖς, Νατάδες τοῦ ἀρχαίου πηγαίου.
σὰς τὸ χαρίζω!

Λεύκιος (στοὺς φωβδοῦχοι)

Πιάστε τον! Πόρτες πολλές

ἔχει τὸ ὑδραγωγεῖο τοῦ Ταριώνιου
ἀμέσως τρέξτε σεῖς στὸν Παλατῖνο, σεῖς,
στὸ Κεϋρινάλιο· εἰσεῖς, ἐδῶ φυλάγετε.

Αὐτὸν τὸν σκλάβο τοῦ Νουμά
πηγαίνετε τον, διὰ ἀπὸ τὸ δικαστή
κρίθουν, στὰ χέρια δίνουνε τοῦ δήμιου.

Βασταίπορ (παροτρυνοντας τοὺς φωβδοῦχοι)

Τὸ θάνατο σὰν προξενῆ, πανέμορφη
στίκει ἡ σιωπή! Δίχως νὰ βγάλῃ ἀγὼν καὶ
τὴ ἔρῃ ἢ ἀξίνη χαμορρίχνει. Κάποτες
τῆς σάρκας τῆς σφιγμένης μέσ' στὴς διπλοπιπές
μίας βαρβαρίας ἀλυσιῆς, πυρωμένης, ἢ
κόρη μιανῶ Γαλάτη σὴ πᾶναι. ἐπειδὴ
ἐν ἑσπερά τοὺς δικαστῆς ἐνός φτωχοῦ
προδότερα νὰ γενῆ. Τότε τὸ ὄνομα τοῦ
θὰ τὸ ἐλιποναν στὴς βέργες· μὰ ἀμφιδάλλοντας
στὴν ἀντοχή της, μὲ ὑπέροχην ὀρμή,
ἀπὸ θάρρος τρομερῆ.

Λεύκιος (πρὸς τὸν Ἔντιο)

Τὴ ἀγάθησε!

Βασταίπορ

Ἐφτοσε

τὴ γλώσσά της στὸν τύραννο κατάρουτρα!

Στὴ φοβρὰ, ἔμπρός!

(Φωνάζει με γερὰ βῆμα προσημασια ἀσπιδόφονοι, ἀπὸ μαρτυρῶν φωβδοῦχοι, οἱ ἀε-
λοὶ μένουσιν μὲ τὸν Καίσιον καὶ μὲ τὴν Ἄσπιδος τοὺς σηκωμένους ἐπιμαρτυροῦνται τὸ
φῶς τὴν πόρτα τοῦ ἐπιταγίου.)

Λεύκιος

ἄς ποῦμε ἂν θὰ πῶς ἢ ὄρῃ

ἀπ' τὴν Ρωμαϊκὴν ἀξίνην ἀφονῆ!

2. ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ ΨΩΜΙ

Ήταν μιά κρύα, πολύ κρύα μέρα τού 'Ιανουαρίου. 'Αν έβγαινε κανένας, τó σάλλιο του πάγωνε στόν άέρα. 'Ασπρη ήταν ή γή, άσπροι οι τοίχοι, άσπρος οι στέγες των σπιτιών, άσπρα τά δένδρα τού δρόμου και των κήπων — ένα μονότονο άσπρο σκίμασμα από χιόνι ήταν άπλωμένο παντού, όλα τά είχε σκεπασμένα, τó χιόνι είχε παγώσει τήν νύχτα και τώρα έτριζαν άπείσια κάτω άπ' τά παιδιά των διαδρασών, που τουρτουρίζαν άπ' τó κρύο. 'Ο ούρανός ήταν σκεπασμένος από σύννεφα και καμιά ήλιακή άχτίνα δεν μπορούσε νά ξεφύγει άπ' ανάμεσά τους. Οι άτιοί, που είχαν συμπυκνωθή άπ' τó φοβερό κρύο, έγιναν μικρούτσικες νιφάδες και χροπηδούσαν στόν άέρα. Οι κόρακες και οι φλόαροι σπουγίτες παρά τήν συνήθειά τους, πάτοθαν σήμερα, χωρίς φωνές και θόρυβο από στέγη σέ στέγη, από αύλή σέ αύλή, για νά βρούν λίγη τροφή. Κάθωνταν ιδω κ' εκεί άπάνω σέ κανέναν τοίχο, ιδω κ' εκεί άπάνω σέ κλαδιά των δένδρων, βουδοί, λυπημένοι, σωμαζωμένοι — τó δυνατό κρύο τους έφρε έλη τή ζωηρότητα. 'Από κάθε κόχη, από κάθε τρύπα, από κάθε καλοθρα, έπου και μετά μονάχα πνοή ζωής μπορούσε νά ύπάρχει, άνέβαινε στόν άέρα καπνός. Οι άνθρωποι επάλαιυν με τó κρύο, προσπαθούσαν νά ζεσταθούν με δυ και όπως μπορούσαν.

'Ανκαι είχε ξημερώσει πια, οι δρόμοι μολαταύτα της Ν. . . ήταν έρημοι και χωρίς ζωή. Ποιός θα ήταν τόσο άνόητος νά ξεμυτίσει σ' αυτό τó άγριο κρύο έξω άπ' τó σπίτι; Κάπου κάπου μονάχα άπ' τήν μιά ή άπ' τήν άλλη άκρη τού δρόμου περυσιάζονταν άνθρωποι σάν σκιές φορμεμένοι γούνας ή καπότες και σκεπασμένοι από χιόνι. Καμιά σπουδαία, βέβαια, άνάγκη τους ύποχρέωσε ν' αφήσουν τó ζεστό σπιτάκι τους.

Έξωφρα στην άκρη τού δρόμου φάνηκαν δυ μικρά παιδιά, τó ένα έπτά άπάνου κάτω χρονώ και τ' άλλο δέκα. Τα κακόμοιρα ήταν τόσο λιγνά και αδύνατα, ήστα μπορούσε κανένας νά πιστέψει, πώς ήταν δυ νιφράι, που βγήκαν άπ' τόν τάφο. 'Η θεία τους προσενούσε άνατριχίλα. Και τί δυό ήταν ζεσκούφωτα με μπερδεμένα μαλλιά, άπάνω σέ ύποια ήταν καθισμένες νιφάδες από χιόνι. Μά και σέ φρόδια και στής βλεφαρίδες τους είχε καθίσει τó χιόνι και τους έβινε με άσυνήθιστη ύψη, που κινούσε τή συμπάθεια τού ανθρώπου. Τήν γόητριά τους μόλις τήν σκό-

παζαν μερικά κουρέλια, που κρέμουνταν από πάνω τους, και ήταν αδύνατο νά πη κανένας, τί ήταν τó κάθε ένα άπ' τά φορέματα που φορούσαν, πού ήταν τó πανταλόνι, πού τó πουκάμισο, και πού τó φόρεμα.

Δεν ήταν από τó χωριό Ν. . . 'Ηρθαν περπατώντας από μακριά. 'Έφυγαν από τήν καταστραμένη και αίματόδρογτη πατρίδα τους, χωρίς πατέρα χωρίς μητέρα. . . δυό πεντάχρονα παιδάκια. Για τή φτώχη τους τήν πατρίδα, που από επάνω της πέρασε φωτιά και σίδερο, τά δυστυχημένα αυτά κλάσματα δεν γνώριζαν πολλά πράματα ή ίσως γνώριζαν πολλά, μά τίποτα δεν έλεγαν. Διηγούνταν μοναχά, πώς σ' εκείνο τόν τόπο βασανίζον, σκοτώνουν τους ανθρώπους. Σκότωσαν και τόν πατέρα μας, σκότωσαν και τή μητέρα μας, τόν έναν ύστερ' άπ' τόν άλλο, και μας τά δύστυχα, μας έβιωσαν, μας κυνέγησαν, οι άπάνθρωποι, και μόλις σωθήκαμε ιδω.

Τά φτωχά κοιμόνταν τή νύχτα μέσα σ' ένα στάβλο. 'Εκεί μέσα ύπήρχαν πολλά ζώα, και ή-αν ζεστά. . . Στην άρχή θελήσαν νά κοιμηθούν στή φάτνη ενός μεγάλου βουδάλου, μά όταν γύρισαν και είδαν τó τεράστιο ζώο, τά μεγάλα του κέρατα και τ' άγρια τά μάτια, τά μικρά φιλιώθηκαν και κατέφυγαν στή φάτνη ενός μικρού έλαεινού μουσκαριού που κ' εκείνο επίσης φαίνονταν αδύνατο λιγνό και λυπημένο, σάν τά δυό μικρά όρφανά. 'Η μάνα τού καυμένου τού ζώου είχε φοφήσει, και δεν ύπήρχε άλλη άγελάδα εκεί μέσα, που νά θυζαίνεται. Για τούτο τó έδιναν νά φάει χορτάρι. Μά εκείνο ήταν άσυνήθιστο. 'Επαιρνε τó χορτό στόμα, τó μασούσε λιγάκι. Και πάλι τάφινε νά πύση καταγής. Γι' αυτό ήταν πάντα πεινασμένο, πάντα λυπημένο, άφηνε νά κρέμαται τó κεφάλι του κάτω και μέρα με τή μέρα αδυνατίζε περισσότερο.

Στό δυστυχημένο άλλος δυστυχημένος πάντα είχε με άρηγοριά. Τó όρφανό μουσκαράκι φιλοξένησε τά δυό μικρά παιδιά κοντά του, φιλιώθηκαν μαζί και αγαπήθηκαν. Και όταν τήν νύχτα τά δυό όρφανά σφιχτά άγκαλιασμένα έπαφταν νά κοιμηθούν μέσα στην φάτνη, τότε τó μουσκαράκι άκουμπουσε τó κεφάλι του στην άκρη της φάτνης και κοιμόνταν φυσώντας τή θερμή άναπνοή του σέ τά πρόσωπα των παιδιών. Τα μικρά ήταν εύχαριστημένα, μόνο τó μικρότερο πολλές φορές τήν νύχτα πινάζονταν τρομαγμένο και άρχιζε νά κλαίει. Παραπονιούσαν στόν μεγάλο του τόν αδερφό, πώς έρχονται οι κακοί οι άνθρωποι νά τά χτυπήσουν, νά τά σφάζουν. . . 'Αλλάτες πάλι μέσ' στόν σκοτεινό εκείνο στάβλο γόμιζε πώς βλέπει δαιμόνια και στοιχειά και άφινε με τρομακτική φωνή. 'Ο αδερφός τού τó έπαιγγε περισσότερο στην άγκαλιά του, τó κατόχουζε και έβινε άκουμπώντας.

Καλά περνούσαν εκεί μέσα στο στάβλο, πολύ καλά, ήταν τουλάχιστο ζεστά. Τό πρωί ξυπνούσαν νωρίς, και για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους για τη φιλοξενία, καθάριζαν πρώτα το μωσκάρι, σκούπιζαν τόν τόπο του και το χείδευαν, έπειτα σκούπιζαν τήν κοπριά τών άλλων ζώων και ύστερα έδωγαιναν έξω στον δρόμο... να ζητιανέψουν λίγο ψωμί... Έτσι ζούσαν και ήταν ευχαριστημένα εκεί δέν υπήρχε κανένας άνθρωποδιδώχτης.

Και πρωύτερα, ογαδόν κάθε μέρα περνούσαν τούς δρόμους τού χωριού. Οί χωριανοί τάδλεπαν κάθε μέρα ντυμένα με τά ίδια κουρέλια, ζυπόλυτα, ξεσκούφωτα, άθλια κ' έλεινά, και συνήθισαν, και κανένος ή φυχή δέν συγκινούσανταν άπ' τήν άπειρη δυστυχία εκείνων τών δύο μικρών άπόκληρων τής τύχης, τών δύο θυμάτων άπανθρώπου βιαιημοδ. Ο καιρός είναι ζεστός και με ζητιανειά χορταίνουν τήν κοιλιά τους, έλεγαν με τόν νούν τους και με αύτην τήν σκέψη καθησύχαζαν τή συνείδησή τους. Καλά, μά σήμερα ;... τά όρφανά ζαναγγήκαν πάλι στον δρόμο, μά ο καιρός ήταν φρικαλέος. Τό κρύο ήταν τόσο άνυπόφορο, πού κ' ένα φειδάκι αν έδωλε κανένας έξω στον δρόμο, θά τó λυπούνταν. Η θία τών μικρών ήταν άξιοθρήνητη. Άχ, πώς τρέμουν, πώς μπορούν και περπατούν ζυπόλυτα, τί ανάγκη είχαν να βγούν σήμερα έξω τά ζαρούδια ; Έλεγον οί διαβάτες πού τά έδωλεπαν.

— Άχ, άχ ! αύταξ' εκεί, έλεγ' ένας κοντός χεντρός, τυλιγμένος μέσα σε μιá παχειά γούνα πρós τόν σύντροφό του κ' έδειχνε τά δυό όρφανά. Είναι για να τά κλαίει κανένας. Παναγία μου πώς δαστούν σ' αυτό τό κρύο ; Έγώ μόνο πού τά έλέπω άνατριχιάζω. Τί γύρευαν και βγήκαν σήμερα έξω άπ' τήν φιλιιά τους ; Δέν είναι χωρατά, χάνει κανένας τήν διάθεσή του. Μόνο να τά θυμηθώ τó μεσημέρι, θά με κοπεί ή όρεξη και δέν θά μπορέσω αύτα μιá βουκιά να βάλω στο στόμα μου. Είπε και στραβομουτσούνισε τό πρόσωπό του.

Ο άλλος κατάλαβε πώς χάλασε ή διάθεση τού φίλου του, και έβλησε να τόν άποσπάσει άπ' τίς θλιβερές αύτες σκέψεις.

— Άχ, και σύ, καθρένε, κάθισαι και χαλνάς τό κέφι σου γι' αυτά τά παλχόπαδα. Αυτά συνήθισαν παιά και δέν τά κάνει έντύπωση τό κρύο θά ήταν διαφορετικά, αν ο μη γένοιτο, πάθαιναν τίποτα τά παιδιά μου, για τά παιδιά σου ! Ο δικός μου ο Ήσυχ, αν έβγαιν' έξω με αύτην τόν καιρό, ως ήταν τυλιγμένος με γούνα, χωρίς άλλο τά πάγωνα, μά αυτά είναι μεθρη ένα στο κρύο και ταυτούνε. Μη χαλνάς λιπών τήν καρδιά σου.

Ο άνθρωπος μιλήστε λογικά, και ο γονόρις φάνηκε πώς καθησύχασε, και με άναπαμένη συνείδηση ξεκάλωθησαν τόν δρόμο τους.

Τά όρφανά προχωρούσαν σιγά σιγά ζαρωμένα, και τουργουρίζοντας. Απορροφημένα άπ' τήν μαύρη τους δυστυχία, δέν τά έκανε έντύπωση, πώς κανένα άλλο παιδί τής ηλικίας τών δέν ήταν έξω στο δρόμο με τό φοβερό έκείνο κρύο. Ένα πράμα όμως ήξεραν, πώς, άγκαι ήταν μισόγυμνα, ζυπόλυτα και ξεσκούφωτα, μολταύτα έπρεπε να γυρίσουν άπό θύρα σε θύρα για να ζητήσουν λίγο ψωμί ! Ήταν πολύ πεινασμένα γιατί άπό χθές τó μεσημέρι τίποτα δέν είχαν φάει.

— Γκόλλο, άχ, πολύ κρύο κάνει σήμερα, είπε τό μικρότερο και έφερνε στα μελανιασμένα χείλια του τά χέρια του και έχουχούλιζε τά κωκαλιασμένα και μωδιασμένα δάχτυλα, ένφ άναδοκατίδαζε και χτυπούσε άπάνω στο χιόνι τά γυμνά ξεπαγιασμένα ποδαράκια του.

— Έχαις δικιο, Μόρτο, πολύ κρύο κάνει, ο πόνος πτόση ως τήν καρδιά. Έλα πάμε γλήγορα.

— Τι θέλαμε να βγούμε έξω ; τό άγύορι καλά ήταν ζεστό, έλεγε τό μικρό κι' εκλαιγε και τά δάκρυα κρέμουνταν άπ' τά έλέφαρα, χωρίς να πέφτουν, γιατί πάγωναν.

— Ζεστά έδάτια ήταν μέσα στο στάβλο, μά άπό χθές τó μεσημέρι έν πάγαμε, τί ήθελες, λοιπόν να κάνουμε ;

Ο μικρός σάπασε, δάγκασε τά χείλια του κ' ύστισα άρχισε να χουχούλιζει τά δάχτυλά του, χεσ, χεσ.

Σταμάτησαν μπροστά σε μιá μεγάλη θύρα, πού ήταν άνοιχτή. Μέσα στην αύλή κοιμόνταν ένας μεγάλος σκύλος κουλουριασμένος άπ' τό κρύο δέν είδε τά παιδιά πού πιασμένα χέρι χέρι μπήκαν μέσα στην αύλή και προχωρούσαν με δισταγμό. Μόλις έκαμαν ένα δυό βήματα, είδαν τόν φοβερό σκύλο. Ο μεγάλος στάθηκε και δέν τολμούσε να προχωρήσει.

— Μόρτο, ο σκύλος δαγκάνει, πάμε να φύγουμε.

— Άχ, πεινώ, κρυώνω, πού θά πάμε άκόμα ; μωρμουρίζε ο μικρός. Έδώ κάθεται ένας πλούσιος ως γυρίσουμε ένα κομμάτι ψωμί και ύστερα γυρνούμε.

Προχώρησαν άκόμα ένα δυό βήματα με τήν έλπίδα πώς θά μπορέσουν να περάσουν μπροστά άπ' τόν σκύλο, χωρίς να τούς νοιώση και θά φθάσουν στο σπίτι. Μά τό τρίτημο τού χιονισού έξόπησε τόν σκύλο. Σήκωσε τό κεφάλι, είδε τά κουρελιάρικα παιδιά, τινάχθηκε όρθιος και έβρησε σαν λυσσασμένος κατ' επάνω τους. Μπρός στον κίνδυνό πάτησαν τίς φωνές τά παιδιά, πιάσθηκαν άναματαξό των και κάθησαν άνακούρκουδα

άπάνου στο χιόνι. Έτσι κάνουν οι ζητιάνοι όταν έρμουν άπάνω τους οι σκύλοι. Πιάτσων πώς αν έδειχναν πώς είναι νικημένα τα δυο άδύνατα αυτά πλάσματα, θα έκαναν το θηρίο να τ' άλυπηθεί. Και πραγματικώς ο σκύλος στάθηκε, ή λύσσα του καταπραύνηθηκε. Ξαπλώθηκε λοιπόν λίγα βήματα μακριά απ' τα παιδιά, και ακούμωθηκε το κεφάλι του στα μπροστινά του πόδια, σαν να ήθελε να φυλάγει τα όρφανά μ'ήν τύχει και σηκωθούν και φύγουν. Το θάμα ήτο συγκινητικό και έφερε τα δάκρυα στα μάτια. Τα δυο έκαινα ξυπόλυτα, μελανιασμένα απ' το χιόνι, κουρελοντουμένα παιδάκια κουδριασμένα έπάνω στο χιόνι έτρεμαν και έκλαιαν. Ήλιο φιλό χιόνι έπαιζε στον παγωμένο άέρα και κάθονταν έπάνω στα άχτένιστα μαλλιά τους. Ο σκύλος κάπου κάπου μούγκριζε και περίμενε πότε να τολμήσουν να σηκωθούν και να έρμωσει άπάνω τους να τ' άκοιματίσει. Κανένας δέν φαίνονταν στην αλλη' τα παιδιά έξακολουθούσαν να κλαίουν και να φωνάζουν, και με τρομαγμένα μάτια κυτάζαν μιά τόν σκύλο και μιά τήν θύρα τού σπιτιού, απ' όπου περίμεναν καρμιά βοήθεια. Επί τέλους άνοιξε με τριγύνη ή θύρα και στο κατώφλι φάνηκε μιά γυναίκα.

— Ένα κομμάτι ψωμί! φωνάζουν τα παιδιά με τριμουλαστέ φωνή.

— Ά τα άναίσθητα ζαρούδια, καλά είπα εγώ πώς αυτά θα είναι, μουρμούριζε ή γυναίκα. Μπήκε μέσα και έφερε ένα κομμάτι ψωμί, τ' άδωσε στα παιδιά και ξαναμπήκε στο σπίτι.

Τα παιδιά πήραν τ' άψωμί και ένή βιαστικά πήγαιναν πρ'ς τήν εζήθυρα ο σκύλος έρμησε κατόπι τους και δάγκασε τ' ά μικρό στο ποδάρι. Τ' ά παιδάκι έβγαλε μιά φωνή πόνου και έπεσε μπρούμυτα με τ' ά ψωμί στο χέρι, ένή τ' ά μεγάλο, μ'ή γνωρίζοντας αν έπρεπε να φωνάξει βοήθεια ή αν έπρεπε να φύγει, σαστισμένο στάθηκε κ' έκλαιγε. Η νοικοκυρά έτρεξε κ' έδωξε τόν σκύλο ύστερα έπιασε τ' ά μικρό όρφανό και τ' ά σήκωσε, ένή έκαινο γόγγυζε απ' τόν πόνο. Τα σουγλερά δόντια τού σκύλου είχαν ξασγίσει τ' ά ποδάρι του. Τ' ά αίμα έτρεχε απ' τήν πληγή και κοκκίνιζε τ' ά χιόνι. Τ' ά παιδάκι έπιασε με τ' ά χέρι τήν πληγή και τ' ά χέρι γέμισε αίματα. Βλέποντας τ' ά ματωμένο χέρι του και τ' ά πληγωμένο ποδάρι του, τ' ά μικρό όρφανό άρχισε να κλαίει άκόμα πειθόδυνατά. Μολαταύτα έσκαψε, πήρε τ' ά ψωμί και κουτσαίνοντας και κλαίοντας ακολούθησε τόν άδερφό του. Τ' ά αίμα έδωσε τ' ά χιόνι και τα παιδιά βλέποντας τις κόκκινες σταλαγματιές έκλαιγαν και τ' ά δυο. Άφοσ' μ' αυτόν τόν τρόπο έκαμαν μερικά βήματα, στάθηκαν, μοιράσθηκαν τ' ά αιματοδαμμένο ψωμί, πήρε τ' ά καθένα από ένα κομμάτι και κίνησαν πάλι για να πάν στο άσυλό τους.

Δέν αγοράζεται συχνά έτσι άκριβά ένα κομμάτι ψωμί.

Γ. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Σιόν Α. Steinmetz

— Πάει κι' αυτός, είπαν ο Γιαννάκης.

Ο πατέρας του τόν κοίταζε περίλυτα.

— Άνακουφίξισαι, Γιαννάκη; Δέν ντρέπεσαι παιδί μου;

— Δέν ντρέπομαι, είπαν ο Γιαννάκης. Πάει κι' αυτός, πατέρα.

Ο γέρος άφησε τήν τσάπα και πήγαν άμέσως στην ταβέρνα.

— Κάπηλα, δός μου να πιω. Κάπηλα, θέλω να ξεχάσω. Καλέ μου φίλε, δός μου να πιω. Άχ' ο γιος μου δέν ντρέπεται!

Η όμορφη γκαρσόνα άκουσε και γέλασε.

— Καλός θα είναι, σκέφθηκε. Μου κάνει. Μ' άρέσει. Δέν ντρέπεται, δέν ντρέπεται.

Τότε κίνησε τα πόδια κι' έτρεξε ναύρει τ' ά Γιαννάκη.

— Γιαννάκη, ήρθα, είπαν ή γκαρσόνα.

Ο Γιαννάκης μισόκλεισε τα μάτια και τήν κοίταζε μ' άηδία.

— Γκαρσόνα πάντα ήσουν, είπαν άδιάφορα.

Η γκαρσόνα πείσμως.

— Πη! είπα, Γιαννάκη, ντρέπεσαι.

— Ντρέπομαι, άποκρίθη ο Γιαννάκης.

Η γκαρσόνα τ' ά γύρισε τ' άς πλάτες κι' έτρεξε πάλι στη δουλειά της.

Ο κάπηλας τήν είδε και τ' άς μίλησε.

— Βάλε τήν παιδιά, γκαρσόνα. Ο γέρος θέλει ντούζικο.

Η γκαρσόνα έφερε τ' ά ντούζικο.

— Ξεπόνη, είπα με θυμό. Ντρέπεται, πολύ ντρέπεται.

Ο γέρος σήκωσε τή γραθιά και χτύπησε τ' ά μάρμαρο.

Ύστερα σηκώθη και βγήκε στο δρόμο.

— Δέν ντρέπεται, είπα δυνατά στον κόσμο.

Ο πίθηκος τ' ά άκουσε κι' ήρθεν άμέσως να ρωτήσει.

— Είμαι ο πίθηκος, είπα μ' άναίδεια. Δάγκασα εγώ τ' ά δασίλη.

Πρέπει να μ' άς π' άς. Πώς τ' ά ξέρεις πώς δέν ντρέπεται;

— Να σοσ π' άς, άποκρίθη ο γέρος. Είναι ο Γιαννάκης. Τ' ά ρέμμα π' άς κάποιον. «Πάει κι' αυτός» είπαν ο Γιαννάκης.

Ο πίθηκος σέρκασε λιγάκι, κι' ύστερα πήδησε στην πιπεριά τού δρόμου για να ρωτήσει από ψηλά.

—Γέρο ποιόν πήρε τὸ ρέμμα ;

Ὁ γέρος κοίταξε γύρω του κι' ἀποκρίθη μ' ἀγανάκτηση

—Νά τὸ μάθης, πίθηκε! ἐγὼ τί ξέρω ;

Ὁ πίθηκος σάρκασεν ἄλλη μιὰ φερό

Ἡ καρδερίνα ἔμυε δὲν κατάλαβε καὶ πύταξε νὰ ρωτήσῃ τὸ Γιαννάκη.

—Γιαννάκη, Γιαννάκη!

Τὰ λουλούδια τέντωσαν τὰ πέταλα γιὰ ν' ἀκούσουν.

—Γιαννάκη, τί εἶναι ; Τί συμβαίνει ;

Τ' ἄλλα πουλιά στάθηκαν ν' ἀκούσουν κι' ἡ καρδερίνα δυνάμειναι τὴ φωνίτσα τῆς καὶ φούσκωνε τὸ λαϊμάκι τῆς γιὰ νὰ ἐκφράσῃ ἔντονα τὴν ἀπορία τῆς.

Μερικὲς σαυρὲς σήκωσαν τὸ κεφάλι στὸν οὐρανό. Τὰ κλαδιά πετούσαν τὰ φύλλα τους ἀπὸ στενοχώρια. Κι' ὁ Γιαννάκης ἤρθεν ἀμέσως ν' ἀπολογηθῆ.

—Ξέρω πὺς τὸ ρέμμα φουσκώνει. Ἐταν ἀλλοίως δὲν μπορεῖ νὰ κἀνῃ.

—Σωστά, βεβαίως ἢ καρδερίνα.

—Ξέρω πὺς τὸ φουσκωμένο ρέμμα αἶρναι καὶ δράχους στὴν ἔρμη του.

—ὦ, ὦ! φώναζεν ἡ καρδερίνα.

Ὁ Γιαννάκης σήκωσε τὰ μάτια στὸν οὐρανό

Ἦρ ! εἶπεν ἤσυχα. Τὸ ρέμμα κάποιον ἐπνίξε. Γιατί νὰ τὸ νεραπιῶ ;

Ἡ καρδερίνα τίναξε τὰ φτερά τῆς καὶ κατέβηκε στὸ ποταμάκι γιὰτὶ σκοτίστηκε.

Βούτηξε τὸ κεφαλάκι τῆς στὸ καθαρὸ νερὸ καὶ λούστη καὶ ξεροίστη δίχως ἔγνωια.

Ὁ Γιαννάκης κοίταξε μὲ χαρὰ μεγάλη.

—ὦ ! τὸ ποταμάκι, φώναξε μὲ τρέλλα. Πόσο εἶναι ἤσυχο ἔταν δὲν πρέπει νὰ φουσκώνει.

Ἡ καρδερίνα ἔμυε πειὰ δὲν πρόσεχε. Βουτούσε τὸ κεφαλάκι τῆς στὸ καθαρὸ νερὸ κι' ἄλλα πειὰ ἔσαν καλά κ' εὐτυχημένα.

Πολύ

ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΣΠΑΡΤΙΑΤΗΣ

Α. ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Η ΚΟΛΑΣΗ

ΤΟΥ ΔΑΝΤΕ ΑΛΙΓΙΕΡΗ

Ἄσμα εἰκοστὸ πέμπτο

Ὡς ἔπαψε νὰ λέγει ὁ κλέφτης σήμωσε τὰ χέρια καὶ τὸ κουκκί καὶ μὲ τὰ δύο του κἀμοντας φωνάζει : (1)

—Πάρ' τα ! γιὰ σένα τὰ ταιριάζω, (2) Θεὶ !— Ἀπὸ τότε φίλοι

τὰ φεῖδια μου γανήκαν, ποὺ ἔνα στὸ λαϊμό του γύρω

ντυλίχτηκε σὰ νὰ λαι : —Πιότερα νὰ πεις δὲ θέλω ! —

Κι' ἄλλο στά μπράτσα, ζίνοντας τον, ἐκουμπώθηκε ἔτσι :

μπροστὰ μονάχο, ποὺ δὲ μπόρειε διόλου νὰ τὰ σείσει.

Πιστόγια, πὺς δὲ λές. Πιστόγια, στάχτη ἀτὴ νὰ γένεις

καὶ νὰ χαθεῖς ἀφοῦ ἢ σπορά σου στὸ κακὸ προδαύει ; (3)

Σ' ἄλλους τοὺς σκότειους κύκλους τοῦ Ἄδῃ, ἀθεόφοβο ἔτσι πνίμα δὲν εἶδα, οὐτ' ἕποιονα ἀπ' τοὺς τοίχους ἔπασε τῆς θήβας. (4)

Κ' ἔφυγε καὶ δὲν εἶπα λόγο πιότερο. Καὶ τότε

κάποιονα Κένταυρο στοχάστηκα γερμάτο λύσσα,

ποὺ ἔρχότου—ποῦναι, κρᾶζοντας, ὁ φρενιασμένος, (5) ποῦναι ;—

Νάχει ἡ Μαρέμια πιότερα δὲν τὸ πιστεύω ἀπ' ἕσα

φεῖδια στὴ ράχη του εἶχε αὐτός, ὡς ποὺ ἢ δόψη μας ἀρχίζει.

Πάνω στοὺς ὄμους του ἀπ' τὸ σῆρκο πίσω ζαπλονότου

1) *Le mani alzò con ambedue le fiche. Θα βρισκόμουν εἰς μεγάλη θανάσιον ε' ἀποδοῖμι πρὸς τὸ αἶμα τοῦτο, ἢν δὲν ἔπαυσε καὶ σ' ἔμπε ἀνάλογη ἐκφραση : κάμω τὸ κουκκί. Χρησιμοποιῶ ἀσχημ. Τὸ χέρι κλείνεται εἰς πῆμα γροθιάς καὶ τὸ κεφάλι τοῦ μεγάλου δαχτύλου βγαίνει ἀνάσσει δὲν τὸς κάτω φάλαγγες τοῦ μικροῦ δαχτύλου καὶ τοῦ δείκτη. Ὁ ἱστορικός Villani ἀναφέρει ὅτι ἀρχὴν πρὸ βράχο τοῦ Carmignano, ἄλλοτε σ' ἔταν ἀπὸ τὸν Πιστογιάνου, ποὺ κεντηροῦναι τὴ γῆ τῆς Φλωρεντίας, σηκόουσαν δὲν μεγάλη μαρμάρινα χεῖρα σ' ἄρτια χειρονομία, ὡσάν τὰ προαλοῦσαν ἀεπάλανται τοῖς Φλωρεντίνοις. 2) ... *ti le squadro*. Γιὰ αἶμα τὸ μετῶ 3) Οἱ περισσοῦτοι μεταφράζουσι*

καὶ τὸ χαθεῖς ποὺ τὴ σπορά σου ξεπερνῆς στὸ κρῖμα ;

δηλαδή : ποὺ οἱ σημεροῖ σου ἄνθρωποι εἶναι πιὸ κακοῦργοι κι' ἀπὸ κείνους ἀπ' τοὺς ὁποίους κατάγονται. 4) Ἐξομῶ τὸν Ἀματόρου. (Κόλαση, Ἄσμα 14) 5) Ὁ Βασιλοῦσας.

δράκος μ' ὀρθὰ φτερά, κι' αὐτὸς κορώνει (1) ὅτι τὸν ἄγγιζει.

—Νά! ὁ Κάκος, λέγει μου ὁ Ὁδηγός, πού ἀπ' τοῦ Ἀδεντίνου κάτω τὸ δράχο περισσὲς φορές ἔχυσε λίμνη τὸ αἷμα.

Τὸν ἴδιο δρόμο δὲν πηγαίνει μὲ τοὺς ἀδερφοὺς του, (2)

τί ἐκλεψε δόλτα ἀπ' τὴν τρανὴ γειτόνισσα του ἀγέλη,

πού αἰτία γὰ πάψει γέννηκε τίς ἀνομιες του πράξας,

ἀπ' τοῦ Ἡρακλῆ τὸ ἀπελατήκι κάτω, πού ἔδωσέ του

χτυπήματα, μπορεῖ, ἕκατὸ κι' αὐτ' ἐνοιωσε τὰ δέκα. (3)

Τραχάτος χάθηκε, ὡς λαλοῦσε ἀκόμα, (4) καὶ τρεῖς ἤσκιαι

φτάζανα κάτωθι μας, πού οὐτ' ἐγὼ στοχάστηκα τους

οὐτ' ὁ Ὁδηγός μου παρῆξ ὄντας κράζανε :—Ἔσσις ποιοὶ εἰστέ ;

Κ' ἐστάθη ἡ ἀθιβολή, (5) κι' αὐτοὺς προσέξαμε μονάχα.

Δὲ γνώριζα τους, μὰ ἔτυχε, ὡς συχνὰ τυχαίνει, κι' ὁ ἕνας

εἶπε ὄνομα ἄλλου λέγοντας :—Ποῦ νάχει μείνει ὁ Κιάνφας ; — (6)

Καὶ γιὰ νὰ δώσει προσοχὴ ὁ Ὁδηγός, τὸ δάχτυλό μου

ξάπλωσα ἀπάνω στὸ πηγούνι, ὀρθὸ ὡς τὴ μύτη τότες. (7)

Κι' ἄν, ἀναγνώστη, τώρα ὀκνὸς δειχταῖς γιὰ νὰ πιστέψαις

ὅ' ὅτι θὰ πῶ, δὲ θάνα θάμα, ἀφοῦ κ' ἐγὼ πού τὸ εἶδα

μὲ δία τὸ παραδέχομαι. Κρατοῦσα ἀσηκωμένα

τὰ ματοκλάδια κατ' αὐτοὺς, ἐξάποδο ὄντας φεῖδι

πατιέται ἀπάνω σ' ἕνα τους, καὶ τοῦ κολνιέται ἀκέρηο.

Μὲ τὰ ποδάρια τὴν κοιλιά τὰ μεσινά του ζῶνει,

τὰ χέρια μὲ τὰ μπροστινὰ του σφίγγει, καὶ κατόπι

τόνα καὶ τ' ἄλλο μάγουλο του σκάφτει μὲ τὰ δόντια :

τὰ πισηνά του (8) στὰ μεριά του ἀπλώνει, κι' ἀπ' τὰ σκέλια

περνώντας τὴν οὐρὰ στὰ μέσα πίσω τὴ σκαλώνει.

Δὲ ρίζωσα ποτὲ κισσὸς σὲ δέντρο, ὅσο στὰ ξένα

μέλη τὸ τέρας τὸ φριχτὸ ντυλίγει τὰ δικά του.

1) Σὲ προσηγορικῆ μεταφορά εἶχα :

δράκος μὲ τὰ φτερά ἀνοιχτά πού ὅτι ἄγγιζε τὸν καιότου.

Τὸ αἷμα τοῦ κείμενου εἶναι πρὸς ποτὸν σὲ κορώνει.

2) Στὸν ποταμὸ τοῦ αἵματος. (Ἰ. Λαμα 12) Ὁ Κάκος γέννηται καὶ ἰσοτὴς εἶναι γιὰ τοῦ Ἡρακλῆ καὶ κατοικοῦσε σ' ἕνα οὐράκι τοῦ Ἀδεντίνου. Περνοῦντας ἐκεῖθε, ὁ Ἡρακλῆς, μὲ τίς ἀγέλες τοῦ Γηροῦ, τὸν ἐσκότωσε. Ὁ Λάντε μετάβαλε τὸν Κάκο σὲ Κιάνφας. 3) Γιὰ τί σὲ δέκα χτυπιεῖς εἶναι πρὸς ἀνίστητος ἢ σκοτωμένους. 4) Ὡς λαλοῦσε ἀκόμα ὁ Ὁδηγός μου.

5) Τὸ κείμενο εἶναι *Pecché costui novella si vistette*—ἐστάθη ἡ ἀθιβολή μου δηλαδή ὁ Ὁδηγός μου σταμάτησε τὴ διήγησή του γιὰ τὸν Κάκο. 6) *Cianfa Donati*, ἀπὸ ἀριστοκρατικῆ οἰκογένειας τῆς Φλωρεντίας. 7) Ἀκριβέστατη περιγραφή τῆς γροθιάς πού κάνουνε γιὰ νὰ προκαλέσουνε τὴ σιωπὴ. 8) Τὰ πισηνά του πόδια.

Κατόπι ὡς νὰ εἶτανε φκιασμένοι ἀπὸ καρὶ λυωμένο, κολλήσανε κι' ἀνακατώσαν ἔτσι τίς θεωρίες τους, πού τώρα πιά δὲν εἴδεινε καμιά πῶς εἶταν πρώτα. (1)

Παρόμοια καὶ στὸ ἀντίκρουσμα τῆς φλόγας, ἀργοτρέχει στὴ στρώση ἀπάνου τοῦ χαρτιοῦ σκοτιδερό ἕνα χρώμα, πού δὲν τὸ λὲς ἀκόμα μαῦρο, καὶ πεθαίνει ἢ ἀσπρίλα.

Κοιτοῦσαν οἱ ἄλλοι δυὸ κι'—Ὅμιέ, φωνάζαν, πῶς ἀλλάζεις,

Ἄνιόλο. (2) Τὴν ἄραζε, οὐτὰ δυὸ δὲν εἶσαι τώρα οὐτ' ἕνας!

Κ' ἕνα εἶχαν γένει, πιά τὰ δυὸ κεφάλια, σὰ φανήκαν δυὸ εἶδες λυωμένες σ' ἕψη μιάνα, ὅπου εἶταν δυὸ χαμένοι. (3)

Φκιαστήκαν ἀπὸ τέσσερα κομάτια τὰ δυὸ χέρια (4)

γενήκαν τὰ μεριά κ' οἱ κνήμες, ἡ κοιλιά, τὸ στῆθος,

μέλη πού δὲν ἀντίκρουσε ποτὲς ἀνθρώπου μάτι,

κ' εἶχε σὲ τούτα κάθε σκῆμα πρωτινὸ χωνέψει.

Δυὸ καὶ κανένας ἡ παράξενη μορφή φαινότου

καὶ τίτια πού εἶτανε μ' ἀργὰ πατήματα τραβιόταν.

Κι' ὡς φράχτη ἀλλάζοντας, στὸ ἠλιόδαρμα τὸ ἀψὺ τοῦ θέρου,

τὴ στράτα γοργοκόδει ὡσάν τὴν ἀστραπὴ ἢ σαυράδα,

τίτιο ἐμοιάζε πρὸς τὴν κοιλιά τῶν ἄλλων δυὸ κινῶντας

φεῖδι ὀργισμένο, μελανόμαδρο ὡς κουκί πιπέρι.

Χτυπὰ τὸν ἕνα ἐκεῖ ἔθε ἡ πρώτη παίρνεται θροφή μας, (5)

κατόπι πέφτει κατὰ γῆς μπροστά του ξαπλωμένο.

Τὸ κοίταζε χωρὶς μιλιὰ νὰ θγάλει ὁ χτυπημένος :

μὲ τὰ ποδάρια τυλωμένα μόνο, χασμουριότου,

ὡς νὰ τὸν εἶχε ξαφνικὰ πλακόσει θέρμη ἢ νύστα.

Τὸ φεῖδι αὐτὸς καὶ τούτο ἐκείνου τήρασε· Πυκνοαχνίζαν

τίνα ἀπ' τὸ στόμα, κι' ἀπ' τὸ λάβωμα ὁ ἄλλος, κ' οἱ ἀχνοὶ σμίγαν.

Τώρα ἄς σκεπάζει πιά ὁ Λουκάνος, ὅπου γιὰ τὸν ἀθλιο

Σαδέλλο καὶ γιὰ τὸ Νασίδιο λέγει κι' ἄς προσέξει :

1) Κατὰ τὴν τὴν θεωρίαν τότες. 2) Φλωρεντινὸς ἀπὸ τῆς οἰκογένειας τῶν Brunel-leschi, ἂν καὶ οἱ σχεδίαστές δὲν εἶναι σέβαστοι σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. 3) Ὅπου εἶχαν χυθῆ, σχετίζονται ὁ ἀνθρώπος καὶ τὸ φεῖδι. Τὸ ἐξάποδο τούτου φεῖδι εἶναι ὁ *Cianfa* γιὰ τὸν ἀπὸ τοῦ φεῖδι εἶναι ἀπ' τοὺς ἤσκιαι καὶ ὁ ὅποιος θάχει μείνει πίσω γιὰ νὰ μεταμορφωθῆ. 4) Τὰ δυὸ χέρια τοῦ σκοτεινοῦ δένου καὶ σκεπάζονται ἀπ' τὴν σχεδίαση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ φεῖδι. Τὰ δυὸ χέρια αὐτὰ γίνονται ἀπ' τὴν σχεδίαση τοῦ χερσὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν δυὸ μεσινὰν ποδιῶν τοῦ φεῖδι : αὐτὰ εἶναι τὰ τέσσερα κομάτια.

5) Στὸν ὄρατό.

τὸ σάϊτμα ν' ἀκούσει αὐτό. (1) Νὰ λέγει ἄς πάψει ὁ Ὀδίδιος
 γιὰ τὴν Ἀρέθουσα ἢ τὸν Κάδμο· κι' ἂν στιχολογῶντας (2)
 ἀλλάξε τούτους σὲ φεῖδι καὶ σὲ βρύση αὐτήνα,
 δὲν τὸν φτονῶ, γιατί ποτὲ τὴν μιὰ στὴν ἄλλη ἀντίκρυ
 δὲ μεταμόρφωσέ δυὸ φύσες, ὥστε τὴν οὐσία τους
 ἔτοιμα νάνε ν' ἀνταλλάξουνε τὰ δυὸ τ' ἀχνάρια. (3)
 Κι' ἀντιφωνήσαν οἱ ἀλλαγές στὴν τάξη ποὺ ἀκολουθαί : (4)
 Σκίζει: τὸ φεῖδι σὲ διχάλα τὴν οὐρά καὶ σμίγει
 σ' ἓνα τὰ πόδια ὁ χτυπημένος· κ' ἔτσι μεταξύ τους
 συχωνευστήκαν τὰ μεριά κ' οἱ κνήμες ποὺ σὲ λίγο
 σημάδι φανερό κανένα οἱ κλειθμούς δὲ δείχναν.
 Ἐπερνε ἰδῶ ἢ σκισμένη οὐρά τ' ἔπειο ἔχανε ἐκεῖ χνάρι,
 μαλάκωνα τῆς μίας τὸ δέρμα κι' ἔδρανε τῆς ἄλλης.
 Κ' εἶδα τὰ χέρια νὰ τραβοῦνται κάτω ἀπ' τίς μασκάλες, (5)
 καὶ τοῦ τεράτου τὰ δυὸ πόδια ποὺ κοντὰ στεκόνταν,
 τόσο ν' ἀπλόνουν ὅσο τοῦ ἄλλου κόνταναν τὰ χέρια.
 Κλωσμένα ἀντάμα τὰ ποδάρια (6) ἀκόλουθα τὰ πίσω
 τὸ ἀκροσαρκίδι ποὺ ὁ ἀνθρώπος σκεπάζει καταντήσαν,
 κ' εἶχε ὁ κακότυχος σὲ δυὸ σκισμένα τὸ δικό του. (7)
 Κ' ἐκεῖ ποὺ μὲ θωριά ὁ καπνὸς τοὺς βάραι νέα, καὶ τρίχες
 γεννάει σὲ τούτου τὴν κορφῇ καὶ ξετριχόνει ἐκείονα,
 σηκώθηκε ὁ ἓνας ὀρθὸς κι' ὁ ἄλλος ἔπεσε στὸ χῶμα,
 χωρὶς νὰ ξεκολλήσουνε τ' ἀθεόφοβὰ τους μάτια (8),
 ποὺ κάτω ἀπὸ τὸ θῶρι τους ἔψη ἀλλάξε ὁ καθένας. (9)
 Ἐτράβηξε πρὸς τὰ μελίγκια ὁ ὀλόρθος τὴ δική του (10)

1) *Ed attendi ad uir qui est ut si nocui.* Κι' ἄς ἀκούσει τ' ἀκούσει αὐτό
 ποὺ θὰ τοξεύει (ποὺ θὰ τοξεύω, ποὺ θὰ πῶ) τῶρα. Σ' ἄλλη μετάφραση, εἶπα πρὸ
 ἐλάντερι :

... κι' ἄς ἀκούσει
 τ' ἀκούσει τούτο πῶρηται . . .

2) *prolatio*, 3) Ὁ ἀνθρώπος γίνεται φεῖδι καὶ τὸ φεῖδι ἀνθρώπος, 4) *Insieme
 si rickorsero a lui parole.* Σίχως δευοποιώματα τ' ἐνοδοθεῖ. Ὁ ἀντίστοιχος μετα-
 μόρφωσης ἀκολουθήσαν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη στὴν ἐπιόμενῃ τάξη.

5) Τὰ χέρια τοῦ ἀνθρώπου κονταίνονται ἀκατάστατα, ὡς ποὺ ἐσχηματίζονται ὀρθῶς
 κάτω ἀπ' τίς μασκάλες, 6-7) Τὰ δυὸ ποδάρια τοῦ ἐκείνου κλωσμένα μεταβάλλονται
 στὸ γεννητικὸ μῆκος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ γεννητικὸ μῆκος τοῦ ἄλλου ποὺ εἶναι
 ἀνθρώπος κλιζεται σὲ δυὸ καὶ μεταβάλλεται στὰ δυὸ ποδάρια τοῦ ἐκείνου, 8) Ὁ
 ἄλλος λέγει *Incerne* ἐπιρὸ ἐπὶ ἀθεόφοβῆ καὶ ἄσφα μάτια : ἀθεόφοβες λουπάδες.
 9) Μὰς εἶπε παρακάτω ὁ ποιητὴς ὅτι οἱ δυὸ ἄλλοι, τοῦ φεῖδου καὶ τοῦ ἀνθρώπου
 κοιτῶνται ἀλλήλους, 10) Τὴ δική του πῆγ, τὸ δικό του ἀρσενικό.

κι' ἀπ' τὸ περίσσεμα τῆς ὕλης (1) πῶγινε ἐκεῖ πέρα
 τ' αὐτιά μέσα ἀπ' τὰ μάγουλα τὰ πλατεμένα ἐδῆγκαν.
 Κ' ἢ οὐσία ποὺ δὲν ἐδιώχτηκε στὰ πίσω καὶ στεκόταν
 ἀπ' τὸ παραπάνω αὐτὸ σκημάτιος τὴ μύτη
 στὸ πρόσωπο, καὶ φούσκωσε τὰ χεῖλια ὅσο εἶνε πρέπο.
 Σπρώχνει τὴ μούρη ὁ ξαπλωμένος (2) μπρὸς καὶ στὸ κεφάλι,
 καθὼς ὁ σάλιαγκος τὰ κέρατα, τ' αὐτιά του μπάζει.
 Κ' ἢ γλώσσα ποὺ ἐτοιμόλαλη κι' ἀπλή τὴν εἶχε, σκίεται,
 καὶ τοῦ ἄλλουνοῦ ἢ διχαλωτὴ σφαλναίει, κι' ὁ καπνὸς παύει. (3)
 Φεύγει σφυρῶντας μέσ' τὸ λάκκο ὁ ἤσκιος ποὺ φεῖδι ἐγίνη'
 φτόνει ὁ ἄλλος πίσω του, μιλῶντας, κ' ὕστερα γυρνᾷ του
 τίς νιές του κλάτες καὶ τοῦ τρίτου λέγει : — Θέλω ὁ Βούσος (4)
 νὰ τρέχει σέρποντας, ὡς τὸ ἔκαμα, στοὺς δρόμους τούτους. —
 Ν' ἀλλάξει καὶ νὰ μεταλλάξει ἔτσι εἶδα τὴ σαβούρα (5)
 τοῦ κύκλου τοῦ ἔβδομου καὶ δίκησ' ἄς δῶσαι μου ἰδωπέρα
 τ' ἀνήκουστο δράμα ἂν πλανιέται λίγο τὸ κοντύλι. (6)
 Μ' ἔλο ποὺ κάπως εἶτα' μου τὰ μάτια θαμπομένα,
 κ' εἶχε τὸ πνεῦμα μου ἀπορήσει, δὲ μπορέσαν οἱ ἤσκιοι
 τόσο κρυφὰ νὰ φύγουνε, ὥστε νὰ μὴ διῶ τὸν Πούκιο
 Σκιανάτο, (7) ποὺ μοναχὸς τούτος ἀπ' τοὺς τρεῖς συντρόφους,
 ποὺ πρῶτοι φανερώθηκαν, μορφή δὲν εἶχε ἀλλάξει.
 Κ' εἶταν ἐκείνος ποὺ θρηναίει ὁ τέταρτος, Γκαβίλλα. (8)

1) Ἄσ' τὸ περίσσεμα τῆς ὕλης ποὺ σκηματίζονται ἀπὸ τὸ τραβήγμα τούτου πρὸς
 τὰ πίσω, 2) Ὁ ξαπλωμένος, δηλ. ὁ ἀνθρώπος ποὺ γίνεται φεῖδι, (σημαίνει ὁ ἓνας ὀρ-
 θὸς κι' ὁ ἄλλος ἔπεσε στὸ χῶμα), 3) Ὁ ἄσκιος ποὺ ἐβγαίνει ἀπ' τὸ στόμα τοῦ φεῖδου καὶ
 ἀπ' τὴν λαβωματιά τοῦ ἄλλου, καὶ μίσι ἀπὸ αὐτοῦ γίνεται ὁ μεταμορφωμένος.

4) Αὐτοῦ ποὺ μεταβλήθηκε σ' ἔρπειο, Φίλοσοφίας, *Binoco degli Abati* ἢ *Dionisi*,
 5) κατὰ τὴν ἀπόφραση, βρύση, ἀκαθαρσία, Ὁ ποιητὴς παραβάλλει τοὺς κλωσμένους
 στὸ βυθὸ τοῦ ἔβδομου δίκου, μὴ τίς δευδομαίους ποὺ γερρίζουν τ' ἀπόματα τῶν παρα-
 βῶν, 6) Κι' ἐν ἐκείνῳ κατὰ τὸν τρόπον ἄς με διακαίρηται τὸ ἀνήκουστο πῶρημα
 ποὺ διακίρηται, 7) Ἄσ' τὰς *Galleggi* τῆς Φίλοσοφίας, Κῆπος ἀρχαῖος ἀποκαταστή τὸν
 σηκώθη, ἢ ἐγγενικὸ κλέφτη, 8) Ὁ *Messer Francesco Cavalcanti*, ἢ *Guercio*,
 διασηματίζονται ἀπὸ μακαροῦς ἀνθρώπους τῆς μικρῆς πόλεως *Caville*, Οἱ ἀρχαῖοι τοῦ
Francesco ἐπακλήθησαν ἀποκαταστή ἀνθρώπους τῆς *Caville*, Γι' αὐτὸ ὁ Λίντης
 λέγει ἐκείνος ποὺ θρηναίει ὁ Γκαβίλλα ποὺ σημαίνει ἐκείνος ποὺ ἐξ αἰτίας
 του θρηναίει.

ΝΥΧΤΑ ΦΟΒΟΥ

Στό τραπέζι που τρώγανε συγγενικά ο Φλόκας, η γυναίκα του, τα δυό του κορίτσια, ο ανηψιός του ο Κάνας κι' άλλοι συγγενείς και φίλοι, μπήκε κ' η συζήτηση για φαντάσματα.

Περισσότερο οι γυναίκες είχαν φοβηθεί και χάσει το ροδίνο χρώμα του προσώπου τους, την εύθυμία τους, το γέλιο τους.

Ο Κάνας έξερε να διηγείται όμορφα και να χρωματίζει καλά κείνα που διηγότανε, τα πιο πολλά που είχαν συμβεί σ' αυτόν τον ίδιο. Κ' είχε κατορθώσει όλων η προσοχή να κρέμαται απ' το στόμα του.

Τους μετάφερα με τις διηγήσεις του απ' το θάσος της Λογκας, που τον πήρε η νύχτα, γυρνώντας από κυνήγι στην πολιτεία, στο νεκροταφείο, με σκοτάδι πίσω, απ' ούρανό βουρκομένο, κι' άργασάλεμα κυπαρισσιών πάνω απ' τους τάφους.

Οι κόρες του Φλόκα είχαν κιτρινίσει σαν φλουριά. Στο τραπέζι που προτιήτερα τρώγοντας τόσος θόρυβος γίνηκε απ' όλη τη συντροφιά γύρω, τάρκ βασίλευσε σιωπή έκκλησιάζ, με φόβο, που περνούσε πάνω απ' τα κεφάλια όλων με φαρύπλωτα φτερά.

Όξω ένα μουγκρητό άκουγότανε υπόκωφο του άνεμου, π' ούρλιαζε και της φουρτουκιασμένης θάλασσας που πέφκ ο βόγγος στην άμμουδιάς το μάκρος.

Ξεπούσανε τα κύματα κ' οι άφροί τους σηκώνουνταν ψηλά, σαν αλόγων άσπρες χαίτες φουτωτές που ανεμίζονταν. Τα πιο πολλά γιομίζανε, στάλες στάλες, καθώς κηδούσανε άφηνιασμένα, το δρόμο του μώλου, που έφραζε το λιμάνι της Καλαμάτας. Κ' ίσια που διέκρινες, στο βαθύ σκοτάδι της συμφωνίας, την άσπράδα του άφρου τους και των χαλκιών, που είτανε στοιβαγμένα μπρός στην άμμουδιά, σαν κόκκαλα πεταμένα. Το φανάρι του μώλου, ξεγεγα θαμπά, γύρω σε άτιμούς, που φτιάχναν άσχημένο φωτεινό κύκλο με δυσκολία γλυστριόντας το φως εκεί στην πισωμένη από σκοτάδι άτμοσφαιρα μεταξύ ούρανού και θάλασσας.

Είχε κάνει μικρή διακοπή ο Κάνας. Τα ποτήρια του κρασιού μένανε άδεια. Η προσοχή στα λόγια τους είχε αναγκάσει ν' άπαρτήσουνε το ποτό.

Ο Φλόκας με την πεταμένη κοιλιά του πήρε το μπουκάλι με τη ρετσίνα κι' άδειασε στα ποτήρια.

— Έμπρός! — φώναζε — ές πιούμε!

Η μιά του κόρη, που είχε βγει στο διάδρομο και γύρισε, είπε, με φωνή βαθειά.

— Όξω άκούγεται που η θάλασσα μουγκρίζει. Έχει δυνατή τρικυμία άπόψε. Ο Κάνας όρθάνοιξε τα μάτια του. Κάρφωσε το βλέμμα του στην μορφή της μικρούλας. Κ' έβαλε το δάχτυλό του κάτω απ' το σαγώνι του.

— Τρικυμία! — Ψιθύρισε, κόνισε το κεφάλι του, και βαθειοστέναζε.

Κάτι πάλι θα είχε να πει καινούργιο έπεισόδιο.

Η σιωπή σφράγισε όλων τα στόματα.

Η Σταυρούλα η όπηρέτρια σταμάτησε ν' άκούσει, για να μη διακόψει με τα βήματά της τη διήγηση του Κάνα, κ' έπειθής ήθελε να προσήσει τον έαυτό της στους άκροατές.

— Είχε το ποτάμι του Πάμισου κατεβάσει. Και θολό, μουρμουριστό κατέβαινε όρημητικό και με τη θάλασσα έσμιγε το ποτάμι. Έγώ με το φίλο μου τον Άντριάνα, κι' αυτός ξενόχτης, άφίσαμε το καφενείο κι' έξω στην άμμουδιά, εκεί που μπαινάνε του ποταμού τα νερά στη θάλασσα επήγαμε να δούμε νύχτα η όρα. Ω! πώς έμουγκριζε η θάλασσα, σαν άπόψε. Θαρρούσαμε, πώς έσκαφτε κάτω τη γής που πατούσαμε! Εκεί. Ο φίλος μου με μιας μου άρπαξε σφιχτά το χέρι—παρά λίγο να φωνάξω απ' τον πόνο—κ' έγυρε πάνω μου. Κοίτα!... κοίτα! μου φώναζε έν ανθρώπινο σόμα που κυλάει στα νερά του ποταμού! Μά έν είδα τίποτα. Αυτός έμεις είδε το πτώμα να ένώνεται με τη θάλασσα, κ' όστερα... τα κύματα να το χτυπάνε στην άμμουδιά με μανία έκδίκησης, να το σηκώνουνε και να το ξαναχτυπάνε. Ήθελα να τον κάνω να πιστέψει, πώς γελιέται το μάτι του. Μά όχι, έπίμενε, μου έδειχνε, με το χέρι του, που έτρεπε μιá γυναίκα, με λυμένατά μαλλιά. Κι' έντας φώναζε: Νάτη περπατάει, έρχεται κατά μας!...», την είδα καλά, με μιá νυχτικιά άσπρη κολλημένη στο σόμα της, να περπατάει... Τότες άρχισαμε την τρεχάλα, τα παπούτσια μας χώνουνταν στον άμμο, δυσκολευόμαστε να τρέξουμε, θαρρούσαμε που το φάντασμα άκλουθοόσε τα βήματά μας, πολλές φορές σκοντάψαμε, πίσαμε τα μπρούμυτα, σηκωθήκαμε, παρ' λίγο να πέμε από συγκοπή.

Όξω η θάλασσα φώναζε κι' ό άγέρας κρατούσε τον ίδιο άγριο τόνο στη φωνή του, σαν κάποια δικιά τους όμιλία θυμού να είχανε μεταξύ τους.

Η Σταυρούλα πρосто φύγει, με τα πιάτα που κρατούσε, είπε, κόνοντας το σταυρό της, με τη φιλή έρωτηματική προφορά της φωνής της.

— Χθες τὸ βράδυ ἀργὰ σὰ ν' ἄκουσα νὰ χτυπάνε τὴν πόρτα. Σηκώθηκα, σιγάνοιξα τὴ γρίλλια, ἔβγαλα τὸ κεφάλι μου, μὰ δὲν εἶδα τίποτα. Καί προχτές ξανάκουσα χτύπο. . . Κάτι. . . κάτι συμβαίνει.

Γελάσανε ὄλοι μὲ τὴ σοβαρότη τῆς ὑπηρέτριας.

Ἡ Σταυρούλα θέλησε νὰ ἐπιμείνει· κ' ἔφυγε, πάλι κάνοντας, σὰν πιστὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τὸ σταυρὸ τῆς, μὲ ὕψος ἀπορίας.

Τὸ βρωλόι ἔδειχνε μεσάνυχτα περασμένα.

Οἱ ἐπισκέφτες σηκωθήκαν νὰ ἐτοιμαστοῦνε νὰ φύγουνε. Ὁ Κάνας φόρεσε τὸ παλτό του, σήκωσε τὸ γιαντὸ του. Πῆρε τὴν κερκασίνα μαγικώρα του στὸ χέρι. Ἐπαίξε τὰ χεῖλια του.

Ὁξωι στὸ διάδρομο ἀκουστήμανε τὰ γρήγορα βήματα τῆς Σταυρούλας. Κ' ὕστερα ἡ φωνὴ τῆς, γιομάτη παλμούς, ἀπ' τὸ φόβο ποὺ τὴνεἶχε χτυπήσει.

Ἔ! τί βίση τρομαχτικὴ εἶχε πάρει, σὰ νὰ καιγότανε τὸ σπίτι ἀπὸ κάτω.

— Ἡ πόρτα! . . . ἡ πόρτα! . . . χτυπάει!

Ὅλοι βγήκανε στὸ διάδρομο, μπροστὰ ὁ Κάνας, κουνώντας τὸ κεφάλι, νὰ δείξει, πὸς ὁ φόβος του, γιὰ τὰ φαντάσματα εἶναι δικαιολογημένος.

Ὁ Φλόκας πῆγε γρήγορα στὸ δωμάτιό του. Πίσω οἱ ἄλλοι ἀκλουθήσανε. Ἄνοιξε τὸ τζάμι κι' ἀπ' τὴ γρίλλια πίσω, κοίταξε τὸ δρόμο κάτω, πρὸς τὴν πόρτα, μὰ κανεὶς . . . κανεὶς . . . οὔτε σκιά δὲ φαινότανε, κανένα βῆμα . . .

Τότες τὰ βάλανε μὲ τὴ Σταυρούλα, πὸς ὄνειρευότανε, μ' αὐτὴ ἐπίμενε, πὸς ἀκουσε καλὰ τὸ χτύπο στὴν πόρτα καὶ πὸς κι' ἄλλα βράδια τὸ ἴδιο, εἶχε ἀκούσει τὸ σίδερο τῆς ἐξώπορτας νὰ χτυπάει.

Εἶπανε πὸς δὲ θὰ εἶτανε τίποτα.

Ἡ κόρη τοῦ Φλόκα γελώντας προσποιητὰ :

— Βλέπετε κ. Κάνε — τοῦ εἶπε κάποιος εἰρωνικά — ποὺ δὲν ἔχετε δίκιο :

Αὐτὸς μὲ σοβαρὴν ἐγωιστικὴν :

— Κι' ὅμως ἡ ἰδέα μου αὐτὴ εἶνε! Ἐχῶ δεῖ στὸ βίο μου τόσα πολλά, ποὺ ν' ἀκούω ἐκείνους ποὺ ἀμφιβάλουνε, περιγλαστικά.

Γυρίζοντας τὸ βλέμμα του στὸ φίλο του Μάλεμο τοῦ εἶπε, χαϊδεύοντας τον στὸν ὄμο, προσπαθώντας νὰ ὀσεί περισσότερο ὕψος στὸ μπόι του, καθὼς τέντωσε τὰ πόδια του, σήκωσε τοὺς ὄμους του.

— Εἶναι ὥρα τώρα νὰ φύγουμε . . .

Ὁ κ. Μάλεμος, μὲ τὰ μικρὰ στριμένα μουστάκια, ποὺ διατηροῦσε

ἀκόμα τὴν κιτρινάδα τοῦ φόβου καὶ τὸν παραγμένο ἀνασασμό,

— Θέλω — τοῦ ἀπάντησε — μαζί νὰ πάμε ὡς τὸ σπίτι μου, νὰ μὲ συνοδέψαις ἴσαμε τὴν πόρτα.

Κι' ὅμως κανεὶς ἀπ' ὄλους δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ γελάσει, κανεὶς τίς στιγμῆς, μ' αὐτὰ τὰ λόγια ἐνὸς ἀνθρώπου τριάντα χρονῶ.

Οἱ κόρες τοῦ Φλόκα, οἱ παταχτιὲς κι' ἀνήσυχες σιωποῦσανε . . . σιωποῦσανε.

Ὁ Κάνας φόρεσε τὴν πλατύγορη ρεπούμπλικά του. Καὶ μὲ φωνὴ μπάσου, ἀπὸ ξερύδη, κ' ἔβαλε τὰ χεῖρια στὴς τσέπες, χασκογελώνοντας,

— Ἐλκ Μάλεμο — φώναξε — ἔμπρός νὰ πηγαίνομε, νὰ σοῦ κάνω συντροφιά στὸ σκοτάδι, γιὰτὶ ὄξω ἀπόψε γυρίζουνε τὰ πονηρὰ πνεύματα.

Κ' οἱ δύο στενοὶ φίλοι βγήκανε στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας ποὺ ἐρημιά ἐκεῖ ὑπαρχε, αἰκόπαδα, πέτρας σωροὶ γιὰ νὰ χτιστοῦνε σπίτια καὶ δένδρα δῶ - καὶ σκόρπια μὲ πηχτὲς σκιές.

Στὸ παραθαλάσσιο σπιτάκι μέσα τώρα ἡσυχία βασιλεῦσε. Ὅλοι κινιόνταν. Μὰ . . . τὸ σίδερο τῆς ἐξώπορτας — ποὺ ἀντικαταστοῦσε τὸ κουρτῶνι — ξαναχτύπησε αἰγαλά. Κ' ἡ Σταυρούλα ποὺ ἡ κάμαρά της ἐρχότανε πρὸ κοντὰ στὴν πόρτα, ζύπνησε μὲ τὴν χτύπο, τὴν πῆρε δυνατὸς τρέμος.

Τὸ φῶς τῆς λάμπας ἔβγαίνε λιγάκι ἀπ' τὸ κατεδασμένο φυτίλι.

Τί νὰ κάνει; Νὰ σηκωθεῖ; Νὰ φωνάξει; Νὰ τοὺς ἀναστατώσει;

Ἡ Γυναίκα τοῦ Φλόκα, ποὺ ἀλαφροκραιμότανε, ἀκουσε τὸ χτύπο, καὶ σκούνηξε, ζύπνησε τὸν ἄντρα τῆς, καὶ τὴν σήκωσε, τῆς ἤρθανε σπασμοί.

— Μὰ ἀστειεύεσαι;

Ἄχι! Ἄκουσα πολὺ καλά.

— Ἡ ἰδέα σου . . . ἐπειδὴς ἡ Σταυρούλα εἶπε . . .

— Τίποτα ἀκουσα καλά μὲ τ' αὐτιά μου.

— Πῆρε ἀπόφαση τότες ὁ Φλόκας.

— Ἐμπρός λοιπὸν ἀκλουθήσι με. Θὰ καταβῶ στὴν ἐξώπορτα. Θὰ παραμονέψω. Θ' ἀνοίξω.

Προχώρησε θαρραλέα, ἀπὸ πίσω ἡ γυναίκα του, ποὺ ἀνοῖξε τὴν πόρτα τῆς Σταυρούλας καὶ μπῆκε μέσα νὰ ζύπνησει κι' αὐτὴ, νὰ σηκωθεῖ ἀπ' τὸ κρεβάτι.

Προχώρησε ὀλοοῖτα στὴ λάμπα νὰ σηκώσει τὸ φυτίλι, νὰ χυθεῖ φῶς στὴν κάμαρα.

Ἡ δυστυχισμένη Σταυρούλα, εἶδε μπροστὰ τῆς νὰ σήκωνεται τὸ πτώμα τῆς γυναίκας, ποὺ ἀπ' τὸ ποτάμι τὸ πῆρε ἡ θάλασσα, νὰ παίρνει

ζωή και να βαδίζει με την κολλημένη απ' τα νερά νυχτικιά στο κορμί της, να βαδίζει με ξελυμένα τ'α μαλλιά, μές την κόμαρά της, μπρός στα μάτια της, ψηλόσωμη, αγαλματόσωμη, χυτομαλλέουσα...

—Θεέ μου! βοήθεια!... βοήθεια!... έμπηξε κάτι άγριοφωνάρες σ'α νά της μπήκε στο λαρόγκι μαχαίρι.

Ή κάμαρα πλημμύρισε φώς.

Μά όχι, όχι... ήτανε ή κυρά της, με τή νυχτικιά της, τώρα τή γνώρισε καλά κ' ήρθε ή καρδιά στη θέση της.

—Βρέ τί έπαθες, αί;

—Νόμισα πώς είτανε τό... φάντασμα!... Μά πώς τέτοια ώρα έδω;

—Δέν άκουσες σ'ο τίποτα, στην πόρτα, χτύπος;

—Πώς άκουσα και μάλιστα ξύπνησα τόσο παραγμένη. Δι σας τό είπα έγώ;... Και μέ κοροϊεύατε;... Είναι στοιχειά έξω. Αυτά χτυπάνε...

Ο Φλόκας στην πόρτα της κάμαρας της ύπηρέτριας του έρθόστικος κουνούσε τό κεφάλι με σταυρωμένα τ'α χέρια.

—Άχ! αυτός ό Κάκας αυτός, αυτός τί μούφτιαζε — είπα — πού νά μη τούφτανε νά πάταγε τό πόδι του στί σπίτι μου...

Καλά είτανε στην πρωτεύουσα τί ήθελε νά ρθει δω πέρα;

Άλλες φωνές, δυνατές, χυθήκανε σ'ο σπίτι τήν ήσυχία, πού μόνο ή φωνή της τρικυμίας απ' έξω τήν τάραζε... φωνές σπαραγμού κι' έξόνης...

Οί κόρες του ξύπνησαν, κάτι είδανε. Ίσως τό πτόμα των κυμάτων και φωνάζανε... φωνάζανε... με όλη τή-δύναμη πού άντέχανε τ'α πνεμόνια τους.

Ή γυναίκα του έτρεξε σαστισμένη λαχανιασμένη.

Ο Φλόκας σταύρωσε πάλι τ'α χέρια του.

—Άχ! αυτός ό τρελλοόλιακας τί ήρθε να μού φτιάξει, νά μού χαλάσει τήν οικογενειακή μου γαλήνη!...

...Κ' ή θάλασσα με πολλές φωνές τραγουδούσε τ'α δικά της άγρια τραγούδια, πού τήν εύχαριστούσαν, κάτω απ' τό μαύρο ούρανό πού έμιαζε με αναποδογυρισμένο Άδην.

Άθήνα

Κ. Α. ΦΩΤΑΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΙΣ «REMARQUES» ΤΟΥ ANDRÉ SUARÉS

I

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ή Έπιστήμη είναι μιá ακολουθητική μεταβολή. Το θέμα γίνεται κάτω από τό πλέγμα των εξωτερικών: ή λογική είναι δίχως λάθια. Τιποτέ όμοιος δέν γίνεται βεβαιότερο από τ'α αξιομάτα. Καθε τι καταντά στο θάδρα. Άπο πού όμοιος προέχονται όλα τ'α πράματα και τί ανίσταται ή αείνια άρραση:

Ή λογική είναι ή καθρέφτης του πνεύματος μας. Είναι αλάνθαστη, και δέν της είναι δυνατό νά μην είναι, όταν κολοδηγείται. Να τό ή πρέπει νά ξερούμε γιά νά μη χαθούμε στή ματαιότητα των δογμάτων. Άν έδρευόμεν στή σκευδο ός γνωρίζουμε τοόλοχιστο τή θέση μας. Ή έπιστήμη δέν είναι περισσότερο απόλυτη από τ'α λοιπά.

Ή λογική του σύμπαντος είναι ή λογική του πνεύματος μας. Ή σκέψη μας θέτει τήν τάξη και τήν ένότητα στην άτέλειωτη μεταβολή της φύσης. Ή συνείδηση του Θεού θα μ'ας φανότανε χάος άν μ'ας ήταν δυνατό νά εισχωρήσουμε κατάβαθα.

Δέν έπιασθε καμιά τόχη από σόμπαι, πού βρισκαται γεμισμένο από μ'ας. Μ'ας δίνει ότι βάλουμε μέσα του. Δέν είναι θάδρα τό ότι ή σκέψη μας έχει σιγά και βρισκαται σήφωστη με τον έαυτο της: θάδρα θα ήταν άκριβώς τό αντίθετο, και τό νά βρισκαται ή έπιστήμη μας πάντα σ'ο σφάλμα.

Ή έπιστήμη είναι ή άνακάλυψη της σκέψης μας κι' όχι της οικουμένης. Το μαθηματικό είναι ή καθαρή εικόνα του πνεύματος μας. Δίνουν προβλήματα και θεωρήματα πρστού νά έπιασθε τροπος άπόδειξης, ή όποια όμοιος θα γίνει. Ή άπέντηση και τ'α συμπλοκισματα βρισκονται στον όρισμό, και δε χρειαζονται παρά μεθοδος. Είναι καλό νά μην τό ξεχούμε αυτό, γιά νά μη γλιστρούμε και θεωρούμε τ'α μέσα πού θα χρησιμοποιήσαν γιά τή φανέρωση ως τή φανερωμένη αλήθεια. Βγάζουμε ένα ένα όλα τ'α πέπλα της θεάς, όντας κατοχοί της κατοικατής τους, πάντα όμοιος ή Ίσι; βρισκαται κλημένη.

Και άν κλειστε, νομίζουμε πως τή σκέψαμε γονή, ός είμαστε βέβαιοι πως τό πνεύμα βαδίζει πάντα πρσ το έπάγγελμα, και πως ή γονάτημα της θεάς είναι ό όστατος πέλιος και μάλιστα ή λεπτότερος.

II

ΘΑΜΑΣΜΟΣ

Ο θαμασμός στις σύγχρονες ψυχες είναι άρετή πρσ ζητά τό δάρο του έγω σ'ο έπος θαμαζει. Πρέπει νά χρησιμοποιήμε και νά σφραγίσουμε γιά λέγω. Ή γλώσσα συζητείται. Άπό τό θαμαζόμενο αντικείμενο δε ζητάμε παρά τή χαρά του νά το θαμάσουμε μη γροθίζοντας τίποτα γιά τον έαυτο μας. Έκτος πού σιγά άπαιτούμε τό

δικαίωμα να το θαυμάσουμε πιοτερο από τους άλλους. Άρκετή είναι η ικανοποίηση που δεχόμαστε απ' τή θυσία του θαυμάζομενου αντίκειμενου και τή χαρά που μας δίνει. Γιαυτόν τόν λόγο ο ύψηλοτερος και όραιότερος θαυμασμός βαδίζει σχεδόν πάντο με τήν έκκληση συχνά μάλιστα άρχίζοντας με ένα είδος έχθροπραξίας.

Βρισκόμαστε άνοστομοί σε σέ μάχη μή θέλοντας να ζαριατωθούμε. Αναπιστούσαμε για ένα έργο δεν τό χαλοζέσαμε βρισκόμαστε γελασμένοι στη μορφή ή τήν ιδέα του νομίζουμε πως δίκαια άρνηόμαστε τήν άξία του ! κι' άξια να μας φαίνεται λαμπρό απ' τήν άφορητα. Τό θαυμάζουμε για τόν ίδιο λόγο που τό θέλαμε να μην τό θαυμάζουμε. Ο θρίαμβος αυτός ζετρελώνει τή σκέψη, και τόσο πιοτερο όσο ήταν πιο σφρακτά, που δέ θεωρεί τόν έαυτό της νικημένο έτοι κέπτοντα; σ' ένα άόρατο έγκρητο : Είναι ο Μολαίρη που συναντά τόν Καρλιετ. Η νικητική νίκη κρατά και άπο τό έρωτικά παιγνίδια : φαντάζεται πως μπορεί τό νικησει τήν άμορηιά που νίκησε τό αγέρι, γιατί γενόμαστε ίσοι επιτέλους με τό θαυμάζομενο.

Ο θαυμασμός είναι ο έρωτας του πνευματος.

Στόν τέτοιο έρωτα δεν υπάρχουνε διαφορίες, γιατί δυναμίζονται πιοτερο τήν παιδιά που τον αίσθη γίνεται : τή μεγαλώσει και τήν έφρονει. Η ζωή είναι πιο γενναίωση, είναι δε επίσης εξίσου ακουθραπή δίχως το θαυμάσιο όπως πριν δίχως τόν έρωτα.

Τιποτε δεν είχε άγνωστο από τούτο τό αίσθημα. Οι κοινές ψυχές ποτες δε θαυμάζοντε μεγαλύτερα και ποτες στις μεγάλες ψυχές ο θαυμασμός δεν είναι μετριο.

Ο θαυμασμός είναι όρη της εύγενικής ψυχής : όρη άνοταλορηστη. Σχικά είναι ήρωικός, και για τό λόγο τούτο οι νιοι θαυμάζοντε καλοθέλητα έργο οι γέροι θαυμάζοντε λίγο ή δούθημα. Μπορούμε να μαςτε πειρησι στην καθημερινή ζωή, κι' είναι αλήθεια πως ο άθρηστος γεννημένος πρακτικός, δείχνει καλύτερα τραχέτητα δίχως να τό θέλει στην τάξη τών αισθημάτων του προς τήν κοινωνία και τήν οίκου γένεια. Ο θαυμασμός όμως είναι η παιθερότητα του τραχέτητα και η καθαροτερη μορφή της εγκατάλειψης του.

Θαυμάζουμε όποις όταν βρισκόμαστε στο μυστικό της συνείδησης. Μερικά ποταπί άτομα προδίδονται θαυμάζοντα, χρησιμοποιώντας τό θαυμάζομενο για ν' ασκημισουντε εκείνο που μισούντε για τό βρισουντε εκείνο που δεν είχε σε θέση να καταλάβει τον Γεννημένο σελάρη καταπνάνε γαρότερο από κλίση, έχοντα τό δικό σημάδι ποδών ή βρισιά. Ο έκακος τους είναι προσβολή, και δεν είναι δυνατό να μή θεωρηθεί σάν τέτοιος άγρο τούς βρισκει κακός ίδιος στο θαυμάσιο τόν έαυτο και τή βρισιά κι' άγρο δέ δίχουνε λεπότερη άδυστρασιά από σφρακτό όσο και στην προσβολή εκείνου που δέ σέβονται.

Ζούμε για τό προτιέουμε και τό να ζει είναι να νικας τόσο για τήν επιστημη όσο και για τόν έγκρητα. Πολλά όμως είναι τα είδη τών προτιέων κι' η βασιλεία του Προρηθία πανο στο βράχο του δεν είναι κάτι που μπορεί να νοήσει τας ποτακός σελάρη, γιατί κι ο ίδιος ο Ηρακλής δεν τό καταλαβαίνει. Η εύγενικά καρδιά ζητά να βρισκείται δίχως υπερσάσια σκεπτατι το αντίκειμενο του θαυμασμού της. Έπειτα όπως η θέληση του Προρηθία δεν εγκαταλείπει ποτες τόν άνδρηστο τόν άξιο πούτο του όνοματος, φρονι σγα σγα στο θαυμάσιο ένας πούτος κατακτησης. Ο Θεός που προτιέει και ο άνδρηστος που θαυμάζει.

Ός ένα σημείο γενόμαστε κύριοι εκείνου που θαυμάζουμε, και γινόμαστε κάτοχοι εκείνου που δεχτήκαμε με άρκετή δύναμη. Κι' έδω ακόμα εκδηλώνεται και φανερώνεται η δύναμη, καταπνόντας να δημοσογούμε εκείνο που πλέρια καταλάβαμε. Τό δέ όραιότερο είναι πως θαυμάζουμε τό που δεν άρέζαμε στην άρχή. Άληθινός θρίαμβος του πνευματος ! Τό είδος αυτό του θαυμασμού είναι ένα γόμνασμα της δύναμης και μια υπέροχη άσκηση.

Νά ο σφρακτός που δείχνουμε πάντα στον Γκαίτε και τόν Πασκάλ και συχνά στον Μιχαήλ Άγγελο. Δεν τούς τό συζητούμε ποτέ μόνο όταν δεν τούς καταλαβαίνουμε. Τόν αισθηματικό έρωτα τόν εγκαταλείψουμε σ' έναν έρωτα πνευματικό, λιγότερο γλυκό, πλουσιο και άφθονο από τόν άλλήλως, έρωτα όμως που ξεπερνά όλα τα είδη του έρωτα στην άγια καθαρότητα και τήν άνδρική βεβαιότητα.

Grenoble, 2-9-20.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΕΡΑΛΛΕΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ: "PEDRO CAZAS".

Ο «Λόγος» έδωσε σε προηγούμενο φυλλάδιο τον ένα κριτικό σημείωμα, γραμμένο απ' τόν κ. Οικονομίδη, για τό ρομάντζο του κ. Φ. Κόντογλου τό «PEDRO CAZAS».

Μέσα στο σημείωμα αυτό — πολύ σύντομο για τό έργο που έκρινε — εξέταζονταν περισσότερο οι ιδέες που έχει για τή φιλολογία ο συγγραφέας παρά τό έργο του. Γ' αυτό δέ θέλω, βέβαια να κατηγορήσω τόν κ. Οικονομίδη. Άλλα είναι τα σημεία που είναι αξιωματικώς σ' αυτό τό πολύ βιαστικό σημείωμά του.

Τό βιβλίο για τό όποιο καταπιάνομαι να γράψω κι' εγώ σήμερα, δεν είναι από κείνα που μπορεί να κριθούν τόσο εύκολα. Μας παρουσιάζεται μ' αυτό μια εύκαιρία και χάρη γιατί καταπιάνομε να γράψω γι' αυτή. Είναι η εύκαιρία αυτή αποδαία για τή νεοελληνική φιλολογία γιατί να έαι τέλους ένα βιβλίο με περιγραφή πρώτης δύναμης.

Ο κ. Κόντογλου πρέπει να κριθεί ως ζωγράφος μαζί και ως συγγραφέας, γιατί — όπως θα τό αποδείξω παρακάτω — και τό δυό τ' αντιπροσωπεύει πολύ άξια.

Πριν εξετάσω όμως και τις δυό μεριές του βιβλίου αυτού, ής μ' επιτρέξουνε οι αναγνώστες του «Λόγου» να τούς πώ πως δεν ε'μαι από κείνους που εύκολοενοποιάζονται άπονα γράψω, για να μή με κατηγορησουν, προχαρώντας, ως πολύ ενδοσσοιόδη, και πολύ υποχωρητικό, ως άνδρηστο που πήρε τήν πέννα στο χέρι για να γράψει έπαινετικό διθέρημα κι' όχι κριτικό σημείωμα.

Και πρώτ' απ' όλα θέλω να πώ σ' όλους εκείνους που ταραχτήκατε με τις απαιτήσεις του συγγραφέα του «PEDRO CAZAS», πως ο κ. Κόντογλου ήξερε τί έλεγε όταν εισήχοντε τή νεοελληνική διηγηματογραφία με «λιμάν μπαλου», και πως έχει δικιο σέβοντάς μας ως τό άκροτήσιο της Καλής Έλπίδας για να πάροσση λίγο άγρο. Μειονομε όλοι, τώρα τελευταία προ παντός, κολλημένοι σε στρεβιά στην ήθογραφία της όποιος τό Α και τό Ω είναι ο Πελοδιαράντης ο

όποιος δέν αφήκε μητ' ένα ψύχαλο για τους κατοπινούς— «Ο γαλάζιος μας ουρανός» κατάντησε ξεπλυμένη άκοναφέλλα κανενός άτζαμή, κι' «ό βασιλικός μας» στά χέρια μερικόν έγινε παλιοχόρταρο.

Αυτό και κάτι τέτοια μ'ας κάνανε τόν νεοελληνικό μας μπαχακί κι' εγώ δέν ξέρω τι, και γι' αυτό φρονώ πώς καλά θά κάνουμε, κατά την υπόδειξη του κ. Κόντογλου, να καθαιρέσουμε έξω και ξένο, άλογο, και να τρέξουμε σέ ξένους κάμπους για μιá στιγμή, αφού αυτό είναι ένα μέσο για ν' απολεντερώσουμε και να εξυγιάνουμε τη σκέψη μας από τόσο κοινά προύματα.

Ο κ. Οικονομίδης κάπου δέν άρνιέται, με μιάν άσύστηρή επίκριση, πώς «πρωτότυπες σκέψεις δέ λείπουν άπ' το βιβλίο του συγγραφέα μας».

Αυτή ή κατά συγκριτάβωση άναγνώριση έχτος από του όχι πειράζει ένα συγγραφέα του κύρους του Κόντογλου, πειράζει και μένα, και κάθε άλλον, που πραγματικά λογάριασε την άξία του βιβλίου αυτού. Είμαι της γνώμης πώς πρέπει να ξεγιγουμε περισσότερο τα λόγια μας όταν πρόκειται να κρίνουμε ένα βιβλίο σαν τό «PEDRO CAZAS», όχι μόνο άπ' δικαιοσύνη, αλλά κι' από σεβασμό προς τόν έαυτά μας. Κι' αν δέν έχουμε την κόλμη να παρουσιάσουμε έναν συγγραφέα, να μ'ην πέφτουμε έξω κι' έρχόμαστε σέ αντίφαση με τόν έαυτό μας, φωνάζοντας: «... να! επί τέλους ένα πρωτότυπο βιβλίο!» Κι' όταν σκέψουμε μοιραία τό κεφάλι και κάνουμε μιá τέτοια όμολογία καθαρή και ζύστερη για την άξία του βιβλίου, τάλλα όλα μου φαίνεται πώς περιτεύου.

Τό «PEDRO CAZAS» είναι πέρα για πέρα πρωτότυπο βιβλίο. Γιατί όταν άρνιστώ τη μεγάλη του αυτήν άρετή, τότε, με την άλήθεια, δέν ξέρω ποιá είναι τά πρωτότυπα βιβλία.

Κοί τώρα άς έρθουμε στο θέμα μας:

Είπα πιο άπάνω πώς τό «PEDRO CAZAS» (καθώς και κάθε βιβλίο του είδους του) πρέπει να εξετασθεί ξεχωριστά, από δυό μεριές: ως ζωγράφομα (περιγραφική) και ως γράφημο.

Όταν ζητώ τό ξεχώρισμα των δυό του αίτιών ιδιοτήτων, δέν πρέπει να με κατηγορήσουν.— Φρονώ ότι, έτσι πρέπει να κρίνεται κάθε βιβλίο.— Θέλοντας να κάνω αυτή την καινοτομία, άς πούμε, στην κριτική, θέλω πρώτα να διευκολύνω τό έργο μου. Δέν έχω σκοπό ν' αντιστρατευθώ με τό Λίσιγγ, ό όποιος θαυμάσια στον «Λασκόοντά» τον μ'αξ ξεχωρίζει τά έργα της ζωγραφικής και της ποίησης, αν κι' εδώ δέν πρόκειται για ποίηση, μολονότι έχω την ιδέα πώς μερικά μέρη του βιβλίου αυτού μπορούν να συγκριθούν με τά καλύτερα έπικολυρικά μας τραγούδια.

Σ' ένα βιβλίο, στο γράφημο καλύτερα, ύπόκειται ξεχωριστός τρόπος για ζωγράφομα, ό τρόπος που δέ θέλει να ζωγραφίσει εικόνες, αλλά, που θέλει, να δείξει ως έναν βαθμό, ποιές είναι οι εικόνες αυτές. Σ' αυτό χρειάζεται πρώτα φαντασία. Όταν θέλουν κανείς να ζωγραφίσει με τό λόγο όπως ό ζωγράφος με τό κραγιόν και τό χρώμα, θά ξεπέσει άναπόφευκτα στην άλληγορία ή έποια θα τό μπερδέψει όλα. Αυτό θέλει να πει και ό Λίσιγγ στο περιαιποίδαστο έκείνο σύγγραμμά του.

Αυτά τά λόγια τάγράφω γιατί θά τά σχετίσω μ' αυτά που θέλω να πω παρακάτω και με τά όποια θ' άποδειξω πώς ό κ. Κόντογλος, πρώτος, μέσα σ' όλη τη νεώτερή μας διηγηματογραφία, κατάφερε να συνδυάσει για κοινό σκοπό, τό ταλέντο του ζωγράφου και του συγγραφέα μέσα στα τεχνικά όρια που θέτει ό πε-

ρίφημος συγγραφέας του «Λασκόοντα», παίρνοντας άφορμή άπ' τό συνώνυμο γλυπτικό άριστούργημα των ρωδίων καλλιτεχνών της άρχαιότητας.

Ο κ. Κόντογλου τόσο παραστατικά ζωγραφίζει με τό λόγο, που καταντά πολλές φορές κανείς να πιστέψει πώς βρήκε έναν καινούργιο τρόπο για ζωγράφομα μπαταλιέροντας τό κραγιόν και τό χρώμα. Μιά τέτοια μεγάλη άρετή χρειάζονται για να γραφτεί τέτοιο ένα βιβλίο: την άρετή της υπερφυσικής σχεδόν περιγραπτικής δύναμης. Όταν διαβάζει κανείς τό «PEDRO CAZAS» δέν έρχεται να όμολογήσει πώς ό συγγραφέας του είναι άπ' τους πιο ώριμους, και πώς δέν ζαλιζονται και δέν ποτακεφαλιζονται καθόλου γράφοντας το. Πώς όλα τάβλεπε προστά τον με μιάν όλύμπια γαλήνη, μ' ένα μάτι ότεήσιο που τίποτε δέν του ξεφεύγει και που μπήγεται βαθειά στη σκέψη...

Αντιγράφω τόν άνθρωπο θαυμάσια όταν παραθέσω τά λόγια του αυτά:

«Εδώ στο νησίκι μου είμαι βασιλιάς. Πρωτατώ με μεγάλα βήματα, τίμαι στο κέφι και καταλαβαίνω τό θεό και τους προγόνους μου να μου κρατούν πιστοπλή συντροφιά.» Είπε σέτος αυτός. Δέν έχει καθόλου άδικο (ταν άπορεί με τόν έαυτό του που τό τυχε να τυπώσει ένα βιβλίο. Όλα τ' ανθρώπινα—κι' ή άδυναμία της φιλοδοξίας για τό τυπωμα ενός βιβλίου μαζί, του φανόταν κατίτις άγνώστο και περίεργο. Ο Κόντογλος; είναι ένας ισχυρός συγγραφικός όργανισμός. Αυτό μ'αξ λέει τά λόγια του προλόγου του κι' όλο τό βιβλίο του, που τό τυπώσε από περιέργεια, θαρρείς, κι' όχι φιλοδοξία. Γράφει άφελίστατα, άνεπιτίδεντα και δυνατά, σε σημείο που νομίζει κανείς πώς παρακολουθεί τόν συγγραφέα και τά πρόσωπά του ζώντας τη ζωή τους αυτή, την όποια τόσο παραστατικά άποτύπωσε μέσα στις 82 σελίδες του «PEDRO CAZAS».

Η σκέψη του μοιάζει τη μέλισσα που τόχει πολύ φυσικό να πιταζει από τό μυρωμένο και δροσοστάλαχο ρόδο στο άνθισμένο θυμάρι του βουτσό, κι' από την παρθενικά τη μαργαρίτα ως τη λάσπη της άκροποταμιάς.

Όσο για την όπλότητα και την άφέλεια της φράσης του καθώς και την βαθειά είλαγκένεια των λεγομένων του, άς μαρτυρήσει έπ' τις πολλές, τον φράσεις, αυτή:

«... Κάπου κάπου, βγαίνουν στη στεριά ένα δυό ψαράδες και μιάσμε για τά βάρσυνα του κόσμου».

Αφήνω τά λόγια του δίχως να τά κρίνω, αφού τόσο βαθιά τά τουάθω είναι ή καλύτερη κρίση— καθώς και για κάθε βιβλίο που θέλει να λέγεται άληθινό. Θα προσπαθήσω να παραθέσω κι' άλλα παραστατικά του κομμάτια που ή περιγραφική τους δύναμη καθώς και ή αισθητική τους φωτεινότητα προβάλλουν άφανταστες— Διαβάστε:

«Αυτή τη στιγμή μου φαίνεται πώς βλέπω άντίκρου, άπάνω στον τοίχο, την Concorde του Παρισιού γεμάτη νευρικά κόσμο που μνηστημαίνει μελαινιασμένος στο κρύο. Έγω τρέβο τά χέρια μου μέσα στο ζεστό καλόφι μου, διαβαζοντας τόν Robinson Crusoe— Προσείτε την σαφταριστή άντίθεση της εικόνας αυτής. Φαντάζεστε σαν κληματογραφική ταινία στον τοίχο την πολυθόρυβη Concorde, και κρυψέστε κατόπι από τό αίσθημα που κυριεύει τόν άνθρωπο ό όποιος φανταίζεται ένα ψυχρό μέρος, τό δρόμο έξωφρα όταν χιονίζει, και που από χαρά τρέβει τά χέρια του γιατί αυτός βρίσκεται στα ζεστά.— Είναι τόσο πολύ φυσικό συναισθημα, με και τόσο άπλο, που σ'αξ γοητεύει γιατί ό συγγραφέας τόχει άποδώσει μ' έναν έποδειγματικό τρόπο— Διαβάξτε άλλο:»

όλα ντυμένα με τόν ύδατο, τόν άραχνέιο πέπλο τού παραμυθιοῦ. Τά λόγια του εἶνε μονακά. Εἶναι ένας άνθρωπος πού ύποφέρει από τήν παρουσία τῶν ὁμοίων του, κι' αἰσθάνεται τόν ἑαυτό του εὐτυχισμένο στήν ἐρημιά, ὅπου καί μᾶς τραγουδεῖ, μᾶς διηγείται τό παραμῦθι του . . . Οἱ ἰδέες του εἶνε σά βαρύτερες ὑπὸ κρουσές ἀπό λυρικό του αἶσθημα . . . Εἶνε ὁ ἄνθρωπος πού στή βουβή μυστικοπάθεια, πού σά Θεϊκή Λειτουργία γίνεται γύρω ἀπ' τό μυστήριον τῆς φύσης, αἰσθάνεται τόν ἑαυτό του ἀπαλλαγμένο ἀπ' τίς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, κι' ἔρχεται σ' ἐπικοινωνία μέ τά ἐντός κι' ἔξτός του πνεύματα πού χορεύουν ἕναν δαιμονισμένο χορό . . .

Εἶνε ὁ στοιχειωμένος πού τόν κλέβαν νεράιδες καί χίλια δυό ζωτικά στήν ἐρημιά πού κατοικεῖ. Εἶνε ὁ φιλόσοφος καί ποιητής πού ὀσκητενεῖ. Ἀπό τό παιχίδι πέφτει στό φιλοσοφικό ρεμβασμό, ἀπ' ὀργισμένος βλέποντας «τήν ἀτέλειωτη θάλασσα δοκροῦζει σάν παιδί πού σκαλίζει τίς τσίστες του καί κάτι βρῖσκει νά τοῦ δροσοῖσι τό λαρόγγι.»

Μόλις ἤρτε σ' ἐκείνους τούς τόπους γνώρισε τόν Ὅσσο — πού χρησιμοποιεῖ καί ἤρωας τοῦ βιβλίου του. Μαζὺ μ' αὐτόν, ὁ κοσμοκράτορας τῆς πολυθρόνης πολιτείας ἄνθρωπος θέλει νά χρίσει τό καλυβάκι πού ὀνειρεύτηκε (ὅπως εἶδαμε παραπάνω.) Κόβουν κι' οἱ δυό τους ὅπ' τὸ βουνο πέτρης. Μὲ παιδικασία χαρά μᾶς λέγει :

«Τὸ σκεπτικὸν ἦταν σά ζωγραφιά. Τὶ ὀμορφα ! . . Ἦμουν σάν πιωμένος. Εὐλογημένα τὰ θεμέλια σου ! Ἦ εἰρήνη σέ χαϊδεύει. Ἐδῶ κοντὰ σου θ' ἀναπαντῶ μιά μέρα.» Τρίβει καί πάλι τὰ χέρια του ἀπὸ εὐτυχία, ὅπως κι' ὅταν τὸ φανταζονταν, καί κομψώνει τὸ σκεπτικὸν του σά νάθελε, λέγει, νά τήν κλείσει μέσα στό ρόδα του . . .

Μέσα σ' ὅλα αὐτά ζεῖ καί ἀξάνεται ἕνας ξεχωριστός ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος μᾶς διηγείται μιάν ὀμορφη ἱστορία μέ μιάν εὐλακρύνεια πού σέ ὑποτάζει, ὅπως εἶνα κι' ἄλλοῦ. Μ' ὀρέσουν πολὺ μερικοὶ στοχασμοὶ του, ἴπως αὐτός :

«Ἦ ζωὴ εἶνε λέγη καί σπάνια καί χάνεται μέσα στό χάος πού λέμε Γῆς καί Νερό ! . . Λέγω μέσα μου : Κάθονται μέ σιωπὴ καί περιμένουν τὸ τέλος τοῦ κόσμου . . . Τὶ ἰδέα κι' αὐτή ! . . . Μά καλά καλὸ δέν εἶναι αὐτό πού θέλω νά πῶ . . . Ὅταν τ' ἀνταρξέω θεράμαι τὰ λόγια πού ἔγραφε ὁ Ριτσιόλης κατὸν ἀπὸ τὸ χάρτη τοῦ πεγγοριῦ : «Ἐδῶ οὔτε ἄνθρωποι κατοικοῦν, οὔτε οἱ σκιές τῶν πεθαμένων ἔρχονται». Μουρμουρίζω: Τί γίνεται ὅσως αὐτὴ τῆ στιγμή στὸν πᾶτο τοῦ ὠκεανοῦ . . . Κάθονται κάμπουση ὄρα σάν κοντός, λές μοῦθιασε τὸ μυαλό μου ! . . .»

Βαθυστόχαστα λόγια ποιητῆ μαζὺ καί φιλόσοφου. Πρωτότητα μαζὺ καί παραστατικῆ. Σκέψη δυνατῆ, πού σέ ποιεῖ τὸ κούτελο, πού πραγματικά σοῦ εἰσπιδιάζει τὸ μυαλό ! . .

Κάποτε ὁ συγγραφεὺς πέρνει ἕνα ὄλιος διόλον βιβλικὸ ἔπος :

«...Ἐνα κοιλὶ κράζει πετώντας πάνου ἀπὸ τῆ στέγη καί βγαίνει νά τὸ δᾶ . . ἀκούγω γιὰ μιὰ στιγμή τὸ δυνατὰ φτερά του πού τὰ κουνά βιαστικά κι' ἔπειτα χάνεται σάν θάμα ! Ἀπομένω σὺλλογημένος . . . Πολλές φορές ὅστερα ἀπὸ ἕνα τέτοιο τυποτύγιο περιστατικὸ πάνω τὴν προσευχὴ μου . . . Ὁ οὐρανὸς εἶνε ἀνοχτός. Μέσα στὰ βαθνὰ νερά μυριάδες ψάρια καί θηρία . . . Ἀπόγε λίγω πρὶν βουτίζει ὁ ἥλιος ἐνημήθηκα τούς ἄνθρώπους . . .»

Παρακάτω μᾶς ζωγραφίζει πάλι μέ χτυπητὲς πινελιές καί ἄδρες γραμμὲς πολὺ πειρου τεχνίτη, τὴν κακοκαιρία τοῦ τόπου ὅπου ξετυλίχτηκε ἡ ἱστορία του :

«...Πρώτη φορά βλέπω τέτοια ὀργή. . . Ἦ λύσσα του (ἀγέρας) ἔχει ἀλλάξει τὴν ὀψη τῆς γῆς, σέ τέτοιο σημεῖο, πού μᾶς στέκει δύσκολο νά γνωρίσουμε τὸ μέρος πού ἔχομε μπροστά στὰ μάτια μας. . . Εἶμαστε κουβαριασμένοι, μέσα σ' ἕνα χάος. Αὐτὴ τῆ στιγμή ἡ θάλασσα δέν κρατᾶ πια τίποτα πού νά εἶναι γιὰ μάτια ἀνθρώπινα. . . Τὰ μικρὰ κύματα εἶναι πικρὰ καί τρέχουν γρήγορα γρήγορα, βγάζοντας ἕνα κοῦφιο σφύριγμα δέν ἀφρίζουν διόλου, μονάχα κίτι μεγάλες φούσκες ἀνάρρες καί ἄχρωμες πηδοῦν ἀπὸ παντοῦ ἀπάνου στό νερό. . . Ἦ ἐρημιά ἀφίγγει τὸ λαρόγγι καί σκουπώνει τὴ σκέψη. Τὸ φῶς τῆς μέρας εἶναι κίτρινο καί θαλό, σάν νά βλέπουμε μέσ' ἀπὸ χρωματισμένο γυαλί μπουτιλιῆς. — Λές εἶναι ἡ τελευταία μέρα τοῦ κόσμου. Δέν φαίνεται ἕνα κἄν φτεράκι μέσα στὸν οὐρανό. . .»

Τὸν ἤρωά του, τόν Ὅσσο μᾶς τὸν ζωγραφίζει μέ μιὰ θαυμάσια τέχνη. Ἐχει δίκαιο ὅταν μᾶς λέγει πῶς τόν Ἐσπανιόλο αὐτὸ τὸν εἶχε στήν καρδιά του. Ὅτι ἔγραφε γι' αὐτόν ἀπ' τὴν καρδιά του βγαίνει. Ἀπ' τίς πρώτες μεγάλες του γραμμὲς μᾶς τὸν σηλοῦνε τετράγωνο, ὅπως καί στό σκεπτικὸ, μπροστά μας. Εἶναι ἕνας αἰωνόβιος μυθικός ἄνθρωπος ἕνα εἶδος ἄγγιανθρώπου μαζὺ καί ἡμερου. Θέλω νά πιστέψω πῶς τὸ πρόσωπο αὐτὸ χρησιμοποιεῖ σέ πολλὰ σημεῖα, γιὰ σύμβολο μερικοῦν φιλοσοφικῶν του στοχασμῶν, ἂν καὶ ξέρουμε πῶς ἡ διήγησή του, ἔχει τόπο παραμυθιοῦ.

Ἐχει ὁ ἤρωας του — γιὰ αὐτὸ σχεδὸν εἶναι τὸ κύριο καί μόνο πρόσωπο τῆς διήγησής του, ἔξτός ἀπ' τὸν συγγραφεὶ, βέβαια, ὁ ὅποιος παίρνει μέρος φανερὰ πια κι' ὄχι μόνο σκεπτικῶς στήν ἱστορία του — μεγάλη καρδιά ἐγγενεῖα, ἀντίθετα με τὴν ἄγρια κατάσταση τοῦ, καί δέν μιλεῖ, λέει, παρὰ ὅταν θέλει νά τοῦ κάνει καλό.

Γιὰ τὸν Ὅσσο, λοιπὸν, λέει :

«Τὰ λόγια του εἶναι γιὰ μένα ὅπως πολῆτιμα σκεπτικῶν σιωπῆς ἀπάνου σ' ἕνα τραπέζι σκεπτικῶν με μαύρη τοῦχα». Ἦ σιωπὴ του τοῦ πέρνει διάφορα συναισθήματα καί ἡ φωνὴ του δέ μοιάζει μέ τίποτα. «Ἦταν, λέει, βουβός ὅπως ὅλα τὰ μεγάλα τὰ πράματα ὅπως ὁ Θεὸς καί ὁ Ἄδης». Καί περναίτου :

«... Τὰ χέρια του ἦταν κοντὰ, ἀλλὰ οἱ πελώριοι γρόθοι του πού ἦταν χρησιμοποιοῦντο σήντα μακριὰ ἀπ' τὰ πτερά του, ἔφταναν ἀπάνου ὅπ' τὸν ἄγκυρο. — Ὁ δεξιὸς του ὄρος ἔφτανε ἴσως ἀπὸ τὸ βάρος τῆς φουχτας πού ἦταν χοντρήτερη ἀπὸ τὴν ἀριστερή ἂν καί τῆς ἔλειπε ἕνα δαχτυλὸ κομμένο ἀπ' τὴ ρίζα. Ἦ κοιλία του ἦταν χωμένη κι' ἔκανε πια ἔχρωματικὸ τὸ πλάτος τοῦ στήθους: τὸ κλουβὶ τοῦ σπέρματος του ἦταν τόσο ἐφύγετο, πού λογάρισα πῶς θά χωροῖσε δυό ζωγράφια πλερόνια. Διατηροῦσε τὸ ἀνοιχτὸ βόδιμα τῆς κουβέρτας. Ἀπ' τὰ πόδια του ἔλειπε ὀλότελα τὸ γαῖθρι κι' οἱ πατούνες του εἶχαν καταντήσει ἴσως ὅπως τῆς ἀρκοῖδας καί τῆς σκλήρες, πού τὸν ἄκουγα ὅταν περπατοῦσε ἀπάνου στὶς πλάκες, σά νά φοροῦσε γόβες. Τὸ κεφάλι του ἦταν γυμνὸ καί τεράστιο, καί δυό ἀλαφρές μύτες ἀπάνου στὰ βρεγματικὰ ἔδιναν στό κούτελο ἕνα τετράγωνο περιγράμμα. Τὸ πρόσωπο του ἦταν σπῆμένο ἀπὸ βλοσιὰ πού σέ πολλές μερὲς ἦταν πικρὴ καί βαθνὰ ὅπως οἱ τρέπες τοῦ φελλοῦ. Ἐνας ἀληθινὸς γόρδης ἀπὸ ρυτίδες: σάπαζε τὸ κούτελό του ἀπάνου ἀπ' τὸ ἀριστερὸ φρόδι: τὸ στόμα του ἦταν χωρισμένο ἀπὸ μὲ μαχαιριά πού ἄπλωνε ἄχτυπητὰ ἀπάνου στό δεξιὸ μάγουλο ἀπὸ ἀλλοῦ ὅπως ἄπᾶνον

σ' ένα τζάμι. Τα μάτια του ήταν βαθιά, πέρα απ' όσο μπορούσα να πιστέψω για ζωντανό άνθρωπο.

Και τώρα τελείωσε το σκίτσο του ήρωά του. Παρατηρήσατε τις άδρες γραμμές που έγραφε και πού είχε τοποθετημένες αμετάκλητα σε βαθμό που δεν μπορεί κανείς να τις μεταθέσει ούτ' ένα χιλιοστό του σαντιμού. Ποτέ δεν θά σφρασσούν επί τη μνήμη σας. Ο κ. Κόντογλου, το ξαναλέγω, είναι πρώτης τάξεως ζωγράφος που ζωγραφίζει όχι μόνο με το κραγιόν αλλά και με το λόγο...

Βιάζομαι τώρα να έρθω στην τιτανική, την ασύγκριτη εικόνα της πάλης του Όσσο με τη μητέρα γη, που τόν θάφητε στο τέλος.

Η περιγραφή της φτάνει και ξεπερνά τις καλύτερες. Εκείνο το σημείο του βιβλίου είναι, για μένα, το ωραιότερο.

Έχει μιάν όμηρική τελειότητα.

Δε μη φαίνεται παράξενο αυτό που λέγω, κι' ως μη το νομίσουν υπερβολή.

Άρχίζουν λοιπόν (ό συγγραφέας κι' ο ήρωάς του) να σκιάζουν ένα λάκκο για νερό. Εκεί που έσκασε ο Όσσο μίλησε μιά φωνή — τρέχει και τόν βρίσκει με τη ράχη άκουμπισμένη στον τοίχο του πηγαδιού και με τα χέρια ελάνου στα λυγισμένα γόνατα έτρεπε σήκωσμος και το κεφάλι του κρέμονταν πάνω υπό το στήθος του. Τα χέρια του ήταν ξεβαμμένα κι' απ' το κοτέλο του πηδοσαν χοντρά κόμποι ιδρώτα. Τόν είχε πλαιώσει το χώμα και ο άρμος μέσα στο πηγάδι που έσκασε και πού του είχε πιασμένα τα πόδια και την πλάτη. Ψυχομαχούσε σαν Τιτάνας και το ψυχομαχητό του σκορπά τη φρίκη σ' εκείνον που τόν βλέπει.

Ο ίδιος, χωρίς ν' άνοιξει τα μάτια που τού πάλκισε ένας στρόβιλος με το χώμα, ακάλωσε, λέει, έξω απ' το πηγάδι, βλιστημώντας και κάθησε σε μιά πέτρα για να μην πέσει από την ταρραχιά του.

Για μιά στιγμή θάρρασε πως βρισκόταν στο κατώφλι της ζωής.

Η σσηγή αίτη σκορπά τη φρίκη και τόν τρέμο μοιάζει σόν κι' εκείνος της Λαντικής Κόλασης που νεκρώνουν την καρδιά με τη ζοφροσύνη τους, τη δυνατή παραστατικότητα που σε κάνει να ριγιάς από φόβο... Όταν την διαβαζεις ένα κακό γίνεται μές στο μυαλό σου που σαλεύει, κι' αίστανεσαι για μιά στιγμή τόν έαυτό σου στη θέση του συγγραφέα, ο οποίος με μιά στυγερή γοργότητα διηγείται παρακάτω όλα τα στυγερήματα που έγινωσαν απ' το τρομερό αυτό γεγονός, που γένησε σ' ένα έρημικό τόν βορειών χωρών τοπο που η άγριαδα του σε στοιχειό μουγγό π' ανιέται στα θαλασσινά και τα σέρνια μολυβένια πλάτη.

Για μιά στιγμή ο συγγραφέας καθοίνεται, ο άνθρωπος κλονίζεται, έτοιμάζεται να σφρασσει και συνέρχεται «άπο το λυπηρό βρογγιτό του άνιου μέσα στο χάος τόν βράχων» απ' όπου τ' ο μάλι ή φύση και τού ξεπνά μέσα του το αίστημα της αυτοσυντήρησης.

Τόν ξαναπέρνει όμως ο φόβος και δεν δύναται να κρατήσει τα δόντια του που κροτούσαν. Περνά αρκετή ώρα, μά δε θέλει να τόν άφίσει ακόμα, είνε μιά ανθρώπινη αδυναμία που χάνεται σερνά σιγά.

Στο άναμταξέ ο Όσσο παλέψει άπειλιστικά μέσα στο πηγάδι με το θάνατο, και βροχιάται: Ουά... ουά... Η φωνή του είναι σόν σκούλου που τοβόλασαν το πόδι. Όταν έπαψε, κράτησε μιά σύντομη σιωπή, κι' έστειρα μιά λυπητερή φωνή ανθρώπου χείμας απ' ασιά του. Είπατε πάλι ο Όσσο που πέθανε, λυσοσπέντος.

στην έρωλιά της γής. Έκλαιγε, παρακαλούσε: Ξεκούρασε με, senhor Leocadio! senhor Leocadio! Έπειτα άρχισε να φωνάζει, να κράζει με φριχτές φωνές και σε λιγη πετάχτηκε έξω απ' το λάκκο και στάθηκε με τα πόδια χωμένα στα χώματα. Το πνεύμα του ελάνοιχτο που έκανε τόν ίδιο να παγώσει. Το λίγο φως της ημέρας που κρητύπη ακόμα τόν φώτιζε αρκετά (tableau). Στο κοτέλο του είχε μιά πληγή, και από άρχιζον τα μαλλιά, και το αίμα έσταζε απ' την άκρη της μύτης του... Τα α του σαγώνι ήταν πεσμένο και ξεκλήδωτο, κι' ελάνου απ' άχειλι, που κρέμωσταν κατάμετρο όπως της άρκοόδας, αναπαύονταν η μεγάλη του γλώσσα, ενώ ένας άφρος άσπρος έβγαινε άδιάκοπα μές απ' το στόμα του με φριχτή άφθογία.

Έχει πάλι την έκτροματική εικόνα της κατάστασης του ήρωά του, μπροστά σας. Δεν προχωρώ περισσότερο γιατί κοιτεύω ν' αντιγράψω όλο αυτό το ώρατο κομμάτι — σφάλμα έμωσ που δεν με κόβει να ξεφεύγω απ' το σκοπό μου. Σας σιστηνω να το διαβάσετε μόνοι προσεχτικά για να καταλάβετε τί θησαυρό κλείνει.

Άλλωως θα έπρεπε να μεταφέρω άκέραιες τις δέκα έκτινες έκτινες σελίδες μέσα στις οποίες είναι ιστορημένο με σπάνια τέχνη ο θάνατος του Leocadio Calvo.

Τις άλλες ιδιότητες του βιβλίου αυτόσ δε θέλω να τις εξετάσω — είπα το λόγο στην άρχή της μελέτης μου—.

Παρακάτω είχα πεί πως δε λείπει ο συμβολισμός απ' το βιβλίο αυτό. Προχωρώντας σ' ένα επίλογο θα ποδοδείξω περισσότερο αυτό που είπα. Κι' ο επίλογός του είνε ένα όραμα πεζό τραγούδι. Ολοφάνερος ένας δίκομος έρωισμός άνθρωπου ο οποίος έχει στυγερή της τελειότητας εκείνον που μās έγραψε, και που δυσκολεύεται να χιεύει το γεγονός πως τόσο πίστεψε σ' αυτά που φαντάστηκε και μās ιστορήσε. Λέει: «Δεν ξέρω πως δεν πέθανε η ψυχή μου, βιασμένη να παραδεχτεί για άληθινά ένα πράγμα, που θάταν ψέμα για όλες τις γενιές τών ανθρώπων, που έχουν αιώσει απ' τη σφαιρα μας!» Και κολακειέται, μ' όλο τον τό δίκομο, στη σσηγή αίτη: Μά ο Κόντογλου δεν σιαματά ως αυτού: θέλει να μās υποτάξει τελειωτικά, να μās χάνει να πιστέψουμε τα λεγόμενά του, θέλοντας να μās σκορπίσει κάθε σσηγήμια άμφιβολία και δυσπιστία: Έχει ανάγκη απ' τη πίστη μας. Λέγει: «Ο πιο τυποτένιος άνθρωπος θάταν άδελφός μου, άν έδινε μιά μικρή πίστη στα λόγια μου». Ζητεί την άγάπη μας, που μās είνε πηρε ολόκαιρη. Σ' εκείνον που θά τόν αγαπούσε, με μιά παιδική, άδολον άνθρωπου άφέλεια, λέει πως θά τού πολούσε, την ψυχή του!...

Μά, το ακούληκι της άμφιβολίας του τρώει πάλι το μυαλό του μέσα στο όποιο γράφον πράγματα που δεν τά είπε κανένας, μά που κι' αυτός δεν μπορεί να τά πεί. Κατά τη γνώμη μου, στο σημείο αυτό άποθεώνει τη σσηγή του πειά...

Η άλληγορική του αυτή πρόλοση είνε το στεφάνωμα του το κρασί της είναι βαρό...

Παρακάτω λέει πως η καρδιά του τρέμει και χτυπά σόν να περιμένει κάτι φοβερό!... Ίσα; την παραγνώριση και την καταδίκη από κείνους που δεν μπορεί «να συχωρέσει» κι' απ' τοις οποίους η τύχη είνε σιρονικά — κάθε συγγραφέα τόν αναγκάζει να ζητιανέψει την άγάπη τους και να τους πλύνει τα πόδια. Λυσοσά και στεναχωριέται γι' αϊτό. Ζητά, έχει την ανάγκη του κοινού και το βρίζει, γιατί όλα μπορεί να τά ζητήσει ένας συγγραφέας απ' αυτό, λέει, αλλά όχι

καί τὴν πίστη του. Κοροϊδεύει τὰ γούστα του λέγοντας πὺς γι' αὐτὸ εἶναι τὸ ἴδιο μὴ μύγα πού περνᾷ βολίζοντας καὶ ἡ καρπάνια τῆς Μόσκας πού ζυγίζη 180000 κοιλιά. . .

Ὁ συγγραφέας τοῦ «PEDRO CAZAS» δὲν ἔχει κανένα τοῦ συναίσθημα, καμιά του σκέψη ἀνεκμηστήρευτα. Ἐγὼ τὸν θαυμάζω γιὰ τὴν εὐλαχίαν τῶν αἰσθημάτων του. Εἶναι συγκινητικὴ ἡ νοσταλγικῆ του ἐκείνη θύμηση τῆς παλιᾶς του ἀγάπης γιὰ τὸ ἐρημικὸ νησάκι τοῦ Ὠκεανοῦ πού ἔζησε· εἶναι αἰσθαντικώτατα ἐκείνα τὰ ἀτελεύτητα λόγια τοῦ ἐλλόγου του. Ἄς τὸν ἀφήσω, σφραγίζοντάς με τὴν ἐπιθυμίαν μου, νὰ κλείσῃ γι' αὐτὴν :

«Ἡ νύχτες εἶνε ψυχρὸς καὶ καθαρὸς. Κάποτε κάποτε περνᾷ χαμηλά, ἀπάνω ἀπ' τὴ θάλασσα, ἕνα παραξένον σέντερο ἀερίδι καὶ κλωσμένο σὺν κοπρὸς ἀπὸ τουγάρο. . . Πάγω καὶ κάθουμαι κοντὰ στὸ κανάλι καὶ κυττάζω τὸν ἀέρινον βυθό, γιὰ νὰ δῶ τὰ περνᾷ κανένα ψάρι. Συχνὰ ἔρχεται στὸ κεφάλι μου ἡ ἰδέα πὺς εἶμαι μονάζος ἀπάνω σ' ἕνα ἀστρονεκρό. . . Κι' ὁμοίως ἀνάμεσα στὶς πέτρες βρῶσκω κάποτε κἀτι μικρὸ κρῖνα, πού δὲν τὰ εἶχα δεῖ ἔως τὰ τώρα. . . Ἄραγε γιατί νὰ χασμουριέμαι τόσο συχνά; . . Ἄνοιγω τὸ στόμα ἄθελα, χωρίς νὰ νοσταλῶ. Δὲν κοιμᾶμαι ὀλίγετα. . . Μοῦ φαίνεται πὺς πατὴς μου δὲ νοσταλᾷ».

Καὶ παραδίνεται στὸ βιβλικὸν αὐτὸν ὄραματισμό :

« . . . Ὄρες ὄρες καταλαβαίνω στὸ πρόσωπό μου ἕνα φέμμα ἀπὸ ἔσπιν ἀγέρα, πού μοῦ ἔρχεται μὴ μερσιδιὰ ἀπὸ θεοῦ. . . Δὲν ξέρω ποιὸς στανὰς φοβερίζει τὴ ψυχὴ μου. Κρημνίζουμαι μέσα σ' ἕνα ἔρημο, καὶ κρῖο χάος. Ἐχούτως πλάγῃ μου μίαν ἀχτίνα, πού κατεβαίνει . . . κατεβαίνει χωρίς τέλος. . .

Κυττάτε ! Κυττάτε ! Βλέπω καθαρά ! Ὁ οὐρανὸς κόβεται ἀπὸ ἕνα σταχυβουτὸ πλουμισμένο μὲ κἀτι μεγάλα λουλοῦδια ἀπὸ φωτιά . . .

Σὰ ν' ἀκούγω μὴ μακρινὴ ἀρμονία . . .

Ἐτσι συμβολικᾶ τελειώνει ὁ ἐλλόγος του. Στ' αὐτὰ μᾶς πραγματικᾶ ἀντιχεῖ ἡ μακρινὴ του ἀρμονία . . .

Τὸν διάβασα ἔως δέκα φορές καὶ δὲν τὸν χόρταινα. Πιστεύω τὰ ρήτ' ἔχει ἄδικο.

Μερικοὶ εἶπαν πὺς ὁ συγγραφέας τοῦ «PEDRO CAZAS» εἶναι ἐπιχειρηματίας ἀπ' τὸν Κνούτ Χάρσον. Ἐγὼ φρονῶ ὅτι μόνο στήν ἰδιαιότητα τοῦ χαρακτήματος τοῦ μοιάζει καὶ τίποτε περισσότερο. Ὁ συγγραφέας τοῦ «Πάνω» φαίνεται νὰ ξέρει καλά τὴ φύση τῆς στερῆς. Ὁ συγγραφέας μᾶς ξέρει καλά τὴ θάλασσαν καὶ εἶναι ἀπαραμύλλιος θαλασσογράφος. Ἐπιηρεσμένοις μόνο ἀπ' τὸν Ποί τῶν τοῦς ὄμοιους του εἶναι. Ἀκολουθεῖ τὸν ὁμόφρασμα τοῦ Ζολᾶ. Κανέναν ὄμοιον δὲν ἀντιγράφει μήτε στὶς πιὸ ἀσημαντὲς λεπτομέρειες τοῦ βιβλίου του καὶ εἶναι καὶ αὐτὸς τεχνουργημένος — πρωτότυπα μικροστολίδια — στὰ μεγάλα tableaux του.

Ἀναγκάζουμαι ὄμως νὰ ἔρθω πάλι στὸν κ. Οἰκονομίδη ὁ ἑπίλος λέει, πὺς τὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν εἶναι γερὸ ἔργον! Μὰ τίτες ποιὰ εἶναι τὰ γερὰ ἔργα; Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν ξέρω τίποτα πολλὰ γερὰ ἔργα.

Δὲ θέλω νὰ πῶ μ' αὐτὰ πὺς τὸ «PEDRO CAZAS» ἔρχεται τὴ σφραγίδα μᾶς μεγαλοφυῆς. Ὅχι. Μὲ τὴ μελέτη μου αὐτὴ θέλω ν' ἀποδείξω πὺς τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι γερὸ ἔργον καὶ θὰ ζήσῃ.

Τελειώνοντας θέλω νὰ πῶ δυὸ λόγια καὶ γιὰ τὴ μορφή τοῦ βιβλίου. Δὲ συμφωνῶ μὲ τὸν συγγραφέα πού τοῦ εἶναι τὴν ὀνομασίαν «ρομάντο» Ρομάντο, μὲ τὴν πλατύτερη σημασίαν τῆς λέξης δὲν εἶναι. Εἶναι διήγημα. Δὲ θὰ εἶχα καμιά ἀπίσχυση ἂν τὸ ὄνομαζε παραμῦθον.

Τὰ δυὸ τελευταῖα περὶ τραγουδία πολὺ καλά. Τὸ «Κύνησι» ἐπιχειρηματικὸν ἔως ἕνα βαθμὸ, ἀπ' τὴν Περσικὴν ποίησιν. Τὸ δεύτερον εἶναι ἕνα τραγικόν, παθητικόν, γιομᾶτο ἀδελφικῶς πόνου τραγουδᾷ πού συγκινεῖ γιὰ τὴν εὐλαχίαν ἐκείνων πού λέει. Καὶ τὰ δυὸ δὲν εἶναι, βέβαιον γιὰ τὸ μετριοφρονέστατον τίτλον «δοκιμῆς», πού τοὺς δίνει ὁ ποιητὴς τοῖς.

Αἰστανόμεθα τὴν ἐνάγκην νὰ σφίξω τὸ χεῖρ τοῦ κ. Κοντογιάννου Πήρε μὴ ἀπ' τίς πρώτες θέσεις πρὸς νεοελληνικὴν φιλολογίαν. Στὸ βιβλίον του πρέπει νὰ δοσῇ θέση καθὲ σοβαρῆ βιβλιοθήκῃ.

Πόλη, 1920

ΦΟΙΒΟΣ ΑΝΑΤΟΛΕΑΣ

ΜΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ (1920)

Πρὸς τοὺς ποιητὰς πού παραπᾶ ὡ ἀνοήτερον, πρέπει νὰ μιλήσωμε καὶ γιὰ τοὺς ἀσκητὰς, πού δύνουν ἄλλοι ἄλλα ἔργα, ἄλλοι λιγότερα ἔργα, πού κατέχουν ἀπὸ τὴς καλύτερας θέσεις στὸ σύγχρονον Ἡμερολόγιον. Ὁ Σκίτης, πού μὴ φορᾷ ἔδωκε ὀφθαλμῶν φεθμούς, στ' ἀλεξανδρινὰ «Ἐκρήματα», δίνει μερικὰ κομμάτια ἀπὸ τὴν «Αἰσθητικὴν Ἄρσιν» τῆς νέας του ποιητικῆς συλλογῆς, ἀπὸν ἔχει στίχους, μοιάνοι νεοκλασσικῶς τοὺς φανταζομένης κίτους, πού δὲν εἶναι παρὰ πλάδαροι δεκαπενταεταῖοι, κωμικῶν, καὶ χωρίς καμιά ἀνοή πρῶτον τοῦς. Ὁ Ὀμηρος Μακρῆς, πολίτης αὐτῆς, μὴ παρουσιάζει στὸ «Λογὸν» πικρὰ τὴν ἐργασίαν του. Νομίζω πὺς ἔργα σὺν τῷ «Δὸν Κιζῆτον», τῆ «Στοιχειοποιήσῃ» καὶ ὁμοίονα σόνετα του, θάλασσαν πρὸς τὸ προσεχιστὸν καὶ νὰ μελετηθοῦν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας διανοούμετους. Ἡ καταπνὴ ἔργα τοῦ Μακρῆ, πού ὄλο καὶ προχωρεῖ, σίγουρα θὰ τὸν κατατάξῃ ἀνοήτους, πρὸς καλοὺς μᾶς ποιητὰς. Ὁ «Δὸν Κιζῆτος» του, φανερώσαντ μίαν ἀρκετὰ μεγάλη ἀνοή· δυστυχῶς ὄμως εἶναι ἀπιστος συχνὰ καὶ παρασφηνῆται ἀπὸ τὴς λέξης. Στὸ μερικὸν του σόνετα, ὁ ὀργίλος ποιητὴς τοῦ «Δὸν Κιζῆτος» παρουσιάζεται ἔως ἕνας λεπτότατος τεχνίτης, ἀπὸ τοὺς λόγους πού ἔχομε νὰ δειξομε σήμερον. Ὁ ἀλεξανδρινὸς Καβάρης, στὰ νέα του ἔργα, ἐπιλαμβάνεται πολὺ ῥῆθωρα ὅτι μᾶς ἔχει ἐπιγαλιᾶσαι ποίη, φρενῶν. — Ὁ Κωστής Οὐράνης, μᾶς δίνει τὴς «Νοσταλγίαις» του, πού μ' ἄλλαν τὴν καλὴν μᾶς θέλησιν δὲ μετοπίσαμε νὰ βγάλωμε καμιά εὐδία καὶ δὲν εἶδαμε παρὰ μίαν προσοχίαν πού δὲν καταφέρομαι τίποτα. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι τὸ ἐρημικὸν ἀνθίσμα τοῦ Ἀπόστολου Μαρέλη. Μᾶς παρουσιάζεται συχνὰ ἔως ἕνας μεσοπρόθετος καὶ πλοῖσιος ποιητὴς καὶ ὁλοῦν γίνεται κάτοχος τῆς τέχνης του, καὶ τῶς ἰκασιότητων του. Βέβαιον ἡ μοῦσα του εἶναι λίγο μοιότονη ὁμοίως ἀπροσφρονέτος μέσα σ' αὐτὴν πάντα δημιουργεῖ μερικὰ θαυραστὰ ποιήματα. Δὲ θ' ἀφήσῃ βίβλιν γιὰ τοὺς κατοικίους ἔργο οὔτε πολὺ καὶ οὔτε πολὺ μαρφο. Ἄλλο ἀλλοίως πὺς θὰ μείνον μερικὰ ποιήματα ὅπου θὰ εἶναι πιὸ σφραγισμένα καὶ πού θὰ κλείουν σ' αὐτὰ μόνον δυὸ τὸ ἔργον τοῦ Σπαντᾶ κίπο.

τες γραμμές στο Μαρτίλη, που έχουν τη δύναμη μεγάλης ποίησης. Ο κ. Πρωάνος τότε σημειώνει σε μία κριτική που είχε κάνει για τ' έπη Μαυέλη—Σημειώνω και τον Δημ. Οίκογομήδη. Αφού πέρασε από διάφορες επιδράσεις, και έδωσε έργα πολύ που δεν είναι και περίφημα, ξαναβρίσκει ξαφνικά το δρόμο του — πού είναι — αυτόνουσ προς το Φώς, και με μία σειρά ποιημάτων. Τα είκοσι χρόνια μας δείχνει μία υπαρκτή ποιητή ολοζώη και δροσιά.

Νά σημειωθεί πολύ ιδιαίτερα χρειάζεται το φαινόμενο του ποιητικού έργου του Καστανάκη, που με τον ποιητικό του τόμο «Οι Έρημίες του Ήλιόχαρου» (1921) φέρνει σε μ'ς κάτι ολότελα καινούργιο και άγνωστο. Θά ξαφνίσουν, σε κείνους που για πρώτη φορά θά τον διαβάσουν. Δεν είναι βέβαια ποιητής που μπορείς να γνωρίσεις άμεσα. Στο έργο του μέσα όμως, βρίσκονται κομμάτια τόσο όληθινά, τόσο βαθιά ανθρώπινες είναι κάποιες κραυγές προς το άδειο! Η ποίησή του είναι ένας λυρισμός—φρεμένος—σε την καθαρία διανοητικότητα—και γι' αυτά λίγες μόλις σελίδες να τη νοιώσουν. Το φαινόμενο του Καστανάκη, — και ως ποιητής και ως διηγηματογράφος είναι ένα γεγονός για τη φιλολογία μας.

Ίδου με δυό λόγια τα κυριότερα σημεία της κεινής ποιητικής δημιουργίας, που ολόένα προχωρεί. Μά κ' η πρόζα μας ού να κινείται κάπως, και με χαρά βλέπουμε πως γίνεται κάποτε έργοσία ταχτική για το μυθιστόρημα. Τα έργα που μας δίνονται δεν είναι περίφημα, αλλά δείχνουν πάντα κάποια φάνερη πρόοδο. Ο Ξενόπουλος — ακούρατος κι' αυτός — μας δίνει ένα νέο τον μυθιστόρημα «Ο Πόλεμος» — άγγελλοντάς μας πλήθος άλλα. Ο Δ. Ταγγόπουλος, τινώνει σε τόμο το «Πλάι στην Άγάπη». Ο Άντώνης Γιαλούρης μας δίνει δυό νέα του μικρά μυθιστορήματα, το «Ζωή» και το «Θέμος Λασκαρης», όλα ταύτα έργα που δείχνουν ποιά πρόοδο έχουμε κάνει σε τοτότο το είδος. Δεν είναι ποιά απόπειρες, όπως ήταν πριν από χρόνια το έλλ. μυθιστόρημα. Είναι τα πρώτα άπαιτέλαματα. Πάντα όμως, το διήγημα μένει η κυριότερη έργασία των συζογράφων μας. Οι παλιοί διηγηματογράφοι, ξανακεδίδουν τα έργα τους με παρουσίαζοντας τίποτα νέο. Και όταν άπομα δημοσιεύουν ανέκδοτα τους έργα, δε βλέπουμε τίποτα που να φέρνει νέα ζωή. Έτσι—ό Θεοτόκης, με τον Καρβέλα, που έχει άναμφισβήτητη προτερήματα, δεν προστέτει παρά άπομα ένα διήγημα στο παρελθόν. Ο Ξενόπουλος, εκείνος, βλαφτείται. Στα νέα του διηγήματα βρίσκουμε νέα ζωή και νέες τάσεις. Άνάμεσα στους νεότερους διηγηματογράφους, μία παράλληλη φαινομενία, που κρατά την προσοχή μας είναι ο Βουτερός.

Μονάχα το «Λαγός» του Ξεραμιάς ως τώρα, μά οι νεότερες εκδόσεις των έργων του, ο «Παλιός Ειδωλολάτρης» τα «Τριανταδυό διηγήματα» μας έδειξαν να τον γνωρίσουμε καλύτερα. Πραγματικά είναι παράλληλη φαινομενία. Το διήγημα του άκατάστατο, κακί τεχνικό, μοιάζει πως είναι κοινό, ή φράση του ποτέ καλογραμμένη. Και όμως, με όλα του τα έλαττώματα, ο συγγραφέας του «Παραδίωρα» και του «Πεθαμένου Φίλου», είναι ίσως άπό τους διηγηματογράφους που έχουν τα πιο πλούσια στοιχεία. Χωρίς αντίρρηση, το έργο του έχει μέσα τέτοια ζωή, που δεν έχουν άλλα καλογραμμένα και καλοσυγγραμμένα έργα. Έχει απορρίψει σ' ένα του το έργο, στοιχεία άφθονα, που δε φροντίζει να έκμεταλλεύθει καν. Ο Βουτερός, χωρίς να το έχει, είναι ο μόνος που πραγματικά έφυγε άπό το συντηρημένο ήθελογραφοκό διήγημα, που σήμερα άλλωστε δε μπορεί να δώσει τίποτα το άξιο φαινομενικά και άν φέρει άπό το κοινό, δεν έχει τη δύναμη να ξεχωρίσει τόσο άπο ο

κατέρας του Καστανάκη, που έφερε με τα διηγήματά του μία ολότελα νέα πνοή στην πρόζα μας. Και είναι καιρός ίσως άπό τόσον καιρού στασιμότητα, να φανερωθούν μερικές γερές τάσεις προς τα μπρος.

Έργο επίσης που σημειώνει πρόοδο στην πρόζα μας ο είναι Ρεδρό Casas του Φίτη Κόντογιου, για τον άπειρο ο «Λόγος» μέλνει και θά ξαναμείνει για να γνωριστεί άπό τον έλλ. κόσμο.

Ανατοχάς, ή θεατρική μας παραγωγή μένει τιποτένια. Πριν άπό καιρό, για μία στιγμή το θέατρό μας ού να τύχησε, με τον Καρμίσση, τον Ξενόπουλο, τον Νελά, τον Χρηστομάνο, τον Νιρβάνα κτλ. κτλ. Είναι μία καλή αρχή, που άποσχοιταν καλή για το μέλλον. Δέν είταν ή έργασία πρωτότυπη, και καταφάνερη είναι ή επίφωση της βορεινής φιλολογίας έναντι της. Μά και κείνο το άνθισμα ξαφνικά σπρωτήθη. Ο Καρμίσσης πέθανε, ο Χρηστομάνος το ίδιο, ο Νιρβάνας σίλασε. Ο Ξενόπουλος έξόν άπό λίγα καλογραμμένα έργα μέτρια, δεν μπόρεσε να δώσει τίποτα πιο άξιο. Φέτος, ο Ξενόπουλος, μας έδωσε ένα δράμα μέτριο «Τα Περωμένα» και ο Δ. Ταγγόπουλος, θεατρικός συγγραφέας χωρίς σπουδαίο ταλέντο, συμπληρώνει με το «Αυτομά» μία σειρά έργων που έχουν κάποια ομοία.

Μαζί με το θέατρο, μάς λείπει και ή κριτική. Κ' είναι φυσική αυτή ή έλλειψη στην έπική μας. Τη στιγμή που έπαρξε ένας Σολωμός ποιητής με καθορισμένη τάση, φαινομενικά ένας Πολυλάς και ένας Ροΐδης άρχότερα, που βασίζονταν στο Σολωμικό, να ποδή, βανικό, μπόρεσαν καρποφόρα να χτυπήσουν ή να μεταρραπίσουν μ'ν ιδέα. Κατόπι, άφού πέθανε ο Σολωμός, και ήρθε μία έπιση με τόσες διάφορες τάσεις, δεν μπόρεσε να φανεί ο άληθινός κριτικός. Ένα έργο σαν το Πολυλά και των συγχρόνων του, τόσο αντιφατικό, δε θά μπορούσε βέβαια να φέρει τον άνθρωπο που θά δημιουργούσε πιστεύοντας σ' ένα μοναδικό έθνος.

Ο Γρυπάρης που πέρου πήρε το Άριστείο των Γραμμάτων για τον ποιητικό του τόμο: «Συμφραβεταί και Τερατότες» κριθηκε άπό διάφορους κριτικούς.

Πριν άπομα να βραβευτεί, ο Γιαλούρης δημοσίευσε στο «Λένυσο» μελέτη για το έργο του. Ακολούθησαν κατόπι ο Δ. Παλαμάς και ο Μ. Κοντουράς. Ο ποιητής κριθηκε άπό τον καθένα, άπό μιά άποψη μονάχα. Είπωθηκε πως έχει καλούς στίχους, πως κάποτε θυμίζει τον Ηερεδία, κάποτε το Veriaίne, μά κανείς δε φρόντισε να χαρακτηρίσει πιο γενικά το έργο του Γρυπάρη και να τον όρίσει τη θέση και τη σημασία που κατέχει στα νεοελληνικά γράμματα. Το έργο του κριθηκε ξεχωρα άπό τη σημερινή του φιλολογία, και δε λάβανε ίπ' όψει οι κριτικοί πως έχει καλύτερο άπό είκοσι χρόνια που φάνηκε, και έμπορέως είναι περιτικό να αναμείψουν σ' αυτό, λέγοντάς μας ποιοί είναι οι καλοί και ποιοί άλιγότερο καλοί στίχοι. Μάς λείπει ή κριτική με σύστημα. Να ταξιθετούμε τα παλιά πράγματα, και να προχωρήσουμε πιο καθαρά βλέποντας προς μας σημειώνουμε έπίσης πως ή άξιόλογη μεταφραστική έργασία του Γρυπάρη, δεν τονίστηκε άρκετά έπο την κριτική.

Έξόν άπό το Χατζόπουλο, φέτος είχαμε να κλάψουμε και άλλους νεκρούς άπό τους καλύτερούς μας. Πέθανε ο Άγγελος Βλάχος, λόγιος, ληροσημένος άπό καιρό, μά που έπαίξε κάποιο ρόλο στην έποχή τους, τότες, με την πολέμο-

τή του συζήτηση με τὸ Ροϊδίη, ὅπου, καθὼς λέει καὶ ὁ Παλαμάς, «φιλοτιμήθηκε σοφὰ νὰ συγκεντρώσει ὅλα τὰ μεσαιωνικά ἐπιχειρήματα τῆς ἐποχῆς». Καὶ ὁ Κοντολάκης, ὁ συγγραφέας τοῦ «Πατούχα», διήγημα ποὺ θεωρεῖται ἀκόμα ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα νεοελληνικά πεζὰ ἔργα. Κι ἀπὸ τοὺς νεώτερους, ἔχουμε νὰ κλάψουμε τὸ θάνατο τοῦ Ἰωάνη Δραγοῦμη, τὸν πατέρα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ. Δυστυχῶς γιὰ τὸ ἔργο τοῦ ἰδεολόγου Ἰδα, δὲ μπορούμε νὰ μιλήσουμε, ἔχοντας ἀναλάβει τὴν ἀνασκόπηση τῆς φιλολογικῆς χρονιάς ἀποκλειστικά.

Θυμοῦμαι τὸ Ροϊδίη. Ὑστερὰ ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Βαλαωρίτη καὶ τὸ σάπασμα τοῦ Παράσχου, μάλιστα γύρω τριγύρω τὸν κάποιον ποὺ θὰ μπορούσε ἐπὶ τέλους, ὅσο συγκρατατικός καὶ νάναι, νὰ τὸν ἀνακηρύξει ποιητὴ. Μὰ ἔχι, εὐτυχῶς, δὲ συμβαίνει λιὰ τὸ ἴδιο καὶ στὶς μέρες μας. ἔχουμε τὴν ἰκανοποίηση, ἴσως ἀπὸ τὸ χαρὸ μερικῶν ἀπὸ τοὺς μεγαλειτέρους μας, καὶ ἀφοῦ σάπασαν ἄλλοι, στρέφοντας γύρω τὰ μάτια, νὰ δοῦμε πὼς οἱ ἄδεις, ἱεῖρες ποὺ μείναν, γλιτώ, α γερίζουν, καὶ πὼς δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ εἶμαστε συγκρατατικοί, γιὰ νὰ ἀνακηρύτουμε τοὺς νέους ποιητὲς καὶ συγγραφεῖς μας — καλλίτερους καὶ ἀπὸ τοὺς παλιούς.

Γενάρης τοῦ 1921

Αἴμ. Αλ.

Ἀπὸ ἀβλεψία, μείναν μερικὰ σημαντικὰ τυπογρ. λάθη στὸ σημεῖωμα αὐτὸ καὶ παρακαλοῦμε τὸν ἀναγνώστη νὰ τὰ διορθώσει ἔτσι:

Στὸν τίτλο λησμονήθηκε νὰ μπεῖ πὼς εἶναι συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Σελ. 209. Στίχ. 7, ἀπὸ κάτω, ἀντί: Σιωπικὸ ἄνθισμα, γράφει: **Σαφρικὸ ποιητικὸ ἄνθισμα.**

Σελ. 300. Στίχ. 4, ἀντί: ἔργα πολὺ ποῦ, γράφει: **ἔργα ποῦ**

Στίχ. 5, ἀντί: αὐτουνού, γράφει: **κι αὐτουνού**

Στίχ. 6, ἀντί: Τὰ εἴκοσι χρόνια μας, γράφει: **Τὰ εἴκοσι χρόνια μας**

Στίχ. 18, ἀντί: κάποιε, γράφει: **κάποια**

Στίχ. 29, ἀντί: Καρφέλα, γράφει: **Καρφέλα**

Γ. ΔΟΥΡΑ: «ΤΑ ΠΙΣΤΑ»

Δὲν εἶναι ἀγνωστος ὁ Δούρας στὸς φίλους τοῦ ΛΟΓΟΥ. Ἐνα βράδι προσπάθησα νὰ τοὺς ἀποκαλέσω τὸ ἔργο του. Σκόνταρα σὲ μιὰ προκαταβολικὴ δεσπιαστία ποὺ ἐμπόδιζε καὶ τοὺς πρῶ καλόπιστους νὰ καταλάβουν καὶ ν' ἀγαπήσουν τὸν ποιητὴ τοῦ «Ἀη Γιώργη» καὶ τοῦ «Ἐπὶ Γῆς Εἰρήνη».

Σήμερα τοῖς ἐρχόμενις ἔχουμε νὰ παρουσιάσω τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Δούρα.

Εἶναι πρῶτα πρῶτα 13 σονέτα «Τὰ Πιστά». Ἀκολουθεῖ μιὰ Προσευχή—Παράκληση κι' ἔρχεται, γιὰ νὰ κλείσει τὸν τόμο, μιὰ τελευταῖα σειρά σονέτων με τὸν τίτλον «Ὁ κύριος Ἐρχεται».

Διαβάζω κάτω ἀπ' τὸν τίτλο τῶν «Πιστῶν»: «Υμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουναι καὶ τὰ ὅσα ὕμνουν ὅτι ἀκρίβουσιν».

Μὲ χαρὰ περιήγηση ἀναλογίζεταί ὁ ποιητὴς τὸ δρόμο ποὺ πέρασε ὡς ποῦ νὰ δοῦν τὸ φῶς οἱ ὀφθαλμοὶ του καὶ ν' ἀκούσουν τ' αὐτιά του τὴν ἀλήθεια. Δρόμος γεμάτος ἀγκάθια, δρόμος μαρτυρικῶς τῆς ἀμφιβολίας. Χρόνια στείρα στὴν ἀρχή. Ἐπειτα χρόνια ἐντατικῆς ἰσοπεπτικῆς καλλιτέχνειας, κι' ἔπειτα καρπὸς πλοῦσιος, γεμάτος χαρὸ καὶ Γνώση τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ.

Κάποτες ἦταν ξέχωρο κλῆμα σὲ περιβόλι κι' ἀπὸ τσαρπιά τὰ κλώνια του ἦταν ἄδεια. Μὰ τώρα,

Τώρα τὸν ἤλιο βλέπω, τὶ μὲ μέλλει,

Καὶ πῆγνο τὸ δένω τὸ σταφύλι

Νὰ ξεδιψοῦν στὴ γλόβα του τὰ χεῖλη.

Σιδερένια ἀσπίδα τὸν προφυλάττει τώρα ὅπ' τὴν βίασσο τῆς ἀμφιβολίας. Θεοῦ στρατιώτης, ἐργάτης ἀκούραστος, κατεβαίνει ἀπὸ τὰ σύννεφα τῆς δογματικῆς στὴν πάλη τοῦ ἄγωνιστῆ.

Κι' ὑφώνει δεητικὰ τὰ χεῖρια στὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ φυλάξει πάντα ὀρθὴ τὴν κρίση του καὶ νὰ σκορπίσει πῆγνο τοῦ τὴν εὐλογία Του. Γιατί κοιτᾷ ἡ μέρα ἡ ἀναστάσιμη. Τὶ κι' ἂν ἡ Πολιτεία πνίγεται σὲ ἀμετρα σκοτάδια; Τὶ κι' ἂν ὀλόγυρα ὀργιᾷ ἡ ἀνομία! Χαράζει ἡ αἰγὴ τῆς ἀναστάσιμης μέρας.

«Κι' ὅτι στὴν ἄμμο ἐχτίστηκε δὲ θέλει ἀπόψε μείνει».

Αὐτὴ μὲ λιγα λόγια ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ποιητῆ. Θάλεγε κανεὶς πὼς αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ κεντρικὴ ἰδέα ὀλόκληρης τῆς ζωῆς του.

Εἶναι δύσκολο, πολὺ δύσκολο νὰ πιστέψουμε πὼς στὰ 1921, μέσα σὲ μιὰ πόλη σὰν τὴν Ἀθήνα, ὅπου τόσο ἀτόμομα σκορπίστηκε ἡ διαφθορά, βρισκεταί ἓνας ἄνθρωπος νέος, καλλιτέχνης, ποὺ ἀντὶς νὰ δροῦναι τίς ἐγκολόδρετες δάφνες τοῦ σολονοῦ, σταματᾷ στὸν κοινὸ κατήφορο, περιμαζεύει τὴ σκέψη του κι' ἀφοσιώνεται στὸ Θεό. Κι' ἐπειδὴ δύσκολα ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενο οἱ καλοθελητὲς λίσσανε τὸ πρόβλημα μὲ μιὰ λέξη: σνομπισμός.

Πρῶτα πρῶτα ὁ Δούρας δὲν εἶναι σνόμπ. Τὸ μαρτυροῦναι ὀλοκληρὴ ἡ ζωὴ του, ζωὴ ἀσκητικῆ. Μὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι ὅτι ἐμένα τὸν ἀναγνώστη δὲν μ' ἐνδιαφέρει ὁ ἄνθρωπος, μ' ἐνδιαφέρει ὁ ποιητὴς. Τὶ κι' ἂν πιστεῖ ἡ δὲν πιστεῖ σ' ὅσα γράφει; ὁ στίχος του εἶναι ἀρτιος; ὁ τόμος του εἶναι καινούργιος; Αὐτὸ μὲ γάται.

Ναί, μὰ τὸ κλείνει τὸ παῖδος σοῦ λέει ὁ ἄλλος. Αἶ! δὲ θέλουμε πιά παῖδος. Θέλουμε τέχνη, θέλουμε μιὰ τέχνη ποὺ νὰ τὴν κεφερνάει ὁ Λόγος. Τέχνη σοφὴ μετρημένη σοῦ ν' ἀπειθῆνεται στὴ διάνοια καὶ νὰ τὴν χαροποιεῖ. Τὴν τέχνη αὐτὴ τὴ βρισκοῦμε στὸ Δούρα. Ἡ φαντασία του τὸν σέρνει σὲ κόσμους παραδόξους καὶ ξένους γιὰ μᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ του τοῦ χαρίζει ἐντατικὰ συναισθήματα. Ἄλλος στὴ θέση του θὰ παραληροῦσε. Αὐτὸς δὲν λησμονεῖ πὼς πρῶτα ὅπ' ὅλα εἶναι ποιητὴς, εἶναι καλλιτέχνης. Καὶ γι' αὐτὸ ὅσο κι' ἂν ἀφίσει ἀσεγμένον τὸν ἀμαρτωλὸ πάντα θὰ θίξει τὸν καλλιτέχνη. Τὸ νὰ ζητοῦμε μὲ κάθε τρόπο νὰ ταποκρίνονται οἱ ἰδέες καὶ τὰ γυῖστα τοῦ ποιητῆ μὲ τὰ δικά μας εἶναι τοῖς ἀπαίτησιν. Θάπρεπε νὰ κάψουμε τὴν Μπουντελαίρ ποὺ ἐξέμνησε τίς ὀραπίδες ἂν τὸν δὲν μᾶς τραβᾷ ἐμᾶς ἡ μαύρη σάρκα του.

Ἐπειτα ὁ κόσμος πάλησε. Ὅπου κι' ἂν καταπιασθεῖ κανεὶς παντοῦ θὰ ὑπάρχει ἓνα προηγούμενο. Κι' ἔτσι ἡ δημιουργικότητα τοῦ καλλιτέχνη ἀναγκαστικὰ θὰ περιοριστεῖ στὸ φῶμα.

Αὐτὸ βέβαια δὲν εἶναι ἀρχὴ ἀλόγητη. Πολλοὶ θὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν ποιητὴ νὰ μᾶς κάνει τὸ τοῦτοσσομ τὴν καινούργια ἀνατριχίλα» ποὺ ζητοῦσαν ὁ Οὐγγὺ Θαρρὸς ποὺ βλέπω τοὺς αἰσθητῶς κριτικὸς τοῦ ΛΟΓΟΥ νὰ κινῶν ρυθμικὰ τὸ κεφάλι ποῦ νὰ μοῦ λέν: «Βέβαια καὶ ζητοῦμε τὴν καινούργια ἀνατριχίλα».

Αφ' ου λοιπόν και καλά και σώνει θέλετε να βρήτε πρωτοτυπία στον 20όν αιώνα θα την βρήτε στο Λούβρο. Βγήκε ένας Παλαμάς κι' απ' την ήμερα που δοξάστηκε δεν υπάρχει νέος στιχογράφος που να μην ισακίστηκε να μιμηθεί την πολυσύνθετη τέχνη του Μεγάλου / ασκάλου και που να μη κατάντησε σε κορρασιακές και στριμνές αρλομπές. Ο Λούκας δεν μιμήθηκε κανένα. Στην νεοελληνική λογοτεχνία, πρώτος αυτός εμφανίζεται αποκλειστικά από τη θεία λατρεία, πρώτος αυτός μ'ε παρουσιάζει τον άγνωστο ως σήμερα τύπο του χριστιανού ποιητή.

Κι' όταν ένας ποιητής μ'ε παρουσιάζει άψογα στίχο κι' έφπνευση νέα, τίποτε δε θα μ'ε εμποδίσει να τον ανακηρύξουμε μεγάλο ποιητή, τίποτε... έπίσης απ' την ανθρώπινη αδυναμία.

Σ. Α.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΣΥΝΑΥΛΙΑ Ε. ΒΟΥΡΟΥ, "UNION FRANÇAISE"

Την Παρασκευή 20 Φεβρουαρίου είχαμε την τέκνεια ν' ακούσουμε τον βιολιστή Κέρια Βούρο. Ο τόσο γνωστός βιολονόχος ιδιαίτερο κά κολλίτερο και δυνατο- λώτερο κορμάτιο του εταπεινωτάου και τάλιζε μ' αξιοθαύμαστη τέχνη και μεγάλη ακρίβεια. Στο Κομπούρι του Παριζιτη μ'ε είδαζε την μοναδική τεχνική τόσο του έξιτου όου και του άριστου του χειρού. Στον Μπόζ θαυμάσαμε την εύκολία του τοξοειτού του στ' άρετίζα, της ορατές και καθαρές διαλέξ, κάρδες στο Humoresque του Dvorzak, τη ζύξη του στη Jota Navarra του Σαραζάι και το Souvenir de Moscou του Vieuxtemps και την ιδιορρηθμία του στο Dense Tsiganes του Nachez.

Ο Κέρια Βούρος είναι πάντα δυνατός κι' άφοβος. Έχει εμφαθύνει στην τέχνη του βιολιού και γνωρίζει καλά όλα της τά μουσικά. Ξέρει την αξία του κι' έχει πεποιθήση στη θαυμάσια αγιλία με την οποία είναι φυσικά προικισμένος. Γι' αυτό τό πολυάριθμο άκροατήριον των άκοιου με θεσησιακή ευλάβεια και τον χειροκρότησι μ' ένθουσιασι ό. Το Κομπούρι του ήτοι ένα απ' τα πιο έπιτυχημένα της έποχής.

ΧΡΟΝΙΚΑ - ΜΑΡΤΗΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΗ

Η Φυλή εκήρυξε τον Άρχηγό της. Μάρτυρα της αντίληψης του κρατικού έικοσιου αιώνα για τα δικαια των Λέων, έπαισε θέμα του καθήκοντός του για την πραγμάτωση των ιδανικών της Ποίμνης Του. Τα δάκρυα που ό Μαρτυρήτης έχασε στην ζωνητεία, καλό ες τα μελετήσουν όσοι φαντάζονται πως μπορούν να άρουν τό Σιαρό τους για ν' ακολουθήσουν την Άλήθεια. Και τα δάκρυα τά δικά μας, κείνα με τα οποία φαντίσαμε τό σβαστό τάφο Του, ως δυναμώσουν όλους εκπίοντες που εργάζονται για τις άληθινές έλευθερίες των Λέων.

Είναι μεγάλο πένια να σε κλείσει ολοκληρη Φυλή.

Γ. Χ.

Αημοσιεύουμε κι' έμεις τό μεγαλόπρεπο Σονέτο που ό «Μεγάλος Νεκρός» έμπνευσε στον άδολο πατριώτη, στον άληθινό χριστιανό, στον άδελφό του.

*Ένθουσιασμος πατριωτικός, λατρεία Χριστιανική κι' αδελφικός πόθος. Νικούν τά πρώτα. Τό υποβάλλει ό ποιητής στα «Λείψανα τ' άγιασμένα», στα «κόκκαλα Ήρώων» και στις «Ψυχές Γιγάντων». Τό τελευταίο, τον πόνο των ανθρώπων, τον έμυστηριώτατο ητο Έσο και τον ζητά συζόγισι.

ΣΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟ ΝΕΚΡΟ

Άνοιξε ό τάφος άθανασίας! Σκαρτήστε
κόκκαλα Ήρώων τουρκοκρατημένα!

Ήρώων Μαρτύρων λείψανα άγιασμένα,
Κόσμος Μεγάλος έρχεται! Σκαρτήστε!

Έτσι! Ψυχές Γιγάντων προέπαντήστε
τον Άρχηγό! Στη θυσία Του άγιασμένα
Σας φέρνει ό Έξιλατός τά πεπρωμένα!
Σκαλίοι! Προνό ό Νεκρός Του! γονατήστε!

Κλάψε και σε ψυχή μου όσπου να σβύσεις!
Θάνε ό μέγας άγισμός που δίνω
σ' Εκείνον, πουνε 'Ιδία κ' ήταν φός μου!

Άξον, Θεέ, όιονόχιας δέχσεις!

Κι' άν στο σιαρό μου έπάνω δάκρυα χύνω
Συζόφι μου τό κρής! Νίνε άδελφός μου!

ΑΠ. ΜΑΜΜΕΛΗΣ

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟ

Μέσι σ' ένα ποικτό άκροατήριον που γήμισε την ήμερα της 20 Μαρτίου την κήρυση του Έλλην. Φιλολογικού Συλλόγου γιορτάστηκε ή έκατονταετηρίδα της κηρυξης του ήγάνου της άνεξαρτησίας μας.

Άφ' διαβάστηκαν από τό Σεβασμιότατο Τοποτηρητή έπισημοσύνης τέχες και όσους θεσπίστηκαν για την Έλληνική έλευθερία, ό πρόεδρος του Συλλόγου κ. Μηνάς Λυθινοπούλας, καθηγητής, έλαβε μ'ε εισήγηση για τη σημασία της τελευτη.

Η εισήγηση αυτή, που δέν την έξέφραζε καμμιά έλαση ανάλογη προς τό τελεφεματο και άπαραπορόλο της θέμα, άφ' σφύθηκε σε άρόρητες κοιτασιές, βρήκε κατάδιά της κατακλιδα τέσσαρις εκατους στίχους της μακαριότητας Τουρκομάζων Ελλάδας υπό Σούτσου, που σέτοις και μόνους βρήκε να ένθουμηθεί ό κ. Πρόεδρος σε μιά μέρα προσητημένη από τον πόνο της λαϊκής ψυχής και έννημένη από τό Σολερό.

Έυτερος γλήγορα πήρε τό λόγο ό συγγραφέας των Εικώνων γιατρος κ. Νικόλ Βασιλειάδης για να διαβάσει μόν έρωαία και μελετημένη διάλεξη οι «Φαναριώτες ποιητες από τό 1453—1900. Έξέτασε σύντομα όσους έγραψαν και έζησαν εδώ στο μακρο αυτό διάστημα. Έβηλε από τη μιά μεριά τα λαϊκά τραγούδια της Πάλης κι' από την άλλη τους στιχολόγους της λόγιας παράδοσης. Ήταν ένα

ξεχώρισμα τῶν προβάτων ἀπὸ τὰ ἐρῆμα. Κατόπι μίλησε πρὸς λεπτόμερα γιὰ τὸν Τανταλιδῆ καὶ τὸν Βιζυηνὸ καὶ ἔδρασε ὡς τὰ χρεσινὰ χρόνια τῆς «Φιλολογικῆς Ἡχῆς» καὶ τῶν «Χρονικῶν».

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Βασιλειάδη ἀγγίξε ἕνα θέμα ἀγνωστο καὶ ἀκόμα τέλεια ἀμελέτητο. Ὁ λόγιος γιατρός ἔβαλε ἔτσι μιὰ πέτρα θεμέλιου, καὶ ἔδωκε ὁδηγία σ' ὅσους θέλουν πρὸς πλατῶνὰ γὰρ μελετήσουν τὴν ἐποχὴ καὶ τὴ φιλολογία τῆς.

Κατὰ δευτερεύουσα τὸ ἀκροατήριον ἀπὸ 90 ἢ τέλεια ἀμύρφατο φιλολογικὰ καὶ χωρὶς κανένα ἑνδιαφέρον γιὰ καλλιτεχνικὰ ζητήματα, ἀποδείχθηκε πανηγυρικὰ ἀνίκανον γὰρ νοιώσει τὴν ἀξία τῆς μελέτης τοῦ κ. Βασιλειάδη. Εἶδα ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν ἀξίωσες μόρφωσης γὰρ χαρμωρισθῆναι καὶ γὰρ στενοχωριῶνται φανερὰ, ἀπὸ τὴ θανατώσιαν ὁμιλίαν, βρισκόντας ἀφορμὴν ὅχι τὸ ἄκουσο καὶ ἀκαλλιτέχνητο πρόσωπό τους ἀνίκανον γὰρ νοιώσει, μὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα τοῦ λογοτέχνη (ποῦ ἦταν δὲ καὶ μιχτή). Οἱ περισσότεροι παρόντες ἔβηχαν μ' ἕνα θόρυβο ἐνοχλοῦντας ἀνυποφορὰ ὅσους ἤθελαν ν' ἀκούσων.

Εἶναι παράξενα πῶς τὸ Πολίτικο κοινὸ δὲν ἔμαθε ἀκόμα στοιχειώδεις κανόνες ἀνατροπῆς πῶς εἶναι, γὰρ μὴν ἐνοχλεῖται τὸν πλανῶσαν καὶ πῶς ὅταν ἔχει βήχη εἶσαι ὑποχρεωμένος γὰρ μὴν πηγαίνεις σὲ τίτῳ εἶδος δημόσιαν συγκέντρωσιν.

Ὅταν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν δοῦσαν τὸ θέμα καὶ τὴ γλῶσσα τοῦ κ. Βασιλειάδη ἦταν περιττὸ τάρθρον στήν τελετὴν ἀφοῦ καὶ ὁ τίτλος τῆς διαλέξεως καὶ ἡ γλωσσικὴ πεποιθήσιαν τοῦ λόγιου γιατροῦ ἦταν γνωστὰ.

Ὁ Σὺς Τροιστηνητῆς βόηκε ἀπὸ τέλος μερικὰ ὁμορφα λόγια ποῦ ἀρεσκύν.

Μ' αὐτὴ τὴν περίστασιν ἤντησε ἡ φορητικὴ μουσικὴ γέμεται τῆς Πόλης μας. Τὸν ὕμνον τῆς Ἐλευθερίας καὶ ἄλλα κομμάτια τραγουδῆσαν ὁ χορὸς τῶν μαθητῶν τοῦ Ζαπκείου (I) ἀκατάλληλος ὁλόκληρα γιὰ τὴν περίστασιν. Χρειαζόνταν ἕνας ταχτικός καὶ γευμασμένος χορὸς μὰ ποῦ δὲν ἔα ἔχει στήν Πόλη.

ΑΝΤ. ΓΙΑΛ.

Ἡ ΔΗΜΟΤΙΚὴ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ

Ἡ καλύτερη διαλέξη ποῦ ἔκαμε ὁ γιατρός κ. Ν. Βασιλειάδης στὸ Φιλολογικὸν Σύλλογον στὶς 25 τοῦ Μάρτη, ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ νὰ σερθεῖ πάλι τὸ γλωσσικὸ ζήτημα μπροστὰ στὸ Μικτὸν Συμβούλιον τῶν Πατριαρχείων, σὸν γὰρ εἶταν ὁ χειρότερος κακοὐργός.

Καὶ ἡ ἀράθεια, ὁ τσαρκαϊσμός, ἡ σατίλα καὶ ὁ γεροντισμός, ζαντάτταν τὸ θλιβερό χορὸ τῶν πρὸ μῆσαν ἐποχῶν τῆς ἀνεφάρτιχτας. Τί καὶ ἂν οἱ χρόνοι τρεχουν, καὶ ἂν ἡ ἐξέλιξις δὲν προορτάτταν, καὶ ἂν ἡ ἀνθρώπινη διανόησις δημοσυργεῖ κόσμους, κόσμους ἀνάμικτους γὰρ γὰρ μπορεῖσι καλύτερα γὰρ ζαπταθεῖ καὶ ν' ἀπολαύσει τὸ Μεγάλο, τὸ Νέο.

Ναυαγισμένα κοινωνικὰ καθίσταται, οπταῖον τους ἀνικανούς με μεσαιωνικὴς πανοσιλίες καὶ σὲ ἀμφιθέατρα τῶν ἀληθειῶν τοῦ Θεοῦ αἰδῶν, σφραγιστάται ἡ Ἐμορφὴ καὶ ὁ δῆ ἡ Ζωή. Καὶ ὁ Λαὸς σκενται κίττω ἀπὸ τὸ βῆρος ποῦ ουστηριατικὰ τὸν φορτῶναι σχολεῖν, ἐκλήσιαν καὶ καθὲ ἄλλη ἐκδήλωσις τοῦ κοινωνικοῦ μας μηχανισμοῦ, καὶ σκενται ἕνας εἶναι παροσιλίζει καλόγνωμο ποιῆμιον ποῦ μπορεῖ γὰρ ἐκπεραλλεστέ καθε χροναῖος τσοπάνης.

Ζητήματα ποῦ συνδέονται με τ' ἀποκριντάλλωμα τῆς ζωτικότητος μῆς γυλῆς, ζητήματα ποῦ ἔρχεσι γὰρ γεμίζων με σεβασμὸ καὶ ἠ' ἐνθουσιασμὸ καθε ἄνθρωπον

ποῦ σίβεται τ' ὄνομά του, τὰ βλέπομε, μ' ἀλλοθία ἀνεχτικότητα, γὰρ τὰ μολύνουν τὰ σαλιάρικα στόματα ἀτροφικῶν νεροσαλιάρικων.

Τὸ θέαμα εἶναι μεγαλόπρεπο σὲ ἀηδία.

Ἐχει ἔμβλημα τὸ μεγαλόπτερο Δικέφαλο, μάρτυρα τὸ πανίερο τῆς Ἐλευθερίας Σχοινί. Καὶ τὸ χειροκροτοῦναι ὅλοι οἱ μουχλιασμένοι θεοσοῖ, δημιουργήματα τῆς βίας καὶ τοῦ σκοταδισμοῦ.

Εὐνυχῶς ποῦ βρέθησαν ὁ Ἅγιος Λαοδυναλλίων, ὁ κ. Παπᾶς, ἴσως καὶ κανένας ἄλλος, γὰρ γὰρ σῶσωναι τὴν τιμὴ τῆς Διανοητικότητος καὶ τῆς Μόρφωσῆς μας.

Ἡ ἐποχὴ μας δὲν εἶναι ἐποχὴ κατάπτωσης.

Γίνεται ζήρωσις ποῦ γὰρ νὰ ἐκδηλωθῆται καὶ σ' ἐκεῖνο τὸ περιβάλλον με τέτοιον τρόπο, θὰ πρὶ πῶς εἶναι δυνατὴ, τρώστια.

Γ. Χ.

Οἱ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΟΥ ἙΡΜΗ,

Ὅπως εἶχαμε ἀναγγεῖλαι οἱ διαλέξεις μας συνεχίζονται, με πολλὴν ἐπιτυχία μάλιστα.

Τὴν Πέμπτη, 26 Φεβρουαρίου, ὁ συνεργάτης τοῦ «Λόγου» κ. Καρατζᾶς, τοῦ ὁποῖου ἡ μελέτη ἡ «Ἑλλάδα στὸ στόμα τοῦ λαοῦ» τόσο ἐχτιμήθηκε, μὰς μίλησε γιὰ τὸ «μέλος στὸ δημοτικὸν τραγουδία». Μὰς φανέρωσε ἔτσι μιὰν ἐργασία τοῦ ἀξιοπαρατίρητου καὶ βαρσοῖμαντη γαιθὶ, πολὺ λίγο ζετασθηκα ὡς τῶρα καὶ μελετήθηκε τὸ μέλος τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Ἰδιαίτη ἐπιτυχία σημαῖωσε τὸ μνημόσυνο τοῦ Παπαδιαμάντη, γιὰ τὸ δεκάχρονον τοῦ θανάτου του. Ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου, εἶταν γεμάτη, καὶ μιὰ τέτοιαν ἐπιτυχία, ἀπ' ὅλες τίς ἀπογεῖ, θεορηθήθηκε μοιαδικὴ στήν Πόλη μας. Δέθησι στὶς 4 τοῦ Μάρτη, πρὸς Πέμπτη. Ὑστερα ἀπὸ τὴν σύντηχη εἰσήγησις τοῦ προέδρου κ. Βασ. Ἀριστόβουλου, ὁ κ. Ἀντωνῆς Γιαλοῦρης, ὁ ἐκλεκτός μας συνεργάτης, σὲ μιὰ ὁμορφα διαλέξη, μὰς παρουσίασε, σὲ ἀνάμικτες γραφές, καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν συγγραφέα. Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Γιαλοῦρη ἐκολουθήθη ἀπὸ τὴν ἀνάμικση δὲν διηγημάτων τοῦ Παπαδιαμάντη, ἀπὸ τὴν Κα Χρ. Δελη καὶ τὸν κ. Δ. Οἰκονομίδη. Ὁ κ. Ἀνατολίας ἀπάγγελε τὴ «Δίησις γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη», τοῦ Πορφύρα/ Στὸ τέλος — καὶ αὐτὸ εἶναι ὁτι πρωτότυπο εἶχε γὰρ δείξει ἐκείνη ἡ τελετὴ — μὰ καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Παπαδιαμάντη τοῦ ἀρεξοῦ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, γὰρ γὰρ ἐπικουρωνήσωναι πῶς τῶρα με τὴν ψυχή τοῦ μουσικῶν συγγραφέα, ἐφάλλθησαν ἕνα-δὲν τροπαρια ἀπὸ τῶν κ. Γ. Ποτέσσαρο.

Τὴν Πέμπτη, 18 Μαρτίου, ὁ ποιητῆς κ. Οἰκονομίδης ἔκαμε τὴν πρώτην διάλεξιν αὐτοῦ γιὰ τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Παλαμά. Ἐξετάσθησαν, τὸ καθὲν χωρῆν, τὰ ὁ πρώτα ἔργα του — ὡς τὸν «Τάφος». Ὁ ὁμιλητῆς, ἀναλύοντάς τα, μὰς φανέρωσε τὴ βαθμιαία ἐξέλιξις τοῦ ποιητῆ, ποῦ ἀκόμα δὲν κατέχει πῶς τῶρα τὴν τέχνην καὶ τὴ δίσταμίν του, μὰ ποῦ ὅλα προορτά, ἕως ὅτου φτάσει στήν ἐποχὴν τοῦ «Τάφου», ὅποτε μπορεῖ γὰρ θεορηθεῖ πῶς φτάνει στὸ μέστωμά του. Ὁ «Τάφος» εἶναι ὅχι μόνον τὸ καλύτερον ἔργον τῆς πρώτης περιόδου — γὰρ ποῦρε — ἀλλὰ καὶ ἕνα ἕκαστὸ τὸ καλύτερον ὅλου τοῦ Παλαμικοῦ ἔργου.

Στὴν κατοπινὴν διαλέξη θὰ μίλησει γιὰ τὴν «Ἀσάλευτη Ζωή» καὶ τὸ «Ἀσάλευτον Γαῖον» τῆς τριτῆς θὰ κρατήσῃ ὅλα τὸ λοιπὸν ἔργον, ὡς τὰ «Δεκατετράστιχα».

ΤΟ ΟΔΕΙΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΡΜΗ

Ὁ Σύλλογος «Ερμής» ἔδωκε τὴν περασμένη ἑβδομάδα τὴν ἐγκαινιαστικὴ συναυλία τοῦ Ὁδείου του ποὺ λειτουργεῖ ἀπὸ ἕνα τῶρα μῆνα.

Τὸ πρόγραμμα λιτό, γιὰ νὰ μὴ κουράσῃ τὴν ἤδη κουρασμένη ψυχὴ μας, ἦταν ἄμως ἐκλεκτό. Ἐνα τρίο τοῦ Σούμαν παγμένο στὴν ἐντέλεια, μὲ ὅλη τὴ λεπτότητα ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ἐχτέλεση τῶν ἔργων τοῦ χαριτωμένου αὐτοῦ μουσικοῦ, καὶ μιὰ σονάτα γιὰ βιολί τοῦ Μπετχόβεν ποὺ ἀπαδόθη με ὅλη τὴ κλασικὴ τῆς ἡμιορφία ἀπὸ τοὺς Κουρ Λάγον καὶ Μπορτζιέβιτς, ἦταν τὰ κυριότερα κομμάτια τῆς συναυλίας. Ἀντιμετρεῖθαμε τὸ πλούσιο μέταλλο τοῦ Καϊδάνωφ στὸ Μπαρτσίερε τοῦ Ροσσίνι καὶ στὸν περίφημο μονόλογο τοῦ Μπενις Κοντινούφ τοῦ Κλαζάνωφ καὶ τελευταίω τὴν ἀριστοτεχνικὴ ἐχτέλεση τοῦ Στέμπλερ σὲ μιὰ μπαλάντα τοῦ Σοπέν καὶ σ' ἕνα σονέτο τοῦ Πατριάρκα (ποὺ ὁ Λίστ, ντυμένος τὸ ἀγγλικὸ σχῆμα ὅταν τὸ ἔγραφε, ἔβαλε ὄλο τὸ μυστικισμὸ τοῦ πάθους του).

Ἡ συναυλία αὕτη ἦταν μιὰ εὐκαιρία γιὰ νὰ γνωρίσῃ ἡ κοινωνία μας καλύτερα τὸ ἔργο τοῦ Συλλογοῦ καὶ ἰδιαίτερα τὸ τάλαντον τῶν μουσικῶν ποὺ διδάσκουν στὸ Ὁδεῖο του. Εἶνε ἀλήθεια πως ὁ «Ερμής» με τὴ λέσχη του, μετὰ γυμναστήριό του, μὲ τὶς φιλολογικὲς συγκατασκευαίς του καὶ τῶρα μὲ τὸ μουσικὸ του τμήμα ἔδημιούργησεν ἕνα κοινωνικὸ κέντρο ποὺ ἀρξίζει νὰ τὸ ὑποστηρίξῃ ἡ νέα γενιά.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ Ὁδεῖο του, καλύτερες προεὶς δυνάμεις σὺν τοῖς ἀδελφοῖς Μπαρζάνοσι, τὸν Λάγον, τὸν Στέμπλερ, τὸν Μπορτζιέβιτς, πρὶν καθηγητὴ στὸ Ὁδεῖο τοῦ Βερολίνου, τὸν Γγγερ, διάσημο βιολινίστα, μαθητὴ τοῦ περίφημου Σέρβαϊκ, διδάσκουν μὲ τὸ μόνον γρασεῖο τοῦ μᾶθημα πιάνου, βιολι, βιολοντσέλλο, τραγοῦδι καὶ θεωρία τῆς μουσικῆς.

Τὸ Ὁδεῖο ἔχει τῶρα ὅπανο ἀπὸ εἰς μαθητὰς.

Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ συγχαροῦμε τὸν «Ερμής» γιὰ τὸ ἔργο του καὶ νὰ παρηγορησοῦμε ὅτι, μέσα στὴ μοῦσχα ποὺ μᾶς περιγυρίζει εἶνε τὸ μόνον ἀνεγχεροιστικὸ ἴδρυμα ποὺ μπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ ἡ πόλις μας. Θὰ τὸ καταλάβου' ἀφ' ἃ γε οἱ νῆσι;

Διόρθωσες στὸ εἰκοστὸ τέταρτο ἄσμα τῆς Κόλασης

Ἄντι: καὶ κοιτώντας τὰ ρημάδια, καὶ μ' ἔλαβε

διάβαζε: καλὰ κοιτώντας τὰ ρημάδια πρώτα, κ' ἔλαβε με.

ἄντι: εὐὰ τὰ προβλέπει μοῦζει πρὸς μιὰς πέτρας ὅποιον

διάβαζε: νὰ τὰ προβλέπει φαίνεται παρόμοια πρὸς μιὰς πέτρας

ἄντι: καὶ μ' ὅποιον γῆ, ἀπ' τῆ θάλασσα τὴν ἰσθητὴ ἀνέβαινε

διάβαζε: καὶ μ' ὅποιον γῆ ἀπ' τῆ θάλασσα τὴν Ἐρυθρὴ ἀνέβαινε.

ἄντι: Γυμνοὶ Ἰσκινοὶ κ' Ἰτινομοὶ

διάβαζε: Γυμνοὶ Ἰσκινοὶ κ' Ἰτινομοὶ

ἔντι: μετρηγκίθρα, χωρὶς ἀκτιπῆ...

διάβαζε: μετρηγκίθρα, χωρὶς ἀκτιπῆ.

ἄντι: ποὺ γέρω, ὡς σηκωθῆ, τηρᾷ, χαμένος πλέρη ἀπ' ὅποιον

διάβαζε: ποὺ γέρω, ὡς σηκωθῆ, τηρᾷ, χαμένος πλέρη ἀπ' ὅποιον.

ΑΛΛΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΣ

Φολλ. 5, Χρον. τρίτη, Σελ. 250, Στίχ. 15 ἐντι Ρεναν, γράφει Ρεναν.

Σελ. 118 (Φολλ. 3, Χρον. 3) Στίχ. 13 ἐντι ἰθου, γράφει τριάντα χρονῶ.

Σελ. 21, Στίχ. 25 ἐντι ἀρχώρησι γιὰ τὴ ἀρχώρησι, γράφει ἀρχώρησι γιὰ τὴν ἀρχώρησι.